T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİN ALTI OKUMA-ANLAMA SORU VE ETKİNLİKLERİNİN GÜNCELLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ'NE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Salih EROĞLU

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİN ALTI OKUMA-ANLAMA SORU VE ETKİNLİKLERİNİN GÜNCELLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ'NE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Salih EROĞLU

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bayram YILDIZ

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda 201412535006 numaralı Salih EROĞLU'nun hazırladığı "6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Okuma-Anlama Soru ve Etkinliklerinin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 11.06.2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan)
Doç. Dr. Aliye USLU ÜSTTEN

Üye
Doç. Dr. Ruhi İNAN

Üye (Danışman)
Dr. Öğr. Üyesi Bayram YILDIZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

03.../07.../2019
Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

ÖN SÖZ

Okuma, eğitim hayatının hemen başında öğrenilen ve hayat boyu devam eden bir beceridir. Bilgi çağı olarak adlandırılan bu yüzyılda okumanın ve okuduğunu anlamanın önemi daha da artmıştır. Bilgi çağında, öğrencilerden okuyan ve okuduğu metinlerden anlam çıkartan, metni eleştiren ve yaratıcı düşünen bireyler olmaları beklenmektedir. Okuma hayatına ders kitapları ile başlayan öğrenciler, okuma eğitimlerine ders kitapları ile devam etmektedir. Bu bağlamda ders kitapları okuma eğitimi için birincil kaynaklardandır. Türkçe Öğretim Programı ile belirlenen okuma kazanımları, ders kitaplarında verildiği ölçüde okuma becerilerinde gelişim beklenebilir. Bu yüzden ders kitaplarının Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan okuma kazanımlarını karşılayacak şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Türkçe Öğretim Programı'nda öğrencilerden; problem çözme becerisine sahip, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, bilgiyi keşfeden, hayal dünyası gelişmiş bireyler olmaları beklenmektedir. Ders kitaplarının da bu doğrultuda hedeflenen amaca hizmet edecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Ders kitaplarının kazanımlara ulaşıp ulaşmadığını ölçmesi için taksonomi adı verilen sınıflandırmalar eğitimciler tarafından uzun yıllardır kullanılagelmektedir. Bunların en başında yer alan Benjamin Bloom tarafından 1956 yılında ortaya konan Bloom Taksonomisi'dir. Bloom Taksonomisi 2001 yılında günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde güncellenmiştir. Araştırmada, 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilerek okuma-anlama soru ve etkinlikleri kazanımlarının hangi düzeyde yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği olan ve başından itibaren sabırla, ilgiyle bana destek veren tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bayram YILDIZ'a, hiç bıkmadan usanmadan her türlü sorumda yardımcı olan Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ'a ve Taksonomi konusunda her zaman yardımcı olan Doç. Dr. Sümer AKTAN'a, Bloom Taksonomisi'nin güncellenmesinde büyük emeği geçen ve çalışma süresince sınıflandırma aşamalarında yardımını esirgemeyen Prof. Lorin W. ANDERSON'a teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, maddî-manevî destekleri ile beni hayata bağlayan değerli aileme, yüksek lisans eğitimine başlamama vesile olan ve her zaman manevi desteği ile bana hayat veren çok kıymetli eşime ne kadar teşekkür etsem azdır.

Salih EROĞLU

ÖZET

6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİN ALTI OKUMA-ANLAMA SORU VE ETKİNLİKLERİNİN GÜNCELLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ'NE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EROĞLU, Salih
Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Bayram YILDIZ
2019, xiii+109 Sayfa

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından hazırlanmış olan 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metin altı okuma-anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Çalışmanın amacı, iki kitapta yer alan okuma-anlama sorularının hangi bilişsel düzeyde olduğunu tespit etmektir. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle iki kitapta yer alan metin altı okuma-anlama soru ve etkinlikleri belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan 428 metin altı okuma-anlama sorusu ve etkinliği öncelikle temalar yönünden, sonrasında ise metin türleri yönünden değerlendirilmiştir. Son olarak iki kitap karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgulara göre 2015 ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları'nın üst düzey bilişsel becerileri geliştirme açısından yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. İki kitapta incelenen soru ve etkinliklerin %93,70'i alt düzey bilişsel becerilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Temalara göre yapılan değerlendirmede, tema konularının değişmesi anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Metin türlerine göre yapılan değerlendirmede de anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Anahtar kelimeler: ders kitabı, Güncellenmiş Bloom Taksonomisi, bilişsel beceriler, okuma-anlama

ABSTRACT

EVALUATION OF THE TEXT-READING COMPREHENSION QUESTIONS AND ACTIVITIES IN THE 6TH GRADE TURKISH TEXTBOOK ACCORDIİNG TO THE REVISED BLOOM TAXONOMY.

EROĞLU, Salih
M.A. Thesis Department of Turkish Education
Supervisor: Asst. Prof. Dr. Bayram YILDIZ
2019, xiii +109 Pages

In this study, 2015 6th Grade Turkish Textbook and 2018 6th Grade Turkish Textbook prepared by the Ministry of National Education Publications is have been examined the text-reading comprehension questions and activities in the according to the updated Bloom Taxonomy. The aim of the study is to determine the cognitive level of reading comprehension questions in two books. Document analysis method, which is one of the quantitative research methods, was used in the study. First of all, reading comprehension questions and activities in two books were determined. The 428 text-based reading comprehension questions and activities in the textbooks were evaluated primarily in terms of themes and then in terms of text types. Finally, two books were evaluated comparatively.

According to the findings of the study, it was found that 2015 and 2018 6th Grade Turkish Textbooks were insufficient in terms of developing high level cognitive skills. 93.70% of the questions and activities examined in two books were prepared for low level cognitive skills. In the evaluation made according to the themes, the change of theme subjects does not make a significant difference. There was no significant difference in the evaluation made according to the text types.

Key words: textbook, Revised Bloom Taxonomy, cognitive skills, reading comprehension

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER vii
ÇİZELGELER LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
1. GİRİŞ 1
1. 1. Problem 1
1.1.1. Alt Problemler 1
1. 2. Amaç 1
1. 3. Önem 2
1. 4. Sınırlılıklar 2
1. 5. Tanımlar 3
2. İLGİLİ ALANYAZIN 4
2.1. Kuramsal Çerçeve 4
2.2. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi 6
2.2.1. Bilgi Boyutu 10
2.2.1.1. Olgusal Bilgi 10
2.1.1.1. Terimler Bilgisi 11
2.1.1.2. Özel Ayrıntı ve Ögelerin Bilgisi 11
2.1.2. Kavramsal Bilgi 11
2.1.2.1. Sınıflamalar ve Sınıfların Bilgisi 12
2.1.2.2. İlkeler ve Genellemeler Bilgisi 12
2.1.2.3. Kuramlar, Modeller ve Yapıların Bilgisi 13
2.1.3. İşlemsel Bilgi 13
2.1.3.1. Konuya Özgü Beceri ve Algoritmalar Bilgisi 13
2.1.3.2. Konuya Özgü Teknik ve Yöntemler Bilgisi 14
2.1.3.3. Uygun İşlemlerin Ne Zaman Kullanılacağının Belirlenmesi ile İlgili Ölçütlerin Bilgisi 14
2.1.4. Üst Bilişsel Bilgi 14
2.1.4.1. Stratejik Bilgi 15

2.1.4.2. Bağlamsal ve Koşullarla İlgili Yönleri de İçeren Bilişsel Görevler Bilgisi 15
2.1.4.3. Kendi Kendisi Hakkında Bilgi 15
2.2.Bilişsel Süreç Boyutu 15
2.2.1.Hatırlama 16
2.2.1.1. Tanıma 16
2.2.1.2. Hatırlama 17
2.2.2. Anlama 17
2.2.2.1. Yorumlama 18
2.2.2.2. Örneklendirme 18
2.2.2.3. Sınıflama 19
2.2.2.4. Özetleme 19
2.2.2.5. Sonuç Çıkarma 19
2.2.2.6. Karşılaştırma 20
2.2.2.7. Açıklama 20
2.2.3. Uygulama 21
2.2.3.1. Yapma (İcra Etme) 21
2.2.3.2. Yararlanma 22
2.2.4. Çözümleme 22
2.2.4.1 Ayrıştırma 23
2.2.4.2. Örgütleme 23
2.2.4.3. İrdeleme 24
2.2.5. Değerlendirme 24
2.2.5.1 Denetleme 25
2.2.5.2 Eleştirme 25
2.2.6. Yaratma 25
2.2.6.1. Oluşturma 26
2.2.6.2. Planlama 27
2.2.6.3. Üretme 27
2.3. Okuma 27
2.4. İlgili Araştırmalar 31
3. YÖNTEM 34
3.1. Araştırmanın Modeli 34
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları 35

3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi 35
4.BULGULAR VE YORUM 36
4.1. 2015 Türkçe Dersi 6. Sınıf Ders Kitabı'nın İncelemesi 36
4.1.1. Tema Yönünden İnceleme 36
4.1.2. Metin Türü Yönünden İnceleme 62
4.2. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın İncelemesi 65
4.2.1. Tema Yönünden İnceleme 67
4.2.2. Metin Türü Yönünden İnceleme 93
4.3. 2015 Türkçe Ders Kitabı ile 2018 Türkçe Ders Kitabı'nın Karşılaştırılması . 98
5.SONUÇ-TARTIŞMA 100
6. ÖNERİLER 103

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki Değişiklikler..... 7
Çizelge 2. Okuma Kültürü Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 40
Çizelge 3. Atatürk Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı.... 44
Çizelge 4. Sevgi Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı..... 48
Çizelge 5. Duygular Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı. 51
Çizelge 6. Zaman ve Mekân Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 55
Çizelge 7. Doğa ve Evren Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 59
Çizelge 8. 2015 6. Sınıf Türkçe Dersi Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 60
Çizelge 9. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Temalar Açısından Taksonomi Basamaklarına Dağılımı..... 61
Çizelge 10. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiir Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 62
Çizelge 11. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Olaya Dayalı Metinlerdeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 63
Çizelge 12. Düşünceye Dayalı Metinlerdeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı..... 64
Çizelge 13. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin Türlerine Göre Etkinliklerin Bilişsel Düzey Dağılımı 65
Çizelge 14. Okuma Kültürü Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 69
Çizelge 15. Millî Mücadele ve Atatürk Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı..... 73
Çizelge 16. Bilim ve Teknoloji Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 76
Çizelge 17. Erdemler Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı80
Çizelge 18. Doğa ve Evren Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 83

Çizelge 19. Millî Kültürümüz Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 86
Çizelge 20. Sağlık ve Spor Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 88
Çizelge 21. Birey ve Toplum Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 91
Çizelge 22. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı..... 92
Çizelge 23. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Temalarının Alt ve Üst Düzey Bilişsel Basamaklara Dağılımı 93
Çizelge 24. 2018 Türkçe Ders Kitabı'ndaki Soru ve Etkinliklerin Metin Türlerine Göre Dağılımı..... 94
Çizelge 25. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiir Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 95
Çizelge 26. 2018 Türkçe Ders Kitabı Hikâye Edici Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 95
Çizelge 27. 2018 Türkçe Ders Kitabı Bilgilendirici Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı 96
Çizelge 28. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Türlerine Göre Alt ve Üst Düzey Bilişsel Basamaklara Dağılımı 97
Çizelge 29. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın Taksonomi'ye Göre Karşılaştırılması 98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Güncellenmiş Taksonomi ile Oluşan Yapısal Değişiklikler 8

Şekil 2. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi Belirtke Tablosu 9

Şekil 3. Kütüphane Metni, 3. Etkinlik 37

Şekil 4. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması Metni, 3. Etkinlik 38

Şekil 5. Metin Değerlendirme Formu 39

Şekil 6. Mustafa Kemal Atatürk Metni, 4. Etkinlik 42

Şekil 7. Atatürk'ün Fikir Dünyası Metni, 4. Etkinlik 43

Şekil 8. Atatürk'ten Anılar Metni, 1. Etkinlik 44

Şekil 9. Soylu Bilgi Ağacı Metni, 3. Etkinlik 46

Şekil 10. Eskici Metni,3. Etkinlik 47

Şekil 11. Anadolu Metni, 1. Etkinlik 48

Şekil 12. Dijon'dan Trabzon'a Metni, 1. Etkinlik 50

Şekil 13. Nasrettin Hoca Metni, 2. Etkinlik, B Bölümü 51

Şekil 14. Bayram Yeri Metni, 1. Etkinlik 53

Şekil 15. Hoşgörüler Diyarı Mardin Metni, 4. Etkinlik 54

Şekil 16. Boş Arsa Metni, 5. Etkinlik 56

Şekil 17. Kınalı Keklik Metni, 5. Etkinlik 57

Şekil 18. Orman Küstü Bize Metni, 6. Etkinlik 58

Şekil 19. Orman Küstü Bize Metni, 4. Etkinlik 58

Şekil 20. Bu da Benim Öyküm Metni, 2. Etkinlik 67

Şekil 21. Türk Askerinin Cesareti Metni, 3. Etkinlik 70

Şekil 22. Türk Askerinin Cesareti Metni, 6. Etkinlik 71

Şekil 23. Yaşlı Nine Metni, 4. Etkinlik 72

Şekil 24. Aziz Sancar Metni, 4. Etkinlik 74

Şekil 25. Teknoloji Bağımlılığı Metni, 3. Etkinlik 75

Şekil 26. Teknoloji Bağımlılığı Metni, 5. Etkinlik 76

Şekil 27. Vermek Çoğalmaktır Metni, 4. Etkinlik 78

Şekil 28. Gümüş Kanat Metni, 2. Etkinlik 80

Şekil 29. Merak Ettiklerimiz Metni, 5. Etkinlik..... 82

Şekil 30. Su Kirliliği Metni, 2. Etkinlik 82

Şekil 31. Anadolu Metni, 3. Etkinlik 84

Şekil 32. Ana Dili Metni, 3. Etkinlik 85

Şekil 33. Yemek, İçmek ve Sindirmek Metni, 2. Etkinlik 87

Şekil 34. Sen de Bir İyilik Yap Metni, 3. Etkinlik 89

Şekil 35. Sen de Bir İyilik Yap Metni, 7. Etkinlik 90

Şekil 36. Dostluğa Dair Metni, 3. Etkinlik..... 91

1. GİRİŞ

1. 1. PROBLEM

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

1.1.1. Alt Problemler

2015 Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Temalar Yönünden Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

2015 Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Metin Türleri Yönünden Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

2018 Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Temalar Yönünden Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

2018 Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Metin Türleri Yönünden Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

2015 Türkçe Ders Kitabı ve 2018 Türkçe Ders Kitabı Metin Altı Okuduğunu Anlama Etkinliklerinin Karşılaştırmalı Olarak Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Dağılımı Nedir?

1. 2. AMAÇ

Çalışmanın amacı, 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma

metinlerine ait okuma-anlama soru ve etkinliklerinin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre dağılımını incelemektir. Bu inceleme ile Türkçe ders kitaplarının öğretim programlarında yer alan üst bilişsel düşünme amacına ne derecede ulaşabildiği görülecektir. Bu amaçla, farklı yıllarda yayımlanmış iki ders kitabı incelenerek okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri tespit edilmiş ve Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmiştir.

1. 3. ÖNEM

Türkçe Öğretim Programı, okuduğunu anlayan ve yorumlayan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, üst düzey bilişsel becerileri kullanan ve bu becerileri hayat boyu kullanan bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Ders kitapları, öğretim programlarında belirlenen bu hedeflere ulaşmak için en önemli kaynaktır. Bu bakımdan ders kitaplarında yer alan soru ve etkinliklerin bu amaca hizmet etmesi beklenir.

Eğitim hedeflerine ne derece ulaşıldığını ölçmek amacıyla taksonomi adı verilen çeşitli sınıflandırma yöntemleri uzun yıllardır eğitimciler tarafından kullanılmaktadır. Bu taksonomilerden en yaygın olarak kullanılanı Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'dir. Araştırmada, 2015 ve 2018 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 6. sınıf Türkçe ders kitapları incelenerek okuduğunu anlama sorularının ve etkinliklerinin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre dağılımı belirlenmiştir.

1. 4. SINIRLILIKLAR

Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan okuma metinlerine ait okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri ile sınırlandırılmıştır.

1. 5. TANIMLAR

Taksonomi: Sınıflandırma ve bu sınıflandırmada kullanılan kurallar bütünü

Çalışma Kitabı: Ders kitabında yer alan okuma ve dinleme metinlerine ait soru ve etkinlikleri içeren kitap.

Kılavuz Kitabı: Ders öğretmenine yönelik hazırlanmış olan ve yıllık planın, metne hazırlık çalışmalarının ve gerekli açıklamaların bulunduğu rehber niteliğindeki kitap.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Taksonomi kelimesi sözlükte, "sınıflandırma ve bu sınıflandırmada kullanılan kurallar bütünü" olarak tanımlanmaktadır.

Sönmez (1999, 24) yaptığı tanım ile taksonomiyi, istendik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin ön koşulu olacak şekilde aşamalı olarak sıralanması şeklinde ifade eder.

Atılgan (2006, 142)'a göre; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alandaki davranışların kendi içinde aşamalı olarak sıralanmasına taksonomik yaklaşım adı verilmektedir. Bümen (2006, 4)'e göre ise öğretim sonunda öğrencilerden beklenen durumların sınıflandırılmasına imkân veren bir iskelet olarak tanımlanan taksonomi, özgün hâlinde aşamalı bir sınıflamadır.

Taksonomi ile ilgili yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere taksonomi, eğitim hedeflerinin aşamalı olarak sistemli bir şekilde sınıflandırılmasıdır. Taksonomilerde her bir basamak bir önceki basamağın temelini ve ön şartını oluşturmaktadır.

Atılgan (2006, 140)'a göre, bilim insanları davranışlarımızı belli ölçütlere göre sınıflamaktadır ve bu sınıflamalardan en kapsamlı ve yaygın olanı Bloom ve arkadaşları (1956) tarafından yapılanıdır.

1948 yılında Bloom öncülüğünde toplanan eğitimci, akademisyen ve çeşitli uzmanlar; eğitimsel hedefleri ve kazanımları sınıflandırmak amacı ile çalışmalara başlamıştır. 1956 yılında, yapılan çalışmalar bir sonuca ulaşmış ve taksonomi kitabı "Eğitim Hedeflerinin Aşamalı Sınıflaması: El Kitabı I, Bilişsel Alan (Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain)" adı ile yayımlanmıştır.

Tutkun (2015)'a göre Bloom tarafından hazırlanan özgün Taksonomi, düşünsel becerinin altı bilişsel zorluk süreci bağlamında sınıflanmasını kapsayan çoklu sıralı bir modeldir. Bu modeldeki düzeyler, yıllar boyunca, öğretmenlere öğrencilerini daha üst düşünme becerilerine çıkarmaları için yol gösteren merdiven basamakları olarak nitelendirilmiştir.

Bloom Taksonomisi'nde bilişsel alan, altı bölümden oluşmaktadır: bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme. Her basamak aşamalı bir sıra izlemekte, bir aşama tamamlanmadan diğerine geçmek mümkün olmamaktadır. Taksonomi basamaklarının daha iyi anlaşılabilmesi için alt maddeler de belirlenmiştir:

1. BİLGİ (TANIMA VE HATIRLAMA)
1.1 Belirgenler Bilgisi
1.1.1 Kavramlar Bilgisi (Terimler Bilgisi)
1.1.2 Olgular Bilgisi
1.1.3 Araç ve Gereçler Bilgisi
1.2. Belirgenlerle Uğraşma Araçları ve Yolları Bilgisi
1.2.1 Alışılar Bilgisi
1.2.2 Yönelimler ve Aşamalı Diziler Bilgisi
1.2.3 Sınıflamalar ve Kategoriler Bilgisi
1.2.4. Ölçütler Bilgisi
1.2.5. Yöntem Bilgisi
1.3. Bir Alandaki Evrenseller ve Soyutlamalar Bilgisi
1.3.1. İlke ve Genellemeler Bilgisi
1.3.2. Kuram ve Yapılar Bilgisi
2. KAVRAMA
2.1. Çevirme
2.2. Yorumlama
2.3. Öteleme
3. UYGULAMA
4. ANALİZ
4.1. Ögelere Dönük Analiz
4.2. İlişkilere Dönük Analiz

4.3. Örgütleme İlkelerine Dönük Analiz

5. SENTEZ

5.1. Özdeşsiz Bir İletişim Muhtevası Oluşturma

5.2. Bir Plan ya da İşlemler Takımı Önerisi Ortaya Koyma

5.3. Bir Soyut İlişkiler Takımı Geliştirme

6. DEĞERLENDİRME

6.1. İç Kanıtlar Bakımından Yargılama

6.2. Dış Kanıtlar Bakımından Yargılama

Bloom ve ekibi tarafından hazırlanarak 1956 yılında yayımlanmış olan bu Taksonomi, 22 ülkenin diline çevrilmiş ve bu ülkelerdeki eğitimle ilgili çalışmalarda yaygın olarak kullanılmış ve halen kullanılmaktadır. Taksonomi'nin yer aldığı kitap, Shane (1981)'in yaptığı çalışmada, eğitim alanında en çok başvurulan kaynaklar arasında ilk on sırada yer almıştır (Anderson ve Krathwohl, 2014; Bümen, 2006; Krathwol, 2002; Forehand, 2005).

Krathwol'un 2002'de yaptığı çalışmaya göre Bloom, Taksonomi'yi sadece ölçme aracı olarak görmemiş, farklı sınıflar arasında eğitim iletişimini kolaylaştırma, eğitim programlarındaki hedeflerin belirlenmesine yardımcı olma, hedefler ile değerlendirmeler arasında ilişkiyi kurma bakımından da eğitimcilere yardımcı bir araç olarak hazırlanmıştır.

2.2. GÜNCELLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ

Hedeflerin belirlenmesinde kolaylaştırıcı ve yol gösterici olması bakımından 1950-60'lı yıllarda ortaya konan Taksonomiler bütün dünyada ilgi görmüş ve çeşitli eleştirilere rağmen vazgeçilmez bir araç hâline gelmiştir (Bümen, 2006, 4).

Bloom Taksonomisi, öğrenme ve öğretme sürecindeki sistematik sınıflandırmaya dikkati çeken bir görüş olarak 1956'lardan bu yana eğitimciler tarafından kabul görmüştür (Tuğrul, 2002). Ancak, yeniçağ 21. yüzyılda oluşan yeni anlayışlar ve bilgi birikimleri doğrultusunda, öğrenme ve öğretme süreçleri ile ilgili değişiklikler kapsamında, özgün Taksonominin yenilenerek, yeni yüzyıla uygun bir yapıya getirilmesi gereği doğmuştur (Tutkun, 2015).

Lorin W. Anderson ve David Krathwohl öncülüğündeki ekip 1995-2001 yılları arasında Bloom Taksonomisi'ni güncelleştirmek üzere altı yıl boyunca çalışmalarını sürdürmüştür. Yapılan çalışmalar sonucunda 2001 yılında "A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives" adlı kitap yayımlanmıştır.

Anderson ve Krathwohl (2014)'a göre, Taksonominin güncellenmesi için iki sebepleri vardır. Birinci sebep, Taksonominin yenilenerek eğitimcilerin dikkatini üzerine toplamak ve günün şartlarına uydurmaktır. İkinci sebep ise 1956 yılından beri dünya üzerinde her alanda birçok değişim ve gelişimin yaşanmış olmasıdır.

Tutkun (2012)'a göre, zaman içinde öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine ilişkin yeni bulgular ve oluşan yeni felsefeler, öğrenme hedeflerinin yeniden düzenlenmesi gereğini doğurması, programların sorgulanmasına ve yeniden yorumlanmasına neden olmuştur.

Forehand (2005)'e göre 2001 yılında yayımlanan yenilenmiş Taksonomide görünüşte küçük olsa da esasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bümen (2006), bu değişiklikleri vurgudaki, terminolojideki ve yapıdaki değişiklikler olarak üç başlıkta Çizelge 1' de açıklamıştır:

Çizelge 1. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki Değişiklikler

Önemli noktalardaki dört değişiklik	Terminolojideki dört değişiklik	Yapıdaki dört değişiklik
1. Taksonominin kullanımındaki temel odak değişmiştir. İlk taksonomi daha çok değerlendirmeye yardımcı olurken, yenilenmiş taksonomi planlama, öğretim ve değerlendirmeye; programın ögeleri arasındaki tutarlılıklara da odaklanmaktadır.	1. Ana basamakların isimleri, hedefler nasıl gerçekleştiriliyorsa öyle isimlendirilmiştir. Örneğin ilk taksonomide yer alan "Bilgi" basamağı bir addır. Eylem değildir. Benzer sorun analiz ve sentezde de geçerlidir. bu nedenle basamaklar eylemsi-ad ilişkisini kurabilmek için eylem biçiminde isimlendirilmiştir.	1. Hedeflerdeki ad ve eylemsi ögeler ayrı birer boyut hâline getirilmiştir. Ad ögesi, bilgi boyutunu oluşturmuştur. İlk taksonomideki bilgi basamağındaki eylem ögesi "Hatırlama" hâline getirilmiştir. Her ana basamağın eylem ögesi de bilişsel süreç boyutunu oluşturmuştur.
2. Yenilenmiş taksonomi tüm düzeylerde çalışan öğretmenler için hazırlanmıştır. İlk taksonomi daha çok yükseköğretim örnekleri verirken, ikincisi ilk ve orta öğretime de örnekler vermektedir.	2. İlk taksonomideki "bilgi" basamağının alt basamakları olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel bilgi olarak sınıflandırılmıştır. Özellikle üstbilişsel bilginin eklenmesi yeni ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır.	2. İki boyutlu Taksonomi Tablosu'nun oluşturulması analitik bir araç hâline gelmiştir. Hedefler, Taksonomi Tablosu'nun hücrelerine yerleştirileceğinden, öğretim etkinliklerinin ve değerlendirmenin planlanmasına da yardımcı olacaktır. Böylece bu üç program ögesinin arasındaki tutarlılıkların görülmesi de sağlanabilecektir.

Çizelge 1-devam

3. Yeni taksonomi değişik basamakları anlamlı hâle getirmek için örnek ölçme işlemleri içermektedir. Oysa eski taksonomi daha çok çoktan seçmeli testlere odaklaşmıştır.	3. İlk taksonomide bazı basamakların alt basamakları ad ya da yalın hâlde bulunmaktaydı. Bunları eylem hâline getirmek kullanışlılığı artıracağı için değiştirilmiştir.	3. Bilişsel süreç basamakları (hatırlama, anlama, uygulama vb.) birikerek çoğalan (kümülatif) bir hiyerarşi olmaktan çıkarılmıştır. İlk taksonomide bir basamak gerçekleştirilmeden diğerine geçilemiyordu. Oysa araştırmalar sadece bazı basamaklar arasında (kavrama, uygulama, analiz) kümülatif hiyerarşi olduğuna kanıt göstermektedir.
4. Özgün taksonomi altı ana basamağa önem vermişken, yenilenmiş taksonomi daha çok alt basamaklara odaklanmıştır. Ana basamaklar sadece tamamlayıcı hâle getirilmiştir.	4. Kavrama ve sentez basamakları yeniden isimlendirilmiştir.	4. Sentez/yaratma ve değerlendirme sınıflarının sırası değiştirilmiştir.

Kaynak: BÜMEN, Nilay T. (2006). *Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi*. Eğitim ve Bilim Dergisi, S.31, 142, 3-14.

Taksonominin ilk halinde yer alan altı ana kategori arasındaki yapısal ilişkiler ile güncelleştirilmiş biçimdeki yapı arasındaki ilişkileri Şekil 1'de özetlenmektedir:

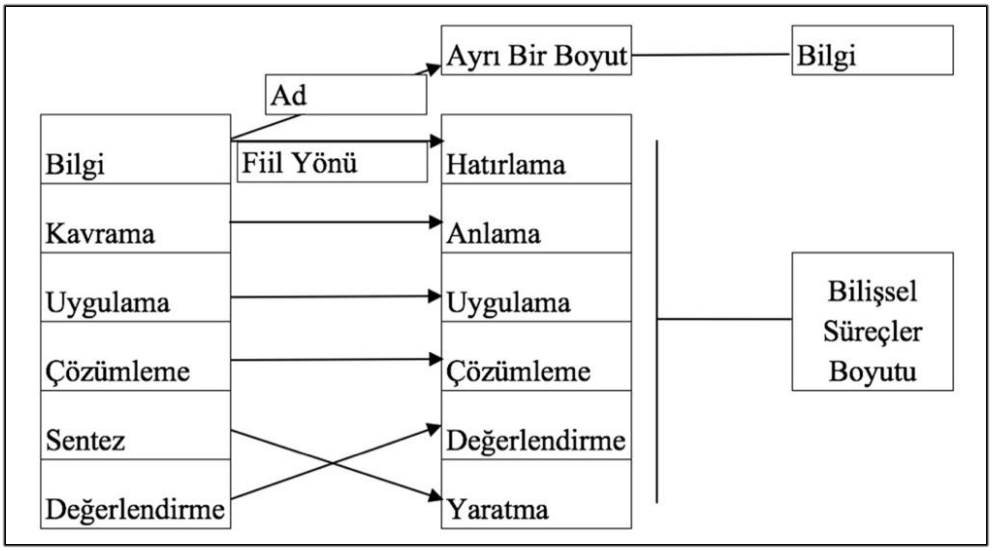

Şekil 1. Güncellenmiş Taksonomi ile Oluşan Yapısal Değişiklikler

Kaynak: Anderson ve Krathwohl (2014). Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama (Çev. Özçelik, D. A.). Ankara, Pegema Yayıncılık, S.356

Şekil 1'den de anlaşılacağı üzere; özgün Taksonomide yer alan bilgi basamağı hatırlama, kavrama basamağı anlama, sentez basamağı ise yaratma ismini almıştır. Sentez basamağı ise değerlendirme basamağı ile yer değiştirmiştir. Böylece Taksonomi'nin özgün halinde en üst basamak değerlendirme iken Güncellenmiş Taksonomi'de en üst düzeyde eski adıyla sentez, yeni adıyla yaratma basamağı yer almaktadır. Bununla birlikte Taksonomi'nin özgün haline ek olarak "bilişsel süreç boyutu" eklenmiştir. Bilişsel süreç boyutu da soyuttan somuta doğru sıralanmış; kavramsal bilgi, olgusal bilgi, işlemsel bilgi, üst bilişsel bilgi olarak isimlendirilmiştir.

BİLGİ BİRİKİMİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. HATIRLAMA	2.ANLAMA	3.UYGULAMA	4.ÇÖZÜMLEME	5.DEĞERLENDİRME	6.YARATMA
A. OLGUSAL BİLGİ						
B. KAVRAMSAL BİLGİ						
C. İŞLEMSEL BİLGİ						
D. ÜST BİLİŞSEL BİLGİ						

Şekil 2. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi Belirtke Tablosu

Şeker (2010)'e göre özgün Taksonomi ile güncellenmiş Taksonominin ana fikri aynıdır. Yapılan düzenlemeler sonucunda ilk Taksonomide tek boyutlu olan yapı geliştirilerek, "bilişsel süreç boyutu ve bilgi boyutu" olarak iki boyutlu hâle getirilmiştir.

Bilgi boyutu, özgün Taksonomideki bilgi basamağında yer alan içeriğin, olgusal, kavramsal ve işlemsel olarak organize edilmiş şeklidir. Buna ek olarak, bilgi boyutuna, "üst bilişsel bilgi" adı altında, dördüncü bir kademe eklenmiştir (Tutkun, 2015)

2.2.1. BİLGİ BOYUTU

Bilgi boyutu, öğrencilerin Taksonomi tablosunun dikey boyutunu oluşturan bilgi boyutu; olgusal bilgiler, kavramsal bilgiler, işlemsel bilgiler ve üst bilişsel bilgiler olmak üzere 4 ana başlıktan oluşmaktadır.

2.2.1.1. Olgusal Bilgi

Olgusal bilgiler; farklı, ayrılmış içeriklerin ögeleri olan birtakım bilgilerdir. Terminoloji, belirli (spesifik) ayrıntı ve ögelerin bilgisini içerir (Bümen, 2006). Olgusal bilgi; öğrencilerin bir konu alanıyla veya disiplinle ilgili mutlaka bilmeleri gerekli olan ya da içinde problem çözecekleri temel ögeleri kapsamaktadır. Bunlar daha çok önceki Taksonomideki bilgi, güncellenmiş Taksonomideki hatırlama basamağında yer alabilecek öğrenmelerdir. Örneğin; bir konu ile ilgili terimler, olgular, kavramlar, simgeler (Özdemir, Altıok ve Baki, 2015).

Wilson (2006)'a göre olgusal bilgi, özellikli bilgileri temel alan bilgidir. Bu boyut; öğrencilerin problemleri çözebilmesi ya da anlayabilmesi için sahip olması veya tanıması gereken ana bilgiler, formüller, detaylar ya da ögeler gibi kavramları kapsar.

Anderson ve Krathwohl (2014, 58)'a göre olgusal bilgi**;** akademik uzmanların alanları ile ilgili olarak iletişim kurarken, alanları ile ilgili bilgileri anlamaya, sistemli bir şekilde organize etmeye çalışırken kullandıkları bütün temel ögeleri kapsar. Bu ögeler genellikle ilk sunulan biçimleriyle aynı disiplinde çalışan kişiler tarafından anlaşılır durumdadır; onlar bu ögeleri kullanırlarken bir uygulamadan diğerine bunlarda ya hiçbir değişiklik gereği duymaz ya da çok az duyabilirler. Olgusal bilgi öğrencilerin bir disiplini tanımaları ya da bu disiplindeki herhangi bir problemi çözebilmeleri için öğrenmek zorunda oldukları temel ögeleri içerir.

Olgusal bilgi boyutu "terimler bilgisi" ve "özel ayrıntı ve ögelerin bilgisi" olmak üzere iki alt basamağa ayrılmaktadır.

2.1.1.1. Terimler bilgisi

Anderson ve Krathwohl (2014, 60)'a göre her konu alanında, o alana ait olan sözlü ya da başka türden pek çok isim ve simge bulunmaktadır. Alanlarında çalışan uzmanlar çalışırlarken olay ve olgular ile ilgili olarak başkalarıyla iletişimde bulunmaları gerektiğinde bu özel isim ve simgeleri kullanırlar. Ayrıca, bu sözler ve simgelerin kullanılmadan bazı problemleri çözmeleri mümkün olmamaktadır. İşte bunun gibi sözlü olan ve olmayan özel isim ve simgeler terimler bilgisini oluşturur.

2.1.1.2. Özel ayrıntı ve ögelerin bilgisi

Özel ayrıntı ve ögelerin bilgisi; olaylar, yerler, insanlar, tarihsel bilgi kaynakları gibi bilgilerden oluşmaktadır. Bir olayın tam doğru olan tarihî, bir olay ya da olgunun tam doğru olan büyüklüğü gibi özel bilgiler bu grupta yer alır. Bir olayın gerçekleştiği zaman aralığı ya da bir olay ya da olgunun büyüklüğü ile ilgili genel sıra gibi yaklaşık bilgiler de bu grupta yer alabilir. Özel olgular, sadece daha geniş bir bağlam içinde ele alınabilenlerden farklı olarak diğerlerinden ayrılabilen, onlardan ayrı olarak ele alınabilen ögelerdir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 61).

2.1.2. Kavramsal Bilgi

Wilson(2006)'a göre kavramsal bilgi; belirli bir disiplin alanına özgü sınıflamaları, ilkeler, genellemeleri, kuramları, modelleri ya da yapıları içeren bilgidir. Bümen (2006) kavramsal bilgiyi, daha karmaşık ve düzenlenmiş bilgi formları olarak tanımlamaktadır.

Öntaş (2012); olgusal ve kavramsal bilginin, "ne" sorusuna cevap vermeleri bakımından benzediğini, ancak kavramsal bilginin daha derin ve sistemli bir bilgi olduğunu belirtir.

Kavramsal bilgi, olgusal bilgiye göre daha karmaşık bir yapıyı ifade etmektedir. Olgusal bilgi birbirinden ayrı bilgi ögeleri için kullanılırken, kavramsal

bilgi organize edilmiş bilgiler için kullanılmaktadır. Kavramsal bilgi boyutu, bilginin daha derinlemesine kavratmayı hedefler.

Güncelleştirilmiş Bloom Taksonomisi'nde kavramsal bilgi üç alt kategoriye ayrılmıştır: Sınıflamalar ve sınıflar bilgisi, ilkeler ve genellemeler bilgisi, kuram model ve yapılar bilgisi.

2.1.2.1. Sınıflamalar ve Sınıfların Bilgisi

Bir konu alanında kullanılan özel kategoriler, sınıflar, bölümler ve düzenlemeler "Sınıflamalar ve Sınıfların Bilgisi" basamağına girer. Anderson ve Krathwohl (2014, 63)'a göre bu basamak, değişik konu alanlarında kullanılan özel kategorileri, sınıfları, bölümleri ve düzenlemeleri içerir. Bir konu alanı geliştikçe o alanda çalışanlar, olay ve olgularla ilgili bilgilerini yapılandırma ve sistemli bir hâle getirmede yararlanabilecekleri sınıflamalar ve sınıflar oluşturmayı yararlı bulurlar. Bu tür bilgiler daha geneldir ve genellikle terimlerle özel olgu bilgilerine göre daha soyuttur.

2.1.2.2. İlkeler ve Genellemeler Bilgisi

Olay ve olgularla ilgili gözlemleri özetleyen özel soyutlamaların bilgisini içerir. Bu soyutlamaların, tutulacak en uygun yolun ya da gidilecek en iyi yönün belirtilmesi, yordanması, açıklanması ya da belirlenmesinde çok büyük önemi vardır. İlkeler ve genellemeler, çok büyük sayılara ulaşan özel olgu ve olayları bir araya getirir; bu özel ayrıntılar arasındaki süreçleri ve ilişkileri belirtir ve daha önemlisi sınıflamalar ile sınıflar arasındaki süreçleri ve ilişkileri de belirtir. Bu yolla ilke ve genellemeler, uzmanların bilinenleri tutarlı, özlü ve kapsayıcı bir biçimde ifade etmelerini olanaklı hâle getirir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 65).

2.1.2.3. Kuramlar, Modeller ve Yapıların Bilgisi

Değişik disiplinlerde olay ve olguları belirtmek, anlamak, açıklamak ve yordamak için kullanılan farklı değerler dizisi, bilgi kuramı ve modeller bilgisini içerir. Disiplinlerde araştırma ve incelemeleri yapılandırmada kullanılmak üzere değişik paradigmalar ile epistemolojiler vardır ve öğrencilerin, konu alanını kavrama ve organize etmedeki bu değişik yolları ve konu alanındaki araştırma alanlarını öğrenmiş olmaları gerekir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 66).

2.1.3. İşlemsel Bilgi

İşlemsel bilgiler, bir şeyin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilerdir. Bunlar; beceri ve algoritmalar, yöntem ve teknikler, ölçütlere ilişkin bilgilerdir (Bümen, 2006).

Wilson'a (2006) göre işlemsel bilgi; öğrencilerin bir çalışma disiplinini, özellikli konuyu ya da alana özgü çalışmaları anlamasında yardımcı olur. İşlemsel bilgi ayrıca sorgulama yöntemleri, çok özel ya da sonlu beceriler, algoritmalar, teknikler ve özellikli yöntem bilimlerini de ifade eder.

Olgusal bilgi ve kavramsal bilgi, bilginin ne olduğu ile ilgilenirken; işlemsel bilgi, bilgi nasıl olduğu ile ilgilenir. Kavramsal bilgi "ürünler" denebilecek şeyleri yansıtmaktadır. İşlemsel bilgi ise sadece bu işlemlerin bilgisini (hatırlanmasını) içermektedir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 67).

2.1.3.1. Konuya Özgü Beceri ve Algoritmalar Bilgisi

İşlem yolunda bazen adımlar, değişmeyen bir sıra şeklindedir ve diğer durumlarda bir sonra hangi adımın atılacağı konusunda karar vermek gerekir. Sürecin bazen sabit bazen de kısmen değişmeye açık olabilmesine karşın, bu alt grupta sonucun genellikle sabit olduğu düşünülür. Bu basamakta öğrencinin işlemden yararlanma yeteneği üzerinde değil, onun bilgisine sahip olup olmadığı üzerinde durulur. (Anderson ve Krathwohl, 2014, 68).

2.1.3.2. Konuya Özgü Teknik ve Yöntemler Bilgisi

Konuya özel teknik ve yöntemler bilgisi, doğrudan gözlemin, deneyin ya da keşfin ürünü olmaktan çok; geniş çapta bir fikir birliğinin, anlaşmanın, disiplindeki normların ürünü olan bilgileri içerir. Bu tür bilgiler genellikle, böyle düşünceler ve problem çözme sonuçlarından çok, alan veya disiplindeki uzmanların nasıl düşündüklerini, problemlere nasıl yaklaştıklarını gösterir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 69).

2.1.3.3. Uygun İşlemlerin Ne Zaman Kullanılacağının Belirlenmesi ile İlgili Ölçütlerin Bilgisi

Öğrencilerden, konuya özgü işlemleri bilmelerine ek olarak bu işlemlerin ne zaman kullanılacağını da bilmeleri beklenmekte ve bu da sık sık onların geçmişte ne zaman kullanılmış olduğunun bilinmesini gerektirmektedir. Bu bilgiler hemen hemen her zaman tarihsel ya da ansiklopedik bilgilerdir. Bu basamakta sadece uygun işlemlerin ne zaman kullanılacağının belirlenmesi ile ilgili ölçütlerin bilgisi üzerinde durulur (Anderson ve Krathwohl, 2014, 70).

2.1.4. Üst Bilişsel Bilgi

Wilson (2006), üst bilişsel bilgiyi kişinin kendi biliş ve spesifik bilişsel süreçleriyle ilgili farkındalığı olarak tanımlamaktadır.

Bümen (2006)'e göre ise üst bilişsel bilgi, "biliş" hakkındaki bilgilerden oluşur. Üst bilişsel bilgiler, bireyin kendi bilişleri hakkındaki farkındalığıdır. Stratejik bilgi; bilişsel görevler hakkındaki bilgiler, öz bilgiyi, bağlamsal ve koşullu bilgileri içerir.

Anderson ve Krathwohl (2014,71) üst bilişsel bilgiyi; biliş ile ilgili bilgi ve aynı zamanda kişinin kendi bilişinden haberli, onunla ilgili bilgi sahibi olması olarak tanımlamaktadır.

2.1.4.1. Stratejik Bilgi

Stratejik bilgi; öğrenme, düşünme ve problem çözme ile ilgili genel stratejiler bilgisidir. Bu alt gruptaki stratejiler, ikinci dereceden denklemlerin çözümü, Ohm yasasının uygulanması gibi sadece belli bir görevde, belli bir çalışma alanında işe yarayan değil, birçok görevde ve konu alanında kullanılabilen stratejilerdir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 72).

2.1.4.2. Bağlamsal ve Koşullarla İlgili Yönleri de İçeren Bilişsel Görevler Bilgisi

Anderson ve Krathwohl (2014,74)'a göre; bireyler, çeşitli stratejilerle ilgili bilgiye ek olarak bilişsel görevlerle ilgili olarak da bilgiler edinirler. Öğrencinin, farklı stratejilerin hangi koşullar ve görevlerde en uygun olduğu hakkında da bilgi sahibi olması gerekir. Hangi koşulda hangi bilgiyi kullanacağı ilgili bilgilerdir.

2.1.4.3. Kendi Kendisi Hakkında Bilgi

Kişinin kendi bilgisinin kapsamı ve derinliğinden haberdar olması onun kendi kendisi hakkında bilgi sahibi olmasının önemli bir yönünü oluşturur. Kendi bilişiyle ilgili bilgisine ek olarak kişiler, kendi öğrenme güdüleri ile ilgili inançlara da sahiptir. Kişinin kendi kendisi hakkındaki bilgisinin üst bilişsel bilginin önemli bir yönünü oluşturduğu, fakat öğrenmede en önemli hususun bu bilgideki doğruluk derecesi olduğu anlaşılmaktadır (Anderson ve Krathwohl 2014, 76).

2.2.BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU

Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nde bilişsel süreç boyutu basitten karmaşığa doğru altı basamakta sıralanmıştır: hatırlama, anlama, uygulama, analiz, değerlendirme, yaratma.

2.2.1.Hatırlama

Hatırlama, konuyla ilgili bilginin uzun süreli bellekten geri çağrılmasıdır. Öğrencinin kendisine sunulan bilgiyi eksiksiz biçimde hatırlamasıdır. Öğretilen bilginin hafızada kalıcılığının arttırılmasının amaçlandığı durumlarda kullanılır. Hatırlama; belleğin tanımlamalar yaparken, listeler oluştururken, ezberden ya da hafızadaki bilgiyi bellekten geri getirirken kullanılan süreçtir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 90; Wilson, 2013; Krathwohl, 2002; Tutkun, 2015; Bümen, 2012).

Turgut ve Baykul (2010, 280)'a göre hatırlama düzeyindeki bilgi ve beceriler; bildiklerini söyleme, yazılı olarak, simgelerle veya grafikle, kendisi bir şey katmadan söylemeyi gerektirir. Hatırlama süreci, görünce tanıma ve sorulunca söyleme olmak üzere iki şekilde meydana gelir.

Diğer bir ifade ile daha önce öğretilen belli bir bilgiyi hatırlama derecesi ölçülmektedir. Bu basamakta yer alan hedef ve davranışlar, belli birtakım bilgilerin hatırlanma veya doğru/yanlış olarak belli karar verme yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır (İşman ve Eskicumalı, 2003, 252).

Hatırlamanın "tanıma" ve "hatırlama" olarak iki alt basamağı bulunmaktadır.

2.2.1.1. Tanıma

Tanıma, sunulan bilgi ile karşılaştırılmak üzere uzun süreli bellekte ilgili bilgiye erişilmesini içerir. Tanıma sırasında öğrenci, kendisine daha önce sunulmuş olan bilgiyi aynen ya da çok yakın bir şekilde bulunup bulunmadığını tespit etmek için hafızasını tarar. Aynı zamanda yeni öğrendiği bilginin eski bir bilgiyle eşleşip eşleşmediğini de kontrol etmesi tanıma sürecine girer (Bümen, 2012; Anderson ve Krathwohl, 2014, 84-88).

Bu süreçteki değerlendirme; belirleme, seçeneklerden birini seçme ve eşleme şeklinde yapılır.

2.2.1.2. Hatırlama

Hatırlama, bilginin uzun süreli bellekten geri getirilme sürecidir. Hatırlamanın diğer bir tanımı da bilgiye erişmedir. Bu süreçte öğrenci, bilgiye ulaşmak için uzun süreli belleğini tarar ve gerekli olan bilgiye ulaşır. Bu sürecin değerlendirilmesinde klasik bilgi soruları kullanılabilir. "Sıfatın görevi nedir?" gibi sorular bu alana örnek olabilir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 90).

Turgut ve Baykul (2010, 280)'a göre hatırlama durumunda algılanan içerik hiçbir değişikliğe uğratılmadan aynen geri getirilir. Bu geri getirme sürecine hatırlama denir.

2.2.2. Anlama

Öğrenciler, edindikleri yeni bilgiler ile daha önce edinmiş oldukları bilgiler arasında bağlar oluşturduklarında anlama düzeyine erişirler. Mevcut bilgiler ile yeni kazanılan bilgilerin arasında bağ kurulur. Anlama, okuma ve öğretmenin açıklamaları gibi eğitimle ilgili materyallerden kendi anlamını oluşturma yeteneğidir. Bu sürece yönelik alt beceriler; yorumlama, örnekleme, sınıflandırma, özetleme, çıkarım yapma, karşılaştırma ve açıklamayı içerir (Anderson ve Krathwohl, 91).

Sönmez (1999, 48)'e göre anlama düzeyinde, bir alt basamakta kazanılan davranışların öğrenci tarafından özümsenmesi söz konusudur. Bir alt basamakta olan hatırlama basamağında öğrenilen bilginin transfer edilmesi gerekmektedir.

Taksonomi'nin güncellenmiş haline göre bir bilgiyi anlamış bir öğrenci; yorumlayabilir, örneklendirebilir, bir bilgiyi bir biçimden başka bir biçime çevirebilir, sınıflayabilir, özetleyebilir, karşılaştırma yapabilir ve açıklamada bulunabilir (Turgut ve Baykul, 2010, 290).

Anlama basamağı; yorumlama, örneklendirme, sınıflama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına ayrılmıştır.

2.2.2.1. Yorumlama

Metin ya da söze dayalı bir iletişimde gizli olan anlamı ortaya çıkarmak, iletişime bir anlam vermektir. Ayrıca bu basamak, iletişimin parçaları arasındaki ilişkiyi açıklama davranışını içerir. Yorumlama davranışı; çıkarsama, genelleme ya da özetleme içeren maddelerle yoklanabilir (Yılmaz, H., 2002, 320).

Tekin (1993, 192)'e göre bu kategori; fikirlerin göreli önemi hakkında düşünmeyi, onların birbiri ile ilişkilerini içerir. Yorumlama, bir iletişimin çeşitli parçalarını tanımanın ötesine gider. Yorumlamada esas olan, iletişimin çeşitli parçaları arasındaki ilişkileri görüp anlamlandırmadır.

Anderson ve Krathwohl (2014, 91)'a göre yorumlama sürecinin gerçekleşebilmesi için öğrencin daha önce öğrendiği bilgiyi başka bir şekilde temsil ve ifade etmesi gerekmektedir. Açıklık getirme, başka bir ifadeyle anlatma, çevirme gibi etkinliklerle bu basamaktaki bilginin değerlendirmesi yapılabilir. Hatırlama basamağı ile karışmaması açısından, yorumlama basamağının değerlendirilmesinde yeni bilgilerin kullanılması gerekmektedir.

2.2.2.2. Örneklendirme

Örneklendirme, bir kavram, genelleme veya ilkeye ait özel bir durum gösterebilme, söyleyebilme ve yazabilmedir (Turgut ve Baykul, 2010, 291).

Anderson ve Krathwohl (2014, 93)'a göre, öğrenci genel bir kavram ya da ilkelere özel bir örnek ya da durum bulduğunda örneklendirme gerçekleşmiş olur. Örneklendirmeye alternatif terimler ise gösterme ve somutlamadır.

Örneklendirmenin değerlendirilmesi, öğrencinin daha önce öğrendiği bir konuya ya da duruma örnek vermesini sağlayacak sorular ile yapılabilir. Bu aşamada dikkat edilecek husus verilecek örneğin yeni olmasıdır. Daha önce öğrenilen bir durum ya da konu örnek olarak verilmemelidir. Seçenekler arasından konuya uygun olanı seçme gibi test soruları ile değerlendirme sağlanabilir.

2.2.2.3. Sınıflama

Sınıflama, özel durum ile kavram ya da ilkenin ikisine de uyan özellikleri görüp ayırmayı içerir. Öğrenci, bir durumun ya da örneğin belli bir gruba ait olduğunu tanıdığında sınıflama gerçekleşmiş olur (Anderson ve Krathwohl, 2014, 94).

Turgut ve Baykul (2010)'a göre örnekleme ile sınıflama karşıttır. Örneklemede bir kavram ya da ilkeye uyan özel bir durumu gösterme varken sınıflandırmada ise belli durum ya da örneklerden bir genellemeye ulaşma durumu söz konusudur.

Öğrenilen konunun kümelere ayrılması ve verilen seçeneklerden aynı kümeye dâhil olanları bulma gibi görevler ile değerlendirme yapılabilir. Kategorilere ayırma ya da belirli bir başlık altında toplama gibi etkinlikler ile sınıflama ölçülebilir.

2.2.2.4. Özetleme

Özetleme bir ürünün (bilginin, metnin) ana hatlarıyla birkaç kelime veya cümleyle açıklanmasıdır (Turgut ve Baykul, 2010, 293).

Öğrenilen bir bilginin genel hatlarıyla özetlenmesi, konunun birkaç cümle ile ifade edilmesiyle özetleme gerçekleşir. Özetlemenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin görülebilmesi için öğrencinden, aktarılan bilginin kısa bir genelleme yapması istenebilir (Mayer, 2002, 229).

Özetlemede öğrenci, kendisine verilen bilgi için bir özet oluşturur ya da genel yazılardan bir özet çıkarır. Genel temayı ya da önemli bölümleri özetleme ve genelleme gibi görevler ile değerlendirme süreci yapılabilir. Bir parçayı okuma ve uygun başlık seçme gibi bir görev verilebilir (Anderson ve Krathwohl, 95).

2.2.2.5. Sonuç Çıkarma

Sonuç çıkarma, bir dizi örnek ya da durumda kendini gösteren örüntüyü

(tekrarlanan gidiş, sıralanış) bulmayı içerir. Sonuç çıkarmada sunulan bilgiden yararlanarak bu bilgide kendini gösteren bir örüntünün ortaya çıkarılması üzerinde durulur. Sonuç çıkarma ve yapma genellikle birlikte kullanılır (Anderson ve Krathwohl, 2014, 96).

Öğrenci durumlara ait bilgileri kodlayarak, durumların veya örnekler arasındaki ilişkileri görerek, bunları açıklayan kavram ve ilkelere ulaştığı zaman sonuç çıkarma gerçekleşmiş olur. Bu basamak, öğrenilen bir bilgiden mantıklı sonuçlar çıkarılma sürecidir. Boşluk tamamlama, benzetimde bulunma, uymayanı bulma gibi sorular bu basamağında ölçülmesinde kullanılabilir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 96; Dalak, 2015; Mayer, 2002, 229).

2.2.2.6. Karşılaştırma

Karşılaştırma, iki veya daha fazla olay, düşünce ve problem arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulmaktır (Turgut ve ve Baykul, 2010, 296).

Karşılaştırma; bir nesne, olay ya da düşüncedeki ögeler ve örüntü ile başka bir nesne, olay ya da düşüncedeki ögeler ve örüntü arasındaki bire bir ilişkilerin bulunmasını içerir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 97). Dalak (2015)' a göre; öğrencinin durumu nedenleri ile açıklaması, sonuçlarını kestirmesi, durum içindeki sorunu belirlemesi bu basamağın gerçekleştiğini gösterir.

Karşılaştırmanın değerlendirilmesi için bire bir örtme, iki durum arasındaki bağlantının tespiti için çoktan seçmeli ve kısa cevaplı sorular kullanılabilir.

2.2.2.7. Açıklama

Açıklama, öğrencinin bir sistemdeki neden sonuç ilişkileri ile ilgili bir model oluşturması ve bunu çeşitli durumlarda kullanabilmesidir. Model tasarlama, yapılandırma, bir sistemdeki neden sonuç ilişkilerini gösteren modeller oluşturabilme gibi terimlerle de ifade edilir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 98; Mayer, 2002, 229).

Açıklama basamağının değerlendirilmesinde akıl yürütme, güçlük giderme,

yeniden düzenleme gibi görevler kullanılır.

2.2.3. Uygulama

Durukan (2009, 88)'a göre uygulama; öğrenilen bilgiyi kullanma, uygulama ve bilgiyi farklı alanlarla bütünleştirmektir.

Uygulama, öğrenilmiş bilgilerin yeni ve benzer durumlarda kullanılmasıdır. Uygulama basamağını ölçen test maddeleri, öğrenilenlerin ne derece transfer edebildiğini ve yeni problemlerin çözümünde kullanabilme gücünü ölçer. Bu sebeple aynı madde bilgi ve kavrama düzeyindeki davranışları da ölçmüş olur (Yılmaz, H., 2002, 320).

İşman ve Eskicumalı (2004, 252)'ya göre; uygulama basamağında, öğrencilerden daha önce öğrenmiş oldukları bilgileri yeni ve farklı ortamlarda kullanmaları istenir. Bu basamakta ilk olarak daha önceden öğrenilmiş olan bilgiler hatırlanır ve içlerinden en uygun olan yöntem seçilerek yeni ortamda uygulanır. Bu süreç sonucunda, öğrencinin daha önceden öğrenmiş olduğu bilgileri kullanabilme yeteneği ölçülmüş olur.

Bu basamaktaki davranışlar, kullanma, hesaplama, çalıştırma, çözme, uygulama ve hazırlamayı içerir (Demirel, 1999, 150). Uygulama kategorisi, iki bilişsel süreçten oluşur: görev bir alıştırma (aşina olunan bir durum söz konusu) ise yapma (icra) ve görev bir problem (aşina olunmayan bir durum söz konusu) ise yararlanma (Anderson ve Krathwohl, 2014, 100).

2.2.3.1. Yapma (İcra Etme)

Yapma basamağında, öğrenci aşina olduğu bir görevle karşı karşıyadır ve görevi tamamlamak için ne yapacağını bilir. Öğrenci görevi yerine getirmek için sadece bilinen işlemi gerçekleştirir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 101).

Bu alt basamakta öğrenci, kendisine sorulan soruyu, daha önce öğrendiği bir yönetimi kullanarak cevaplar. Öğrenciye öğretilmiş olan bir yöntemin yeni

durumlarda kullanması istenir (Turgut ve Baykul, 2010, 299).

2.2.3.2. Yararlanma

Yararlanma, öğrencinin tanımadığı bir durum karşısında daha önce öğrendiği bir bilgiyi uygulaması ile gerçekleşir. Bir bilginin yeni bir durumda kullanılmasının ilk şartı, o bilginin kullanılabilecek kadar iyi biliniyor olmasıdır. (Anderson ve Krathwohl, 2014, 102; Turgut ve Baykul, 2010, 293).

Mayer (2002, 230)'e göre öğrencinin aşina olmadığı bir veya daha fazla yöntemi uygulamasıyla meydana gelen yararlanma basamağı, sadece uygulamayla ilgili bilişsel süreci değil, aynı zamanda anlama düzeyindeki süreci de içerir.

2.2.4. Çözümleme

Çözümleme basamağında; bir bütünün ögeleri ve bu ögeler arasındaki ilişkileri, bir bütünü oluşturma yollarını belirlemede kullanılan zihinsel beceriler ön plana çıkmaktadır. Bu aşamada bütünden parçalara gidilir. Bir bütünün çözümlenmesi denilince sadece içeriğin çözümlenmesi anlaşılmamalıdır. Çözümleme basamağındaki davranışlar, bütünün hem içerik hem de biçimsel yönden çözümlenmesini gerektiren davranışlardır (Atılgan, 2006, 150).

Analiz işlemi, genellikle bir öğrenim materyalinin veya sistemi oluşturan ögelerin neler olduğunu ve bunların birbiriyle ve sistemin bütünüyle hangi ilkelere göre bağlandığını ortaya çıkarmaktır. Buna göre bir ürünü çözümleme süreci, ürünü oluşturan ögelerin neler olduğunu (ayırma), bu ögelerin arasındaki ilişkileri veya ögelerin nasıl organize edildiğini (organize etme) ve ürünün nasıl oluşturulduğunu ortaya çıkarma basamaklarını içerir (Turgut ve Baykul, 2010, 300-301).

Bu basamaktaki davranışlar, ayırt etme, parçalara ayırma, ana hatları gösterme, bölümlere ayırma, şematik olarak gösterme ve saptama davranışlarını içerir (Demirel, 1999, 150). Çözümleme, materyalin onu oluşturan kısımlarına ayrılması ve kısımların birbiriyle ve materyalin bütünü ile nasıl bir ilişki içinde olduğunun belirlenmesi ile ilgilidir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 103).

Çözümleme basamağı; ayrıştırma, örgütleme ve irdeleme alt basamaklarına ayrılmaktadır.

2.2.4.1 Ayrıştırma

Ayrıştırma, bütün bir yapının kısımlarını ilişki ve önem açısından ayırmayı kapsar. Öğrenci, ilişkili bilgiyi ilişkisiz bilgiden ya da önemli bilgiyi önemsiz bilgiden ayırt ettiği ve dikkatini ilişkili ve önemli bilgiye yönelttiği zaman gerçekleşmiş olur (Anderson ve Krathwohl, 2014, 104).

Buradaki ayrıştırma, parçaların ürünün bütünüyle ilişkileri yönündedir. Anlama bilişsel süreci ile karıştırılabilir. Analizdeki ayrıştırmada, parçaların bütünüyle ilişkisi esastır. Anlamada, ürünün kendisini bir bütün olarak anlama vardır. Ayrıştırma alt basamağının yoklanmasında, çoktan seçmeli, kısa cevaplı sorularından ve kompozisyon oluşturmadan yararlanılabilir (Turgut ve Baykul, 2010, 302).

2.2.4.2. Örgütleme

Örgütleme, bir iletişim ya da durumu oluşturan ögeleri belirlemeyi ve onların birlikte nasıl bir yapı bütünü oluşturduklarının ortaya konmasını kapsar. Örgütlemede öğrenci, kendisine sunulan iletişimin ögeleri arasında sistemli ve bütünleştirici bağlantılar kurar (Anderson ve Krathwohl, 2014, 106).

Örgütleme davranışında öğrenci, verilen ürünün parçaları arasında ve bütünle nasıl bir uyum içinde olduğunu bulur. Örgütleme genellikle ayırma ile birlikte gerçekleşir (Turgut ve Baykul, 2010, 303).

Örgütlemede materyale ana hat, tablo, matris, hiyerarşik şema gibi bir yapı kazandırılması söz konusudur. Bu nedenle değerlendirmede verilecek cevabın öğrenci tarafından oluşturulması ya da verilenler arasından seçilmesi şeklinde olması germektedir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 107).

2.2.4.3. İrdeleme

İrdeleme (atfetme, yükleme), öğrenci iletişimin temelindeki bakış açısını, yanlılıkları ve değerleri meydana çıkarabildiği zaman gerçekleşmiş olur. İrdeleme, öğrencinin yapılandırma sürecini, yapıyı bozma yönünde işleterek kendisine sunulan materyalde yazarın niyetlerini belirlemesini içerir. İrdelemede kendisine bilgi verildiğinde bir öğrencinin, yazarın bunun gerisindeki ya da temelindeki görüşünü ya da niyetini belirleyebilmesi söz konusudur (Anderson ve Krathwohl, 2014, 107).

Turgut ve Baykul (2010, 304)'a göre irdeleme, sistemin işleyişindeki ana ilkelerin analizi; verilerin, bir iletişimin, ana fikrin, eğilimin, üzerinde durulan değerlerin ortaya çıkarılmasıdır. Bu basamak Edebiyat ve Türkçe derslerinde; parçanın ana fikri, şiirin ana duygusu, vurgulanan düşünce, karakterlerin davranışlarını bulma gibi etkinlikler ile sıklıkla kullanılabilir.

2.2.5. Değerlendirme

Değerlendirme, bazı maksatlarla fikirler, eserler, çözüm yolları, kullanılan yöntemler, materyaller hakkında yargıda bulunmadır. Bu basamakta fikirler, eserler, yöntemler çözüm yolları, materyal vb. hakkında yargılar verilir (Yılmaz, H., 2002, 322).

Demirel (1999, 151)' e göre değerlendirme basamağındaki davranışlar, karşılaştırma, irdeleme, eleştirme, hataları bulma, farklılıkları söyleme, ispat etme ve karar verme gibi davranışları kapsar.

Değerlendirme, belli bir maksat için belli ölçütler yardımıyla bir şeyin değerini bilinçlice yargılamayı içerir. Bu basamakta, fikirler, eserler, yöntemler, çözüm yolları, materyal vs. hakkında yargılar verilir (Tekin, 1993, 204).

Anderson ve Krathwohl (2014, 108) yaptıkları tanımlamada değerlendirmeyi, ölçütler ya da standartlara dayalı yargılamalar yapmak şeklinde ifade eder. Değerlendirme, denetleme ve eleştirme bilişsel süreçlerini içerir.

2.2.5.1 Denetleme

Denetleme, bir işlem ya da ürünün bu işlem ya da üründe uyumsuzluk (iç tutar eksikliği) ya da yanılgılar (yanlış düşünce veya görüş) bulunup bulunmadığı açılarından denetlenmesini içerir. Öğrenci, sonuçların öncüllerinden hareketle ulaşılabilecek bir sonuç olup olmadığını, verilerin hipotezi destekleyip desteklemediğini, sunulan materyalin birbiriyle çelişen kısımlar içerip içermediğini sınadığı (test ettiği) zaman denetleme gerçekleşmiş olur. (Anderson ve Krathwohl, 2014, 109).

Değerlendirmede, ölçütler ürünün kendi içinden seçilerek yapılırsa buna iç ölçütlere göre değerlendirme denir. Örneğin öğrenci bir iletişim aracındaki iç tutarsızlıkları, birbirine zıt olan düşünceleri bulduğunda iç ölçütlere göre değerlendirme yapmış olur (Turgut ve Baykul, 2010, 306).

2.2.5.2 Eleştirme

Eleştirme, bir işlem ya da ürünün ölçütlere ya da standartlara göre yargılanmasını içerir. Eleştirmede, öğrenci bir ürünün olumlu ve olumsuz özelliklerini dikkate alır ve kısmen de olsa o özelliklere dayalı bir yargıya ulaşır (Anderson ve Krathwohl 2014, 110).

Turgut ve Baykul (2010, 306)' a göre eleştirme, verilen iletişim aracının veya ürünün bunların dışında bir veya daha çok ölçüte göre değerlendirilme sürecidir. Edebiyat, sanat, film eleştirmenlerinin yaptıkları eleştiriler bu sürece örnektir.

2.2.6. Yaratma

Yaratma, birtakım parçaları ve ögeleri uyumlu bir bütün oluşturacak biçimde bir araya getirmektir. Yaratma sürecinde öğrenciler, parçaları birleştirerek veya bir ürünün parçalarını yeniden düzenleyerek daha önce rastlamadıkları yeni bir ürün oluştururlar. Yaratma, yaratıcı düşünme gerektirir; fakat önceki öğrenmelerden

tamamen de bağımsız değildir. Burada önemli olan husus, yaratılacak ürünün amacını iyi tayin etmek, önceki öğrenmelerden de yararlanarak amaca uygun ögeleri seçip etkili ve uyumlu bir bütün oluşturmaktır (Turgut ve Baykul, 2010, 307).

Yaratma, ögeleri bütünleşik ve işlevsel bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirmeyi içerir. Yaratma olarak sınıflanan hedefler; öğrencilerin, ögeler ya da kısımları zihinlerinde daha önce var olmayan bir örüntü ya da yapı şeklinde organize ederek bunlardan yeni bir bütün oluşturmalarını gerektirir. Yaratma içindeki süreçler genellikle öğrencinin önceki öğrenme deneyimleri aracılığıyla eşgüdümlenir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 111).

Taksonomi'nin en üst basamağı olan bu düzey, öğrencinin problemle ilgili ögeleri düzenlemesini, çözüm önerisi sunmasını ve özgün bir ürün geliştirmesini kapsar.

Yaratma düzeyi; oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarına ayrılır.

2.2.6.1. Oluşturma

Oluşturma, problemin temsilinden yola çıkılarak belli seçeneklere ya da hipotezlere ulaşılmasını kapsar. Genellikle bir problemin başlangıçtaki temsil edilme yolu olası çözümleri de akla getirir ancak yeniden tanımlama ya da problemin yeni bir temsiline erişme yeni çözümleri akla getirebilir. Oluşturma, ön bilgiler ve hâlen mevcut olan kuramların sınırlamaları dışına taştığı zaman ucu açık bir düşünme söz konusudur ve bu yaratıcı düşünme denebilecek olan şeyin çekirdeğini oluşturur (Anderson ve Krathwohl, 2014, 112-113).

Üretme alt basamağında, öğrencinin düşüncelerini açık ifade etmesi, fikirleri uygun şekilde sıraya koyması, bir ana fikri yeterli delillerle savunması gibi kompozisyon davranışları vardır. Burada "kompozisyon" kelimesi geniş anlamlıdır; yazılı veya sözlü kompozisyon olabileceği gibi, resim, müzik, el işi vb. biçimde de olabilir (Turgut ve Baykul 2010, 308).

2.2.6.2. Planlama

Planlama, problemdeki ölçütleri karşılayan bir çözüm yöntemi, yani problemi çözmek için bir plan geliştirmeyi içerir. Planlama, verilen bir problemin çözümü için adımların tek tek atılması ve gerçek çözüme ulaşılmasını içermez. Planlamada, öğrenci daha özel ve sınırlı amaçlar belirleyebilir ya da görevi bölümlere, problemin çözümü sırasında yapılacak görev bölümlerine ayırabilir. Öğretmenler genellikle planlama ile ilgili hedefleri yazmadan geçerler ve hemen yaratma sürecinin son evresi olan üretme ile ilgili hedefleri yazarlar. Böyle yapıldığı zaman planlama ile ilgili hedeflerin ya üretme ile ilgili hedefler arasında yazılmış olduğu kabul edilmiş ya da yazılmadığı hâlde ima edildiği düşünülmüş olur. Bu durumda planlamanın, ürünün oluşturulması sırasında örtülü olarak gerçekleştirilmesi beklenir. Planlama ile ilgili diğer bir terimler ise tasarlama ve düzenlemedir (Anderson ve Krathwohl, 2014, 114).

Turgut ve Baykul (2010, 309)' a göre; bu alt basamakta, oluşturulacak ürünün planı veya işlem sıralaması oluşturulur. İfadeden de anlaşılacağı gibi; planlama yapılacak iş, son ürün değil, onun planıdır.

2.2.6.3. Üretme

Üretme, belli özelliklere sahip bir problemi çözmek için bir planın gerçekleştirilmesini kapsar (Anderson ve Krathwohl, 2014, 115).

Üretme alt basamağında, öğrencinin düşüncelerini açık ifade etme, fikirleri uygun şekilde sıraya koyma, bir ana fikri yeterli delillerle savunma gibi davranışlar yer almaktadır (Turgut ve Baykul, 2010, 309).

2.3. OKUMA

Okuma, yazılı olan metinlerin beyin tarafından işlenerek anlamlandırma sürecidir. Bilgi edinmenin en önemli yolu olan okuma, eğitim hayatının ilk yıllarında

başlayan ve ömür boyu devam eden bir etkinliktir. Okuma, insanoğlunun her zaman başlıca bilgi edinme kaynağı olmuştur. Karmaşık bir süreç olan okuma ile ilgili farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Karatay (2014, 1)'a göre; bilgiye ulaşmanın, onu sürekli güncelleştirmenin yollarından biri ve belki de en önemlisi okumaktır. Temel dil becerileri arasında yer alan okuma, anlama becerisinin temelini oluşturur.

Sever (1994, 16)'e göre okuma; sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp, anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinliktir. Demirel (1999, 50) okumayı, gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketleri ve zihnin yazılı sembolleri anlaması olarak tanımlar. Okuma yoluyla, yazar ile okuyucu arasında bir bağ kurulur ve yazarın iletmek istediği mesajın ne olduğunun anlaşılması beklenir.

Akyol (2010) okumayı; ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma süreci olarak tanımlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı okuma alanını şu şekilde açıklanmıştır:

Okuma, ses organları ve göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi ve anlamlandırılması sürecidir. Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma, eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır. Programda okuma öğrenme alanıyla, öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip eleştirel bir bakış açıcısıyla yorumlayabilmeleri ve okumayı bir alışkanlık hâline getirebilmeleri amaçlanmıştır.

Okuma ile ilgili yapılan tüm tanımlarda okuma, zihinsel bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Sadece yazılanı görmekten ibaret olmayan okuma; anlama, çözümleme ve değerlendirme gibi zihinsel aktiviteleri de gerektirir. Böylece okunan metin, okuyucunun zihninde bir anlam kazanır ve okuma-anlama gerçekleşmiş olur. Özetle, okumanın gerçekleşmesi için anlamanın da gerçekleşmesi beklenmektedir.

Okuma ediminin amaç güdümlü bir edim olarak tanımlayan ve okumanın tek bir amaç değil birden çok amaç için yapıldığını belirten Ülper (2009, 4)'e göre metni okumanın asıl amacı metnin iletisini kavramaktır. En yaygın ve en temel okuma amacı bir metni anlamak ve anlamlandırmak için yapılan okumadır.

Çiftçi ve Temizyürek (2008, 111) de okuma etkinliğinin amacının okunanı anlamak olduğunu belirtmektedir. Bir kimse, okuduğu bir metnin analiz ve sentezini yapabiliyorsa, metni yorumlayabiliyorsa, kendisine ait cümlelerle ifade edebiliyorsa okuduğunu kavramış demektir.

Okuma yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Kimi zaman bir zorunluluk, kimi zaman kişisel seçme bizi okumaya yönlendirir. Okumanın bir çok amacı olabilir. Nedeni ve amacı her ne olursa olsun eleştirel ve özgür düşünmeye, çok yönlü bakış açıları geliştirmeye, kendini ve dünyayı anlamaya, yorumlamaya giden en etkin yoldur okuma. Okumak, dinlenmek ve tat almak, bilgi edinmek, belli bir konuda bir kanıya varmak vb. çeşitli amaçlara yönelik olabilir. (Adalı, 2010, s.9)

Okuma, okuduğunu anlama, yalnızca okunan şeyin içeriği ile ilgili olarak sorulan bir dizi soruya yanıt vermek değildir. Aksine bir düşünceyi harekete geçiren bir işlemdir. Okuma, çocukların dil gelişimi sürecinde çok etkili olan çok önemli bir etmendir. Ayrıca çocukların konsantrasyon yeteneklerinin, hayal kurma gücünü, içsel canlandırma becerisini güçlendirerek beyni eğiten bir etmendir. (Savaş, B., 2006, 64)

Bireyin kişiliğini geliştiren, düşünce dağarcığını zenginleştiren ve dolayısıyla onun toplumda daha iyi bir yer edinmesini sağlayan en önemli araç okuma alışkanlığıdır. Okuma alışkanlığı bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılanması sonucunda kazanıldığına göre insanların bu alışkanlığı küçük yaşlarından itibaren eğitimleri süresince kazanmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur (Yılmaz, Z. A., 2006).

Akyol (2010, 2)'a göre, okul hayatının en başından itibaren okuma öğretimine büyük bir önem verilmekte ve ilkokul döneminde bu beceriyi gerektiği gibi kazanamayan öğrenciler ileriki dönemlerde başarısız olabilmektedir.

Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeleri ve okuma alışkanlığı kazanmaları, özellikle ilköğretim düzeyinde şekillenmektedir. İlköğretim düzeyinde öğrencilerin okuma becerilerini geliştirerek düşünen, anlayan, eleştiren, tartışan, ön

bilgileriyle okudukları arasında ilişkiler kuran ve yeni anlamlara ulaşan okuyucular olmaları amaçlanmaktadır (Çiftçi ve Temizyürek, 2008)

M. Yılmaz (2008, 132)'a göre, ilköğretim yıllarında kazanılan okuduğunu anlama becerisi öğrencinin yaşamı boyunca tüm öğrenmelerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etki, okuduğunu anlama becerisi gelişmiş bireylerde olumlu, okuduğunu anlama becerisi gelişmemiş olanlarda olumsuz yönde etkilemektedir. Bloom (2012, 48) da okuduğunu anlama becerisi ile matematik, fen bilimleri, dil ve edebiyat derslerindeki başarıları arasında bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle kullanılan dili okuyup anlama becerisine sahip olmak, teknoloji çağının insanlığa sağladığı olanaklardan yararlanmak için olmazsa olmaz bir gerçektir.

2006 Türkçe Eğitim Programı'ndaki genel amaçlarda öğrencilerden "Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri; yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri ve bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri" beklenmektedir. 2018 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı'nda da bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir birey yetiştirmek esas alınmıştır. Yeni programla birlikte üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programı oluşturulmak amaçlanmıştır.

Okullar, hem gelişmiş hem de kısıtlı dil becerileriyle gelen öğrencileri okuldaki eğitim yaşamı ile sonrasındaki mesleki yaşamlarında başarılı olmalarını sağlayacak okuma-yazma becerileri ile donatmakla yükümlüdür (Savaş, B., 2006, 28).

2006 Türkçe Öğretim Programında temel yaklaşım olarak; dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve

yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel amaçlarını oluşturmaktadır. PISA (2009)'da okuma yeterliliği ile ilgili beklenti bireyin okuma, okuduğunu anlama, yorumlama, muhakeme etme gibi yeterliklere sahip olması yönündedir.

Her ne kadar teknoloji gelişse ve farklı bilgi edinme araçları ortaya çıksa da yazılı metinler hala en önemli bilgi kaynaklarıdır. Günümüz çağında okuyan kişinin yorumlama, çözümleme yapma, muhakeme etme ve eleştirme gibi üst düzey bilişsel becerilere sahip olması beklenmektedir. Ders kitapları okuma hedeflerine ulaşmadaki birincil kaynaklardır. Bu yönüyle programlarda belirtilen hedeflerin gerçekleşebilmesi için ders kitaplarında yer alan metinler ve bu metinlere ait etkinlik ve soruların amaca hizmet edecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Durukan (2009), "7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinleri Anlamaya Yönelik Sorular Üzerine Taksonomik Bir İnceleme" adıyla yaptığı çalışmada 7. Sınıf Türkçe Dersi kitabında yer alan 350 metni anlama sorusunu inceleyerek Bloom Taksonomisi'nin hangi basamaklarında yoğunlaştığını belirlemiştir. Yapılan araştırma sonucunda inceleme sonunda; üst düzey düşünme gerektirecek soru oranının eskiye göre artmasına rağmen metni anlama sorularının bilgi ve kavrama alt basamaklarında yoğunlaştığını, uygulama düzeyindeki sorulara ise çok az yer verildiği tespit edilmiştir.

Durukan ve Demir (2017)'in yaptığı "6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması" konulu çalışmada üç farklı yayınevine ait 2012-2013 eğitim-

öğretim yılında kullanılmış olan 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı'na ait etkinlikler Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Yapılan çalışmada, alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamakların %84,69 oranında olduğu görülmüştür.

Gündoğdu (2012), "Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretiminde Öyküleyici Metin Çözümlemeye Yönelik Gözlem Formu Önerisi" adlı makalesinde Bloom'un yenilenmiş taksonomisi göz önüne alınarak ilköğretim ikinci kademe düzeyindeki öğrencilerin öyküleyici metinleri çözümleyebilme düzeylerini ölçme ve değerlendirme sürecinde kullanılabilecek gözlem formu geliştirmiştir. Gözlem formu taksonomideki gibi "bilgi, hatırlama, anlama, uygulama, analiz, değerlendirme" basamaklarından oluşmaktadır. Gözlem formunda yer alan her basamağın tanımlaması detaylı bir şekilde yapılmış ve belirlenen boyutlar puanlanabilir hale getirilmiştir. Gözlem formundan 100 ile 20 puan arasında bir ölçeğe sahiptir.

Kuzu (2013)'nun hazırladığı "Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Hatırlama Ve Anlama Bilişsel Düzeyleri Açısından İncelenmesi" makalesinde Millî Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanmış 6. sınıf ders kitaplarındaki metinler bilgilendirici ve öyküleyici metinler olmak üzere ikiye ayrılarak Bloom Taksonomisi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda; hatırlama düzeyi sorularının toplam sorulara oranının %36, anlama düzeyi sorularının %39, diğer düzeylere ait soruların ise %25 oranında yer aldığı belirlenmiştir.

Tüzel (2013)' in "Türkçe Öğretmen Adaylarının Metin İşleme Sürecine Yönelik Hazırladıkları Soruların Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Doğrultusunda İncelenmesi" adlı çalışmasında bir üniversitenin son sınıfında okuyan Türkçe Öğretmenliği son sınıf öğrencisi olan 52 öğretmen adayının metin işleme süreci için hazırladıkları sorular Bloom Taksonomisi' ne göre sınıflandırılmıştır. Araştırma için öğretmen adaylarına bir adet öyküleyici metin bir adet şiir metni verilip metinler için sorular hazırlamaları istenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öyküleyici metin için hazırladıkları soruların üçte ikisinden fazlası taksonominin alt düzey basamaklarında yer almıştır. Verilen şiir metni için hazırlanan soruların ise daha çok üst düzeyde yer alam "çözümleme" ve "değerlendirme" basamaklarında yer aldığı görülmüştür.

Ö. Savaş (2014)'ın yaptığı "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından hazırlanmış 6,7 ve 8. Sınıf ders kitaplarındaki dinleme metinleri etkinlikleri Bloom Taksonomisi'ne göre tasnif edilmiştir. Yapılan tasnif sonucunda "anlama" ve "çözümleme" basamaklarında çok fazla etkinlik bulunurken "değerlendirme" ve "yaratma" basamaklarında çok az etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca alt düzey bilişsel becerilere yönelik etkinlikler fazlayken üst düzey bilişsel becerilere yönelik etkinlikler ise az düzeyde görülmüştür.

Keray (2012)'ın "Söyleşi Metinleri Yoluyla Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Soru Sorma Becerilerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi" adlı çalışması ile sekizinci sınıf öğrencilerinin Türkçe Öğretim Programında yer alan "Metne ilişkin sorular oluşturur." kazanımını hangi düzeyde gerçekleştirdiklerini ve soru sormaya yönelik eğitimin öğrenciler üzerinde nasıl bir farklılaşma oluşturabileceği araştırılmıştır. Araştırma kontrol ve deney grubu olmak üzere iki grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda kontrol uygun eğitim verildiğinde öğrencilerin üst düzey sorular sorabileceğini göstermiştir.

Eroğlu (2013)'nun yaptığı "6, 7, 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Dilbilgisi Soruları ve Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi" konulu çalışmada 234 dilbilgisi kazanımı incelenmiştir. İncelenen kazanımların %1,28'i hatırlama, %53,42'si anlama ve %45,30'u uygulama basamağında yer almaktadır. Çalışmada 349 dilbilgisi sorusu da incelenmiş ve bu soruların %10,02'si hatırlama basamağında, %49'unun anlama basamağında, %40,98'inin ise uygulama basamağında olduğu görülmüştür. Buna göre incelenen kitaplarda çözümleme, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel beceri gerektiren düzeylerde kazanım ve soru tespit edilememiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem, bilgi toplama kaynakları ve toplanan bilgilerin değerlendirilmesi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006) nitel araştırmaları; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır.

Doküman analizi, araştırmaya konu alan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi sırasıyla; dokümanlara ulaşma, dokümanın orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 187).

Yapılan araştırmada da doküman analizi süreci sırasıyla uygulanmıştır. Öncelikle araştırmaya konu olan ders kitaplarına ulaşılmıştır. Dokümanların orijinalliği konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Sonraki süreçte araştırmaya konu olan kitaplar incelenerek gerekli verilere ulaşılıp verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Son aşamada ise veri analizleri değerlendirilerek araştırma sonuçlandırılmıştır.

3.2.BİLGİ TOPLAMA KAYNAKLARI

Araştırmanın temel veri kaynağını 2015 Türkçe Ders Kitabı, Kılavuz Kitabı, Çalışma Kitabı ve 2018 Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır. Bu kitapların temelini oluşturan 2006 ve 2018 Türkçe Öğretim Programları'ndan da yararlanılmıştır. Ayrıca Güncellenmiş Bloom Taksonomisi ile ilgili yapılmış çalışmalardan da faydalanılmıştır.

3.3.BİLGİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın ana kaynakları olan 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı incelenerek metin altı okuma anlama soru ve etkinlikleri tespit edilmiştir. Tespit edilen soru ve etkinliklerin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nin hangi bilişsel düzeyinde yer aldığı belirlenmiştir. Bilişsel düzeylerin tespitinde alan uzmanlarının da görüşü alınmıştır. Böylece verilerin güvenilirliği sağlanmıştır. Belirlenen düzeyler temalar ve metin türleri yönünden değerlendirilmiştir. Son olarak iki kitap karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek sonuca varılmıştır.

4.BULGULAR VE YORUM

Çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ile 2015 Türkçe Dersi 6. Sınıf Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı'nda yer alan okuma metinlerine ait metin altı okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Araştırma, temalar yönünden ve metin türleri yönünden olmak üzere iki başlık altında yapılmıştır. İki farklı yılda yayımlanan kitap öncelikle kendi içerisinde, sonrasında ise karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. İncelemeye konu olan iki kitap da Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanmıştır. 2015 Türkçe Ders Kitabı, 2006 yılında yayınlanan İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanmıştır. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ise 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanmıştır.

4.1. 2015 TÜRKÇE DERSİ 6. SINIF DERS KİTABI İNCELEMESİ

4.1.1. Tema Yönünden İnceleme

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006)'nda, Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek on dört farklı tema belirlenmiştir. Programda yer alan Atatürk konulu tema her sınıf düzeyinde zorunlu tema olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 6. sınıfta "Sevgi", 7. sınıfta "Millî Kültür", 8. sınıfta "Toplum Hayatı" zorunlu temalar olarak belirlenmiştir. Çalışmaya konu olan Türkçe Dersi 6. Sınıf Ders Kitabı'nda; Okuma Kültürü, Atatürk, Sevgi, Duygular, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren temaları yer almaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 6. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan metin altı

okuduğunu anlama soruları ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Her temada üç okuma ve bir dinleme metni bulunmaktadır. Araştırmada, altı temada bulunan toplam on sekiz okuma metni incelenmiştir.

Okuma Kültürü Teması. Kitapta yer alan ilk tema Okuma Kültürü temasıdır. Bu temada şiir, hikâye ve deneme türlerinde üç okuma metni bulunmaktadır.

Temanın ilk metni Kütüphane adlı şiirdir. Şiirde verilmek istenen ana duygu kütüphanelerin önemidir. Bu metin ile ilgili, Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki okuduğunu anlama bölümünde on soru bulunmaktadır. Hatırlama basamağında iki, anlama basamağında altı, uygulama basamağında bir, çözümleme basamağında bir soru bulunmaktadır. En alt düzey basamak olan hatırlama basamağında "Kitaplar tüm cihana nasıl yol gösterir?" ve "Kütüphane nelere benzetilmiştir?" soruları bulunmaktadır. Anlama basamağında, şiirin ana duygusunu buldurmaya yönelik "Bu şiir hangi amaçla yazılmış olabilir?" sorusu bulunmaktadır. Bunun yanı sıra şiir türünün farkını hissettirmek amacıyla sorulan "Okuduğunuz şiirin düz yazıdan farkı nedir?" sorusu anlama bölümünde yer almaktadır. "Siz kütüphaneyi neye benzetiyorsunuz?" sorusu uygulama basamağında, "Bu şiir hangi amaçla yazılmış olabilir?" sorusu ise çözümleme basamağında yer almaktadır.

Çalışma Kitabı'nda tespit edilen üç etkinliğin tamamı anlama basamağında yer almaktadır. Bu etkinliklerden birisi olan Şekil 3'teki etkinlik "Metinle ilgili görsel ögeleri yorumlar." kazanımına yöneliktir.

3. Etkinlik: Aşağıdaki görsellerden okuduğunuz şiirle ilgili olanları işaretleyerek yorumlayınız.

1 ..... 2 ..... 3 .....

Şekil 3. Kütüphane Metni, 3. Etkinlik

Temanın ikinci metni "Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması" adlı hikâyedir. Hikâyede, kütüphanede bulunan klasik çocuk kitapları bir sabah uyanırlar ve kendi aralarında en çok hangisi seviliyor diye tartışmaya başlarlar. Kitaplar alt teması altında işlenen hikâyede çeşitli klasik çocuk kitaplarının yer alması, öğrencilerde bu kitaplara karşı ilgi uyanması açısından önemlidir. Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu anlama bölümünde on dokuz soru bulunmaktadır. Hatırlama basamağında on üç soru, anlama basamağında beş soru ve yaratma basamağında bir soru bulunmaktadır. Üst düzey bilişsel düşünme beceri gerektiren tek soru, "Okuma saati düzenleyecek olsaydınız nasıl planlardınız?" sorusu olmuştur.

Çalışma Kitabı'nda ikinci metne ait üç etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerin üçü de anlama basamağında yer almaktadır.

3. Etkinlik: Aşağıdaki metinleri okuyunuz. Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirlemeye yönelik soruları cevaplayınız.

1. Metin

Geldiğimin ertesi sabahı derse başlamıştım. Bu ilk gün, hayatımın unutulmaz bir günü olarak yaşayacaktır.

Millî eğitim müdürünün büyük fedakârlıklarla yenileştirdiği dersaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördüm. Burası herhâlde eski bir ahır olacaktı. Yalnız tabanına tahta döşemişler, genişletilen pencerelere cam, çerçeve taktırmışlardı. Ocak başları gibi kapkara görünen duvar kaplamalarında tepe aşağı takılmış bir harita ile bir iskelet levhası, bir çiftlik ve yılan resmi sarkıyordu. Bunlar da herhâlde yeni ders aletleri olacaktı.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

2. Metin

"İndir!" dedi. "Ne kadar kutun varsa indir!"

Şekerci kalfası; üzeri çiçekli, içi dışı kadifeli, iç kapağının ortası aynalı, pırıl selafonlu, ne kadar kutu varsa serdi tezgâhın üstüne. Ali Yılmaz, iç kapağı aynalı kutuyu kestirmişti gözüne: "Ne kadar şeker alır bu kutu?" diye sordu.

"Bir kilo alır! Karışık mı yapalım?" "Karışık. Biraz çikolatalı, biraz badem ezmeli... Altına da bir sıra lokum, fıstıklısından! Anlıyorsun ya! Temiz bir şey olsun!"

Şekerci, yirmi yaşındaki bir delikanlının böyle bir kutuyu kime göndereceğini kestirmişti çoktan.

Rıfat ILGAZ

1. Yazar, hangi metinde metnin şahıs kadrosunda yer almaktadır?
.....
2. Yazar, hangi metinde olayları dışarıdan gözlemleyerek anlatıyor?
.....
3. Hikâyenin birinci kişi ağzından anlatıldığı metin hangisidir?
.....
.....
4. Hikâyenin üçüncü kişi ağzından anlatıldığı metin hangisidir?

Şekil 4. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması Metni, 3. Etkinlik

Çalışma Kitabı'nda yer alan Tablo 3' teki etkinlikte, öğrencinin verilen metinlere ait anlatıcı türünü tespit etmesi beklenmektedir. Bu etkinlik Taksonomi' nin anlama basamağında yer almaktadır.

Okuma Kültürü konulu temadaki son okuma metin, Suut Kemal YETKİN' e ait Canım Kitap adlı deneme türündeki metindir. Bu metinde, kitabın insan hayatındaki yeri ve öneminden bahsedilmektedir. Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik on iki soru tespit edilmiştir. Bu soruların beşi hatırlama, yedisi anlama basamağında yer almaktadır.

Hatırlama basamağında öğrenciye daha önce sunulan bilginin hemen hemen aynı şekilde hatırlaması istenmektedir. Kılavuz Kitabı'ndaki; "Yazara göre cevaplanması gereken ilk soru nedir?" , "Okuryazar ne demektir?" , "Yazar ve şairle okuyucu arasındaki fark nedir?" gibi sorular hatırlama basamağında yer almaktadır. Bu soruların cevabı metinde doğrudan yer aldığından öğrencinin okuduğu metni *hatırlaması* soruları cevaplaması için yeterli olmaktadır.

Kılavuz Kitabı'nda yer alan "Sizce her zevkten, her düşünceden okuyucuya arkadaşlık edecek kitap var mıdır? Niçin?" ve "Sizce kitaplar yok oluverirse ne olur? Anlatınız." soruları anlama basamağında yer alan sorulardandır.

Çalışma Kitabında okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik içerisinde iki bölüm bulunmaktadır. Etkinliğin ilk bölümü Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre anlama düzeyindedir. Etkinliğin ikinci bölümünde yer alan değerlendirme formu (Şekil 5), üst düzey düşünmeyi gerektiren değerlendirme basamağında yer almaktadır.

	OKUDUĞUM METNİ DEĞERLENDİRİYORUM FORMU	EVET	KISMEN	HAYIR
1	Metinde cümleler çok uzundur.			
2	Metinde anlamı bilinmeyen kelimelere sıkça yer verilmiştir.			
3	Metinde artık kullanılmayan eski kelimelere yer verilmiştir.			
4	Yabancı dillerden dilimize geçmiş kelimeler sıkça kullanılmıştır.			
5	Yazarın demek istediği kolayca anlaşılıyor.			
6	Metinde yazım ve noktalama hataları var.			
7	Yazar, aynı kelimeleri sıkça kullanmıştır.			
8	Yazar, hep aynı şeylerden bahsederek fikir tekrarı yapmıştır.			
9	Yazar, örnek ve alıntılardan yararlanmıştır.			
10	Yazar, sorular yoluyla düşüncelerini ortaya koymuştur.			
11	Yazar, anlatımda benzetmelerden yararlanmıştır.			

Şekil 5. Metin Değerlendirme Formu

Şekil 5' te yer alan form ile öğrenciden metni belirlenen ölçütlere göre değerlendirmesi beklenir. Bu etkinlik Türkçe Dersi Okuma Kazanımları arasında yer alan "Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir" ve "Metni içerik yönünden değerlendirir." kazanımlarını karşılamaktadır.

Kitabın ilk teması olan Okuma Kültürü konulu temada yer alan üç okuma metnine ait okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri incelenerek Çizelge 2'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 2. Okuma Kültürü Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitabı		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	18	47,37	0	0,00	18	32,14
Anlama	17	44,74	17	94,44	34	60,71
Uygulama	1	2,63	0	0,00	1	1,79
Çözümleme	1	2,63	0	0,00	1	1,79
Değerlendirme	1	2,63	1	5,56	2	3,57
Yaratma	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	38	100,00	18	100,00	56	100,00

Çizelge 2'de görüldüğü üzere Okuma Kültürü konulu temada bulunan metinlere ait Kılavuz Kitabı sorularında Taksonomi'nin ilk basamağı olan hatırlama basamağı %47,37 oranı ile yoğunluğun en fazla olduğu basamaktır. Anlama düzeyindeki sorular %44,74 oranı ile yine yoğunluğun fazla olduğu ikinci basamaktır. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarının her biri % 2,63 oranlarında tespit edilmiştir. Bloom Taksonomisi' ne göre ilk üç düzey basamak olan hatırlama, anlama ve uygulama alt düzey bilişsel beceri basamağında yer alır. Çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamakları ise üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklardır. Kılavuz Kitabı sorularına bakıldığında, Taksonominin alt düzeyi olan ilk üç basamağın toplamı %94,71 oranına tekabül etmektedir. Üst düzey

bilişsel beceri gerektiren basamaklar ise %5,29 oranındadır. En üst düzey basamak olan yaratma basamağında ise herhangi bir soru tespit edilmemiştir. Dağılım büyük bir oranda alt düzey bilişsel basamakta toplanmıştır.

Çalışma Kitabı'nda toplam on etkinlik incelenmiş, anlama basamağı %94,44, değerlendirme basamağı ise %5,56 oranındadır. Etkinliklerin altı bilişsel basamaktan sadece ikisinde toplanmış olması da önemli bir eksikliktir. Kılavuz Kitabı'nda %94,71 oranında tespit edilen alt düzey bilişsel basamak düzeyi Çalışma Kitabı'nda %94,44 oranında tespit edilmiştir. Her iki kitapta da ağırlık alt düzey bilişsel basamakta olmuştur.

Her iki kitabın genel toplamında alt düzey basamak %94,64, üst düzey basamak ise %5,36 oranında yer almıştır. Buna göre kitabın ilk teması olan "Okuma Kültürü" temasında yer alan soru ve etkinliklerin dağılımına bakıldığında bilişsel basamaklar arasında dengesiz bir dağılım görülmektedir. Taksonomi'nin en alt iki basamağı olan hatırlama ve anlama düzeyindeki soru ve etkinliklerin Özellikle yaratma basamağında hiç soru ya da etkinliklerin oldukça fazla bulunması Taksonomik yaklaşım açısından önemli bir eksikliktir. Temada yer alan etkinlik ve sorular büyük ölçüde alt düzey bilişsel basamaktaki hedeflere yöneliktir.

Atatürk Teması. Kitaptaki 2. tema, Türkçe Eğitimi Programı'nda yer alan ve her sınıf düzeyindeki kitapta bulunması gereken Atatürk temasıdır. Bu temada biyografi, makale ve anı türünden birer metin yer almaktadır.

Atatürk temasının ilk metni "Mustafa Kemal Atatürk" adlı biyografi metnidir. Metinde Atatürk'ün hayatı kronolojik bir sıralama ile anlatılmaktadır. Özellikle çocukluk ve gençlik çağının geçtiği dönemin siyasi tarihînden de bahsedilmektedir.

Kılavuz Kitabı'nda, Mustafa Kemal Atatürk metnine ait on üç soru bulunmaktadır. Sorulardan sekizi hatırlama, üçü anlama ve ikisi çözümleme basamağında yer almaktadır. Hatırlama basamağındaki sorular, Atatürk'ün hayatında önemli olan tarihlerin etkinlik üzerine yazılmasını ve sonrasında kronolojik olarak sıralanmasını içermekte olup öğrencinin metinde öğrendiği bilgileri olduğu gibi hatırlamasına yöneliktir. Anlama düzeyindeki sorular ise metni özetleme, yorumlama ve ana fikri buldurmaya yöneliktir. "Atatürk'ün, Çanakkale Savaşı ölmeyi

emrediyorum.” sözü savaşın kazanılmasında nasıl bir rol oynamıştır?” ve “Atatürk'ün bu sözü onun hangi kişilik özelliğini yansıtmaktadır?” soruları çözümleme basamağında yer alan sorulardır.

Çalışma Kitabı’nda, Mustafa Kemal Atatürk metnine ait iki etkinlik bulunmaktadır. İlk etkinlik üç bölümden oluşmaktadır. Etkinliğin ilk iki bölümü hatırlama, üçüncü bölümü ise anlama düzeyindedir. Tablo 6’da yer alan anlama düzeyindeki etkinlik, metnin ana fikrini buldurmaya yöneliktir. Ayrıca bu etkinlik Program’daki “Okuduklarının konusunu ve ana fikrini/ana duygusunu belirler.” kazanımı ile ilişkilidir ve anlama basamağında yer almaktadır.

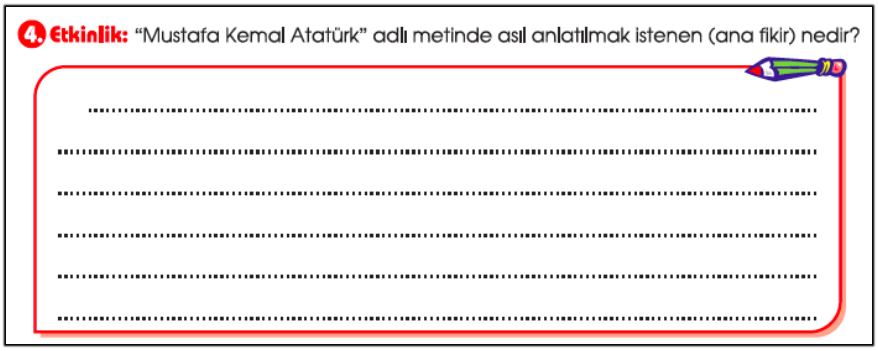
4. Etkinlik: “Mustafa Kemal Atatürk” adlı metinde asıl anlatılmak istenen (ana fikir) nedir?

Şekil 6. Mustafa Kemal Atatürk Metni, 4. Etkinlik

Temanın ikinci metni, makale türündeki Atatürk’ün Fikir Dünyası adlı metindir. Kılavuz Kitabı’nda sekiz okuduğunu anlama sorusu tespit edilmiştir. Bu sorulardan dördü hatırlama, dördü anlama basamağında yer almaktadır. Kılavuz Kitabı’nda yer alan; “Dinlediğiniz metinden Atatürk'ün kitap okuma yöntemi hakkında neler öğrendiniz?” sorusu hatırlama basamağında, “Atatürk'ün başarılı bir lider, devlet adamı ve asker olmasında okuduğu kitapların katkısı ne olabilir?” ve “Atatürk'ün fikir hayatinin oluşmasında ve devrimleri gerçekleştirmesinde okuduğu kitapların etkisi olduğunu düşünüyor musunuz, açıklayınız?” soruları anlama basamağında yer almaktadır.

Çalışma Kitabı’nda Atatürk’ün Fikir Dünyası metnine ait okuduğunu anlama ile ilgili iki etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerden ilkinde üç bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlerin üçü de anlama düzeyinde olup *yorumlama* ve

örneklendirme alt düzeylerindedir. Tablo 7'de yer alan ikinci etkinlik de anlama basamağında bulunmaktadır.

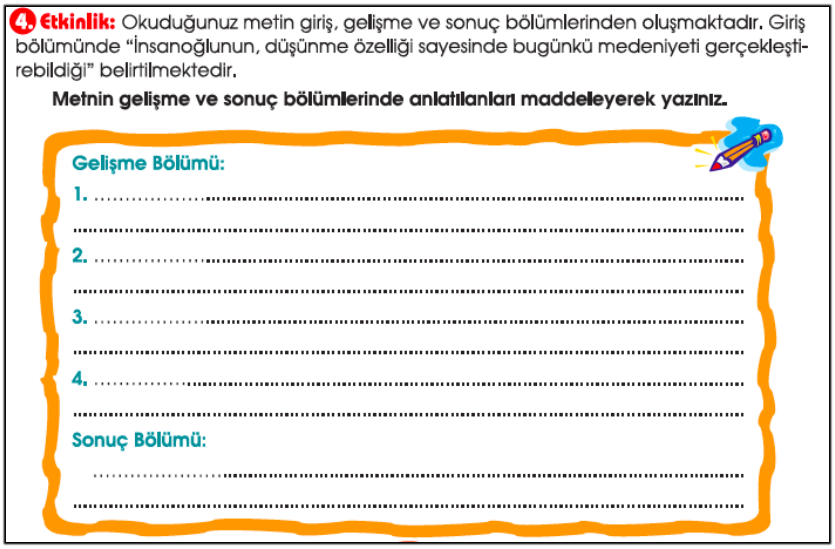
4. Etkinlik: Okuduğunuz metin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde "İnsanoğlunun, düşünme özelliği sayesinde bugünkü medeniyeti gerçekleştirebildiği" belirtilmektedir.

Metnin gelişme ve sonuç bölümlerinde anlatılanları maddeleyerek yazınız.

Gelişme Bölümü:

1. .....
.....
2. .....
.....
3. .....
.....
4. .....
.....

Sonuç Bölümü:

.....
.....

Şekil 7. Atatürk'ün Fikir Dünyası Metni, 4. Etkinlik

Atatürk temasının son metni, anı türündeki Atatürk'ten Anılar adlı metindir. Metinde, Atatürk'e dair üç anı yer almaktadır (I. Anı: Ankara Kız Lisesinde, II. Anı: Mimar Sinan, III. Anı: Hasta İken de Vatan İşleriyle Uğraşırdı). İlk anıda Atatürk'ün Ankara Kız Lisesi'ne yaptığı ziyaret anlatılmaktadır. Ziyaret esnasında öğrenciler ile sohbet eden Atatürk, kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınacağını müjdeler. İkinci anıda; akademik bir sohbette Mimar Sinan hakkında görüşlerini açıklayan Atatürk, bu önemli şahsiyetin heykelinin dikilmesi için emir verir. Metinde yer alan son anıda ise Atatürk'ün son zamanlarında bile devlet işleri uğraştığı, Hatay'ın vatana katılması için sarf ettiği çaba anlatılmaktadır.

Metinle ilgili, Kılavuz Kitabı'nda okuduğuna anlamaya yönelik on altı soru yer almaktadır. Bu soruların dokuzu hatırlama düzeyinde, yedisi anlama düzeyindedir. Hatırlama düzeyindeki sorulardan bazıları şunlardır: "Dinlediğiniz metinde Türkler tarafından kurulmuş hangi Türk devletlerinin adları yer almaktadır?" ve "Bu devletlerin dışında başka Türk devleti adı biliyor musunuz?". Metnin kavranmasına yönelik olarak hazırlanan anlama düzeyinde ise "Atatürk'ün kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesindeki kararlı tutumu onun hangi yönünü ortaya koymaktadır? ve "Metnin ana fikri nedir?" soruları yer almaktadır.

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik iki etkinlik bulunmaktadır. Anlama düzeyinde olan Şekil 8'deki etkinlik, metne yeni başlıklar buldurmaya yöneliktir ve "Okuduğu metne farklı başlıklar bulur." kazanımı ile ilişkilidir.

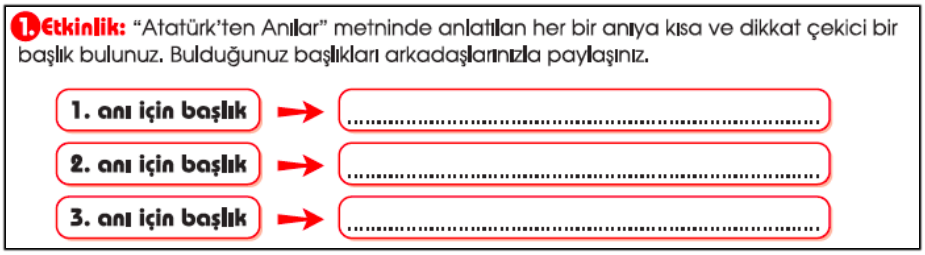
1 Etkinlik: "Atatürk'ten Anılar" metninde anlatılan her bir anıya kısa ve dikkat çekici bir başlık bulunuz. Bulduğunuz başlıkları arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. anı için başlık → .....

2. anı için başlık → .....

3. anı için başlık → .....

Şekil 8. Atatürk'ten Anılar Metni, 1. Etkinlik

Metnin ikinci okuduğunu anlama etkinliği iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin biri hatırlama, biri anlama düzeyinde yer almaktadır. Metne ait tüm etkinlik ve sorular hatırlama ve anlama basamağında yer almaktadır.

Atatürk temasındaki üç okuma metnine ait soru ve etkinlikler Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmiş ve Çizelge 3'teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3. Atatürk Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitabı		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	21	56,76	3	30	24	42,86
Anlama	14	37,84	7	70	21	37,5
Uygulama	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Çözümleme	2	5,41	0	0,00	2	3,57
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	37	100	10	100	56	100

Atatürk temasındaki metinlere ait Kılavuz Kitabı'ndaki sorulara baktığımızda; hatırlama basamağının %56,76, anlama basamağının %37,84 oranında olduğu tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme basamağı ise %5,41 oranındadır. Değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere soruların büyük çoğunluğu alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda toplanmıştır. Uygulama, değerlendirme ve yaratma düzeyinde hiç soru yer almamıştır.

Çalışma Kitabı'nda yer alan etkinliklerin %30'u hatırlama basamağında, %70'i ise anlama basamağında yer almaktadır. Üst düzey bilişsel beceri basamaklarında hiç bir etkinlik bulunmamaktadır.

Her iki kitabın toplamında; hatırlama basamağında %42,86, anlama basamağında %37,50 ve çözümleme basamağında %3,57 oranında soru ve etkinlik bulunmaktadır. Sonuç olarak bu temanın alt düzey bilişsel becerilere hitap ettiği söylenebilir. Temadaki metinlerde üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda soru ya da etkinliğin az olması ve hatta bazı basamaklarda hiç olmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Sevgi Teması. Kitaptaki üçüncü tema olan "Sevgi" teması, Türkçe Öğretim Programı'nda 6. sınıflar için belirlenen zorunlu temadır. Bu temada şiir, hikâye ve deneme türünden birer okuma metnine yer verilmiştir.

Temanın ilk metni, şiir türündeki "Soylu Bilgi Ağacı" adındaki metindir. Şiirin ana duygusu öğretmene duyulan sevgi ve öğretmenin önemidir. Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda metinle ilgili üç soru yer almaktadır. Üç soru da anlama düzeyindeki sorulardır. Sorularda öğrencilere şiirin anahtar kelimeleri ve ana duygusu sorulmaktadır.

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik dört etkinlik bulunmaktadır. Şekil 9'daki ilk etkinlik iki bölümden oluşmakta olup iki bölüm de anlama düzeyindedir. Kitapta yer alan diğer üç etkinlik de anlama düzeyindedir.

3. Etkinlik

a. Okuduğunuz şiirde şair, öğretmeni hangi yönleriyle nelere benzetmiştir? Aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

1.Dörtlük

.....

.....

.....

.....

2.Dörtlük

.....

.....

.....

.....

3.Dörtlük

4.Dörtlük

b. Bu benzetmeler şiiri nasıl etkilemiştir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

Şekil 9. Soylu Bilgi Ağacı Metni, 3. Etkinlik

Sevgi temasının ikinci metni Eskici adlı hikâyedir. Refik Halit KARAY'a ait parçada dil sevgisi alt teması işlenmiştir. Yazarın Halep ve Beyrut'ta sürgün yıllarında yazdığı eserin ana kahramanı Hasan adlı küçük bir çocuktur. Anne ve babası ölen Hasan, komşuları tarafından Filistin'de yaşayan akrabalarının yanına gönderilir. Hasan, İstanbul'dan vapurla Filistin'e gider ve Türkçe konuşacak kimse bulamaz. Bir gün, aslen Türk olan eskici ile karşılaşır ve nihayet ana dilini konuşacak birisine kavuşur. Eskici ile yaptıkları kısa sohbet duygusal bir şekilde ayrılışları ile son bulur. Metinde ana dilinin önemine vurgu yapılır.

Kılavuz Kitabı'nda Eskici metnine yönelik olarak; bir hatırlama, altı anlama, bir uygulama ve bir yaratma düzeyi olmak üzere toplam dokuz okuduğunu anlama sorusu bulunmaktadır. Hatırlama düzeyinde, "Metinde Hasan'ın karşılaştığı sorun ya da sorunlar nelerdir?" sorusu bulunmaktadır. Anlama düzeyinde, Program'da yer alan "Metinle ilgili görsel ögeleri yorumlar." kazanımına yönelik olarak "Sizce ders kitabınızın 48. sayfasındaki görselde ne anlatılıyor?" ve "Resimdeki çocuklar hangi oyunu oynuyorlar?" soruları bulunmaktadır. "Öğrencilerinizden Hasan'ın yolculuğu sırasında geçtiği yerleri getirdiğiniz haritadan göstermelerini isteyiniz." sorusu, uygulama basamağında yer alan tek sorudur. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma düzeyindeki "Hasan'ın yerinde olsaydınız gittiğiniz yabancı ülkede diğer insanlarla nasıl iletişim kurardınız?" sorusu Program'da yer alan "Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar." kazanımı ile ilişkilidir.

Çalışma Kitabı'nda yer alan üç etkinlik sırasıyla; hatırlama, anlama ve yaratma basamağında yer almaktadır.

Hatırlama basamağındaki etkinlikte, 5N 1K soruları ile metnin kavratılması amaçlanmıştır. Anlama basamağındaki etkinlikte ise öğrencilere metinle ilgili tahminler yaptırılmaktadır.

Şekil 10'daki yaratma basamağı etkinliğinde hikâyenin devamının özgün bir şekilde getirilmesi istenmiştir.

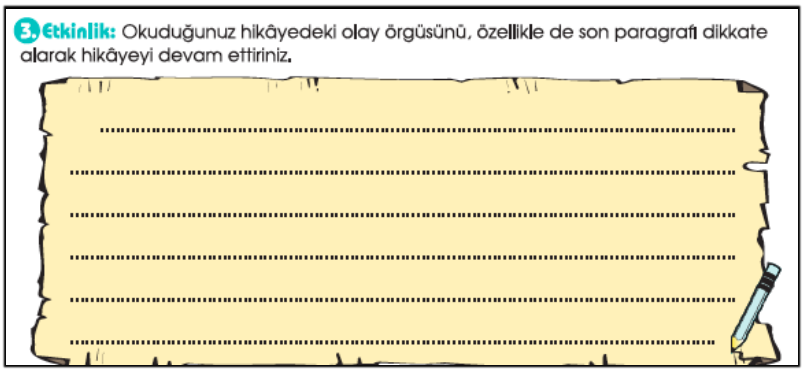
3. Etkinlik: Okuduğunuz hikâyedeki olay örgüsünü, özellikle de son paragrafı dikkate alarak hikâyeyi devam ettiriniz.

Şekil 10. Eskici Metni,3. Etkinlik

Temanın üçüncü metni Anadolu adlı deneme türündeki metindir. Bu metinde vatan sevgisi alt teması işlenmiştir. Metinde Anadolu'nun geçmişi, tarihî şahsiyetlerden ve olaylardan örnekler verilerek anlatılır. Son olarak öğrencilere, vatanın onlarla gelişip güzelleşeceği mesajı verilir.

Kılavuz Kitabı'nda yer alan metne ait yedi sorunun tamamı anlama düzeyindedir. Metne yeni bir başlık bulma, metinden anlam çıkarma, metinden hareketle tahminde bulunma gibi anlama soruları yer almaktadır. Bloom Taksonomisi açısından bakıldığında oldukça dengesiz bir dağılım olduğu görülmektedir.

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik üç etkinlik bulunmaktadır. İlk etkinlik iki bölümden oluşmaktadır. Hatırlama basamağı etkinliklerinden olan Şekil 11'deki etkinlik, metinde yer alan benzetmelerin

bulunmasına yöneliktir. Bu etkinlik; Program'da yer alan, "Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder." kazanımına yöneliktir.

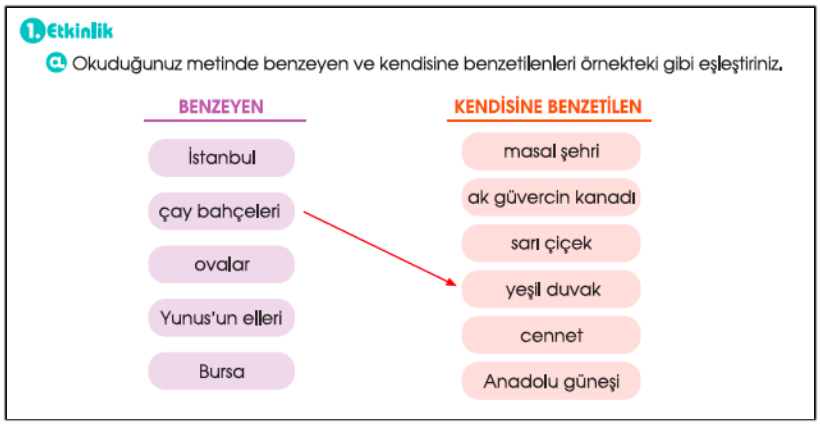

Şekil 11. Anadolu Metni, 1. Etkinlik

Metinde yer alan diğer etkinlik de iki bölümden oluşmaktadır. Bu etkinliğin ilk bölümü hatırlama, ikinci bölümü ise anlama düzeyindedir. Metnin son etkinliği ise uygulama basamağında yer almaktadır.

Sevgi Teması'nda yer alan üç okuduğunu anlama metnine ait toplam otuz soru ve etkinlik incelenmiştir. İnceleme sonucunda Çizelge 4'teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 4. Sevgi Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitabı		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	1	5.26	2	18.18	3	10.00
Anlama	16	84.21	7	63.64	23	76.67
Uygulama	1	5.26	1	9.09	2	6.67
Çözümleme	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Değerlendirme	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Yaratma	1	5.26	1	9,09	2	6.67
Toplam	19	100.00	11	100.00	30	100.00

Tablodan da görüleceği üzere Kılavuz Kitabı'nda bulunan soruların büyük çoğunluğu anlama düzeyinde toplanmıştır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren sadece bir soru bulunmakta olup %5,26 oranında tespit edilmiştir. Soruların %94,74 oranında alt düzey bilişsel beceri gerektiren düzeyde olması önemli bir eksikliktir.

Çalışma Kitabı'ndaki dağılım, Kılavuz Kitabı'nda oluşan dağılıma benzemektedir. Hatırlama düzeyi %18,18, anlama düzeyi %63,64, uygulama düzeyi, 9,09 oranında görülmüştür. Üst düzey bilişsel basamakta bulunan yaratma %9,09 oranında bulunurken çözümleme ve değerlendirme basamağında hiç etkinlik bulunmamaktadır. Alt düzeye ait basamaklarda %90,09, üst düzeye ait basamaklarda %9,09 oranında etkinlik tespit edilmiştir.

Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı toplamına bakıldığında alt düzey bilişsel beceri %93,33, üst düzey bilişsel beceri % 6,67 oranında yer almaktadır. Toplam otuz soru ve etkinlik bulunan temada üst düzey bilişsel beceri gerektiren sadece yaratma basamağında iki soru ve etkinlik bulunmaktadır.

Duygular Teması. Duygular konulu temada; fabl, mektup ve tiyatro türünden birer okuma metni bulunmaktadır. Bu temanın ilk metni, fabl türündeki "Meşe İle Saz" metnidir. Parçada kibir alt teması işlenmiştir. Metindeki kahramanlarından meşe ağacı daha güçlü ve büyük olduğu için küçük ve güçsüz olan saza büyüklük taslar. Ancak güçlü bir fırtına gelir ve meşe ağacı kökünden çıkıp yıkılır, saz ise eğilir ancak yıkılmaz. Metinde, insanın kendisini büyük görmesinin yanlış olduğu mesajı verilmektedir.

Kılavuz Kitabı'nda metni anlamaya yönelik dokuz soru tespit edilmiştir. Bu sorulardan üçü hatırlama, beşi anlama ve biri yaratma basamağında yer almaktadır. Hatırlama düzeyinde yer alan sorular şunlardır; "Meşe, Saz'ın hangi özelliklerini küçümsemiştir?", "Meşe, Saz'ın belinin ne zaman büküleceğini söylüyor?", "Rüzgârın esmeye başlamasıyla neler olmuş?". Hatırlama düzeyinde yer alan bu sorular Program'da yer alan "Metne ilişkin sorulara cevap verir." kazanımını karşılar. Yaratma basamağında ise "Siz, Saz'ın yerinde olsaydınız Meşe'ye nasıl bir karşılık verirdiniz?" sorusu yer almaktadır. Bu soru okuduğunu anlama kazanımlarından "Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir." kazanımı ile ilişkilidir.

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlik iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin ikisi de anlama düzeyinde yer almaktadır.

Duygular temasında yer alan ikinci metin "Dijon'dan Trabzon'a" adlı mektup türündeki metindir. Metin, Sabahattin Rahmi EYUBOĞLU'nun Fransa'nın Dijon şehrinden Trabzon'daki ailesine gönderdiği mektuptan oluşmaktadır. Sabahattin Rahmi EYUBOĞLU, Atatürk'ün yurtdışına öğrenim için gönderdiği ilk kişilerdendir. Özlem alt temasının işlendiği metinde Sabahattin Rahmi'nin annesine duyduğu hasret ağır basmaktadır.

Metinle ilgili, Kılavuz Kitabı'nda yer alan dört sorunun tamamı hatırlama düzeyindedir. Bu düzeydeki "Mektup nasıl başlamıştır?", "Mektubun tarihî nereye yazılmıştır?", "Mektupta ne anlatılıyor?", "Mektup hangi ifadelerle bitmiştir?" soruları ile metinde okunanların hatırlanması sağlanmaktadır.

Çalışma Kitabı'nda bulunan iki etkinlik, hatırlama ve anlama düzeyinde yer almaktadır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren herhangi bir etkinlik bulunmamaktadır. Anlama düzeyinde, metnin anahtar kelimelerini buldurmaya yönelik Tablo 15'teki etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlik ile "Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır." kazanımına ulaşılır.

Şekil 12. Dijon'dan Trabzon'a Metni, 1. Etkinlik

Temanın üçüncü ve son okuma metni, tiyatro türündeki Nasrettin Hoca parçasıdır. Kılavuz Kitabı'nda parça ile ilgili bir hatırlama, altı anlama, bir uygulama ve bir çözümleme düzeyinde soru bulunmaktadır. Sorular özellikle anlama bölümünde yoğunlaşmıştır. Yaratma basamağında yer alan "Nasrettin Hoca'nın

yerinde siz olsaydınız sizden bir eşyanızı isteyen arkadaşınıza veya komşunuza o eşyayı vermek istemediğinizi nasıl ifade edersiniz?" sorusu ile öğrencilerin kendilerini bir problem durumunda hissederek ona uygun çözümler geliştirmesi hedeflenir. Bu soru, Program'da yer alan "Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir." kazanımı ile ilişkilidir.

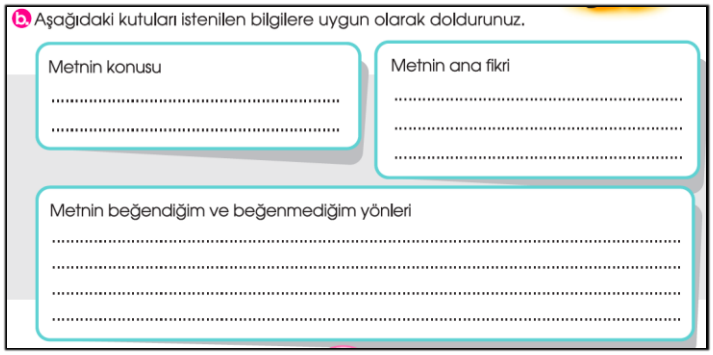
b Aşağıdaki kutuları istenilen bilgilere uygun olarak doldurunuz.

Metnin konusu
.....
.....

Metnin ana fikri
.....
.....
.....

Metnin beğendiğim ve beğenmediğim yönleri
.....
.....
.....
.....

Şekil 13. Nasrettin Hoca Metni, 2. Etkinlik, B Bölümü

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik içerisinde iki bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlerin ikisi de anlama düzeyindedir. İlk bölüm metnin konusunu, karakterlerini, zamanını ve mekânını buldurmaya yöneliktir. Şekil 13'teki ikinci bölüm ise "Metnin konusunu belirler, Metnin ana fikrini belirler" kazanımı doğrultusunda hazırlanmış olup metni anlamaya yöneliktir.

Duygular temasındaki üç metne ait, Kılavuz Kitabı'nda yirmi iki soru ve Çalışma Kitabı'nda altı etkinlik bulunmaktadır. Temada bulunan soru ve etkinliklerin Bloom Taksonomisi'ne göre analizi yapılarak Çizelge 5'teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 5. Duygular Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	8	36,36	1	16,67	9	32,14
Anlama	11	50	5	83,33	16	57,14
Uygulama	1	4,55	0	9,09	1	3,57
Çözümleme	1	4,55	0	0,00	1	3,57
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	1	4,55	0	9,09	1	3,57
Toplam	22	100	6	100	28	100

Çizelge 5'te görüldüğü üzere Kılavuz Kitabı'nda yer alan soruların önemli bir bölümü (%90,96) alt düzey bilişsel beceri basamağında yer almaktadır. Hatırlama düzeyi %36,36, anlama düzeyi %50,00, uygulama düzeyi %4,55 oranında tespit edilmiştir. Çözümleme ve yaratma basamakları %4,55 oranında bulunurken değerlendirme basamağında ise soru bulunmamaktadır.

Çalışma Kitabı'nda toplam altı etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerin %16,67'si hatırlama, %83,33'ü anlama, %9,09'u uygulama ve %9,09'u yaratma düzeyindedir. Üst düzey bilişsel basamağa ait değerlendirme ve çözümleme basamaklarına giren hiç etkinlik bulunmamaktadır. Alt düzey bilişsel basamağa ait etkinliklerin toplam oranı ise %90,91'dir. Çalışma Kitabı da Kılavuz Kitabı gibi alt düzeye hitap eden etkinliklerin yoğunlaştığı bir dağılım göstermiştir.

Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı'nın toplamında; alt düzey bilişsel basamak %92,85, üst düzey bilişsel basamak %7,14 oranında tespit edilmiştir. Program'da yer alan, "yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi hedeflere ulaşma" genel hedefine ulaşma anlamında bir eksiklik görülmektedir. Üst düzey bilişsel basamaklarda çok az, hatta bazı basamaklarda hiçbir çalışma olmaması bu duruma sebep olmaktadır. Ayrıca hiyerarşik bir düzen takip eden Bloom Taksonomisi'ne göre bir alt basamak sonraki basamağın temelini oluşturmaktadır. Bazı bölümlerde basamaklar atlanarak aradaki düzenin sekteye uğradığı görülmektedir.

Zaman ve Mekân Teması. Zaman ve Mekân konulu tema; şiir, hikâye ve gezi yazısı türlerinden birer metinden oluşmaktadır. Temanın ilk metni olan Anadolu'da Bahar adlı şiirdir. Yedi kıtadan oluşan şiirde Anadolu'nun çeşitli yerleri ve güzellikleri, baharın güzellikleri ile yorumlanarak anlatılır. Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik olarak hazırlanan yedi sorunun; dördü hatırlama, üçü anlama basamağında yer almaktadır. Taksonominin ilk iki basamağı dışında soru bulunmamakta, tüm sorular alt düzey bilişsel basamağa girmektedir.

Çalışma Kitabı'nda yer alan etkinlikler incelendiğinde okuduğunu anlama bölümünde yer alan üç etkinlik tespit edilmiştir. Etkinliklerden biri iki bölümden oluşmakta ve bölümlerin ikisi de anlama düzeyindedir. Diğer iki etkinlik de anlama düzeyinde yer almaktadır.

3. Etkinlik: Aşağıdaki fotoğrafların sizde bıraktığı izlenimleri yazınız.

Şekil 13. Anadolu'da Bahar Metni, 3. Etkinlik

Programda bulunan "Metinle ilgili görsel ögeleri yorumlar." kazanımına yönelik hazırlanan Şekil 13'teki etkinlikte, görsel ögelerin yorumlanması istenmektedir. Anlama basamağındaki yorumlama; kelimeleri resimlere, resimleri kelimelere ya da sayılara çevirme gibi etkinlikleri içerir.

Temada yer alan ikinci metin, Bayram Yeri adlı hikâyedir. Metinde "Geçmiş, Şimdi, Gelecek" alt teması işlenmektedir. Parçada torun ile nine, eski bayram yerine giderler ancak hiçbir şey eskisi gibi kalmamış, her şey değişmiştir. Geçmişten günümüze kadar olan olumsuz değişiklikler anlatılmaktadır. Okuduğunu anlama bölümündeki on sorunun sekizi hatırlama, biri anlama ve diğeri yaratma basamağında yer almaktadır. Soruların dağılımında en alt basamakta yoğunluk olduğu görülmektedir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren sadece bir soru bulunmaktadır. "Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar." kazanımı ile ilişkili olan yaratma basamağı sorusunda öğrencilerden metnin öncesine ait kurgu yapmaları ve bunu defterlerine yazmaları istenmektedir.

1. Etkinlik: Hikâye unsurlarıyla ilgili aşağıdaki sorulara cevap veriniz.

Olay nerede geçmektedir?

Olay nedir?

Şahıslar kimlerdir?

Olayın zamanı nedir?

Şekil 14. Bayram Yeri Metni, 1. Etkinlik

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik dört etkinlik bulunmaktadır. Şekil 14'te görülen ilk etkinlik anlama düzeyinde yer almaktadır. Diğer iki etkinlik de anlama basamağında bulunmaktadır. Son etkinlik ise iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlerden biri hatırlama biri anlama düzeyindedir. Çalışma kitabında yer alan etkinliklerin tamamı alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda toplanmıştır.

Zaman ve Mekân temasında yer alan son okuma metni, şehirler alt temasının işlendiği "Hoşgörüler Diyarı Mardin" adlı gezi yazısıdır. Metinde, Mardin şehrinin tarihî, şehrin yapısı, günlük yaşayış hakkında bilgi verilmektedir.

Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik dört hatırlama, yedi anlama düzeyinde soru yer almaktadır. Kılavuz Kitabı'nda bulunan soruların tamamı alt düzey bilişsel basamakta yer almış olup üst düzey bilişsel basamağa ait soru bulunmamaktadır.

Çalışma Kitabı'nda bulunan dört etkinlikten üçü anlama, ikisi uygulama basamağında yer almaktadır. Anlama basamağında; konu ve ana fikir bulma, cümle yorumlama etkinlikleri bulunmaktadır. Uygulama basamağına giren Şekil 15'teki etkinliğin iki bölümü, "Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder." kazanımı ile ilişkilidir.

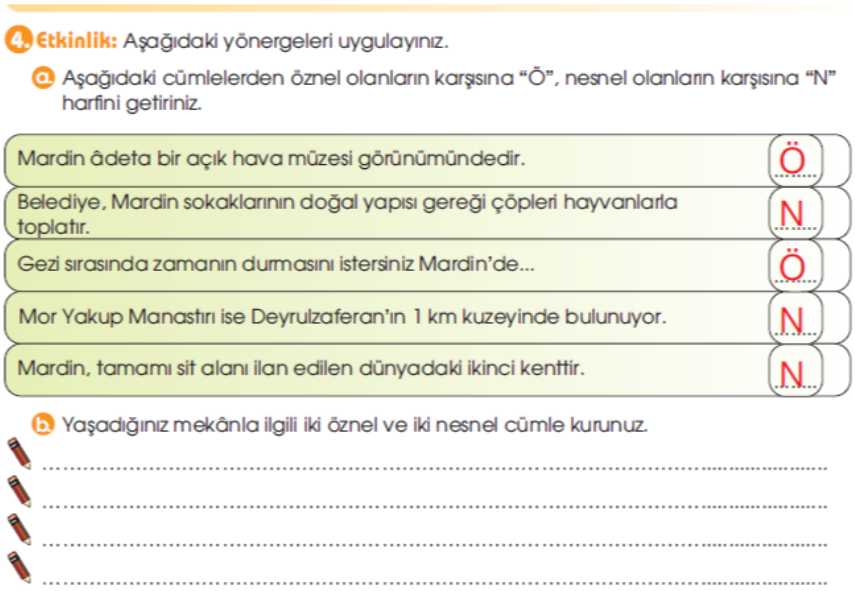
4. **Etkinlik:** Aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

a) Aşağıdaki cümlelerden öznel olanların karşısına "Ö", nesnel olanların karşısına "N" harfini getiriniz.

Mardin âdeta bir açık hava müzesi görünümündedir.	Ö
Belediye, Mardin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla toplatır.	N
Gezi sırasında zamanın durmasını istersiniz Mardin'de...	Ö
Mor Yakup Manastırı ise Deyrulzaferan'ın 1 km kuzeyinde bulunuyor.	N
Mardin, tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir.	N

b) Yaşadığınız mekânla ilgili iki öznel ve iki nesnel cümle kurunuz.

.....

.....

.....

.....

Şekil 15. Hoşgörüler Diyarı Mardin Metni, 4. Etkinlik

“Zaman ve Mekân” temasında; Kılavuz Kitabı’nda bulunan yirmi sekiz soru ve Çalışma Kitabı’nda bulunan on etkinlik incelenerek Çizelge 6’daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 6. Zaman ve Mekân Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi’ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	16	57,14	1	7,69	17	41,46
Anlama	11	39,29	10	76,9	21	51,22
Uygulama	0	0,00	2	15,38	2	4,88
Çözümleme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	1	3,57	0	0,00	1	2,44
Toplam	28	100	13	100	41	100

Kılavuz Kitabı’nda okuduğunu anlama becerilerine yönelik yirmi sekiz soru bulunmaktadır. Bu soruların %96,43’ü alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama ve anlama basamaklarında yer almaktadır. Üst düzey basamakta ise sadece yaratma alanından bir soru bulunmaktadır ve %3,57 oranındadır. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında hiç soru bulunmamaktadır. Soruların çok büyük bir bölümü hatırlama ve anlama basamağında yoğunlaşmıştır.

Çalışma Kitabı’nda okuduğunu anlamaya yönelik on üç etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerden 7,69’u hatırlama, %76,92’si anlama ve %15,38’i uygulama düzeyindedir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme, değerlendirme ve yaratma düzeylerinde ise etkinlik bulunmamaktadır.

Genel toplama bakıldığında soru ve etkinliklerin %41,46’sı hatırlama, %51,22’si anlama %4,88’i uygulama, %2,44’ü ise yaratma basamağındadır. Alt düzey bilişsel beceri gerektiren soru ve etkinliklerin %97,56 oranında tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme ve değerlendirme basamaklarında hiç soru ve etkinlik yer almamaktadır. Taksonomi açısından oldukça

dengesiz bir dağılım görülmüş olup, üst düzey becerileri geliştirme yönünden eksiklik tespit edilmiştir.

Doğa ve Evren Teması. Kitabın son teması olan Doğa ve Evren konulu temada; fıkra, sohbet ve hikâye türünde birer okuma metni bulunmaktadır.

Temada bulunan ilk metin, Mustafa Kutlu'ya ait "Boş Arsa" adlı fıkra metnidir. Metinde kent sorunları alt teması işlenmektedir. Boş Arsa metninde kent yaşamının günümüzde araç ve bina kalabalığından dolayı yaşanmaz hâle gelmesi anlatılmaktadır. Kılavuz Kitabı'nda metin ile ilgili on dört soru tespit edilmiştir. Bu soruların on ikisi hatırlama basamağına, ikisi anlama basamağına girmektedir. Bloom Taksonomisi açısından bakıldığında soruların özellikle hatırlama basamağında yoğunlaştığı, ilk iki basamak dışında hiçbir basamakta soru bulunmadığı tespit edilmiştir. "Ford, neden 'Kenti terk edin.' demiş olabilir?" ve "Yazar, 'İnsanoğlu icat ettiği canavarın eline düşmüştür' sözüyle ne anlatmak istemiştir?" soruları anlama düzeyinde yer almaktadır.

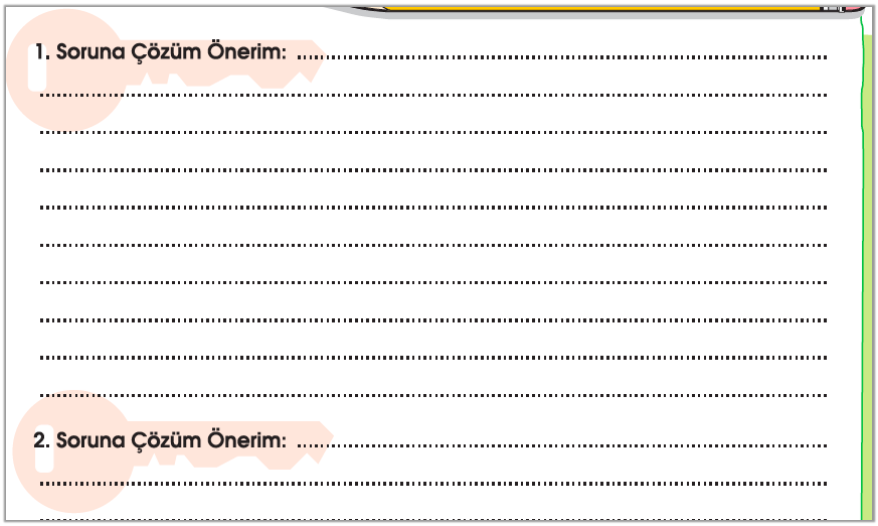
1. Soruna Çözüm Önerim: .....

2. Soruna Çözüm Önerim: .....

Şekil 16. Boş Arsa Metni, 5. Etkinlik

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik beş etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikler kendi içinde bölümlerden oluşmaktadır. Etkinliklerin beşi anlama, ikisi yaratma düzeyindedir. Yaratma basamağında yer alan Şekil

16'daki etkinlik, Türkçe Dersi Okuma Kazanımları arasında yer alan "Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir." kazanımına ulaşmasını sağlar. Etkinlikte öğrenciler, metinde yer alan iki kentleşme sorununu belirler ve bununla ilgili çözüm yolu geliştirirler.

Temanın ikinci metni "Kınalı Keklik" adlı hikâyedir. Hikâyede soyu tükenen hayvanlar alt teması işlenmiştir. Nesli tükenmekte olan keklik kuşunu evlerinde besleyen bir ailenin hikâyesi anlatılmaktadır. Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu anlama bölümüyle ilgili toplam yirmi sekiz soru tespit edilmiştir. Bu soruların on altısı hatırlama, on biri anlama ve biri yaratma düzeyinde yer almaktadır. Anlama düzeyinde olan soruların dokuzu, metin okunurken aralarda durularak öğrencilere yöneltilen, hikâyenin devamını tahmin etme sorularıdır. "Hayvanların soylarının tükenmesi sorununa nasıl çözüm yolları önerirsiniz?" sorusu yaratma düzeyinde olup bu metindeki üst düzey bilişsel beceri gerektiren tek sorudur.

Çalışma Kitabı'nda bulunan altı okuduğunu anlama etkinliğin tamamı anlama düzeyindedir. Çalışma Kitabı'nda yer alan Şekil 17'deki etkinlik, "Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımına yönelik olarak hazırlanmıştır.

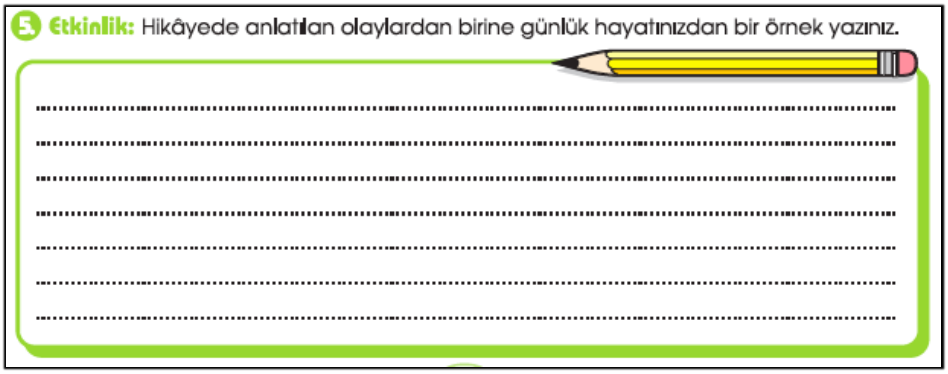
5 Etkinlik: Hikâyede anlatılan olaylardan birine günlük hayatınızdan bir örnek yazınız.

Şekil 17. Kınalı Keklik Metni, 5. Etkinlik

Temanın ve kitabın son okuma metni, "Orman Küstü Bize" adlı sohbet türündeki metindir. Ormanlarımız alt temasının işlendiği metinde ormanların önemi ve günümüzde ormanların azaldığı anlatılmaktadır. Kılavuz Kitabı'nda okuduğunu

anlamaya yönelik on dört soru bulunmaktadır. Bu soruların yedisi hatırlama, altısı anlama ve biri yaratma basamağında yer almaktadır.

Çalışma Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik dört anlama, bir uygulama ve bir yaratma basamağına giren toplam altı etkinlik bulunmaktadır. Şekil 18'deki etkinlik, "Metinle ilgili görsel ögeleri yorumlar" kazanımına yönelik olarak yer alan anlama düzeyindedir. Etkinlikte ormanlarla ilgili afişlerin yorumlanması istenmektedir.

Şekil 18. Orman Küstü Bize Metni, 6. Etkinlik

Yaratma basamağına giren Şekil 19'daki etkinlikte öğrencilerden öncelikle metinde bahsi geçen sorunu bulmaları istenir. Daha sonraki aşamada ise bu soruna yönelik çözüm önerileri getirmeleri beklenir.

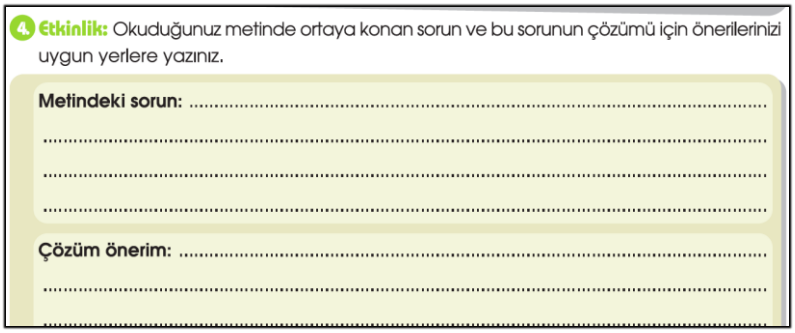

Şekil 19. Orman Küstü Bize Metni, 4. Etkinlik

Kitabın son teması olan “Doğa ve Evren” temasında, Kılavuz Kitabı’nda bulunan elli beş soru ve Çalışma Kitabı’nda bulunan on yedi etkinlik incelenerek Çizelge 7’deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 7. Doğa ve Evren Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi’ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	35	63,63	15	78,59	50	67,57
Anlama	18	32,73	0	0,00	18	24,32
Uygulama	0	0,00	1	5,26	1	1,35
Çözümleme	1	1,82	0	0,00	1	1,35
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	1	1,82	3	15,79	4	5,41
Toplam	55	100,00	19	100,00	74	100,00

Kılavuz Kitabı verilerine bakıldığında soruların %96,36’sı alt düzey bilişsel basamakta, %3,64’ü üst düzey bilişsel basamakta yer almaktadır. Elli beş sorunun yer aldığı Kılavuz Kitabı’nda üst düzey bilişsel basamakta sadece iki soru tespit edilmiştir. Diğer tüm sorular hatırlama ve anlama basamağında toplanmıştır. Uygulama ve değerlendirme basamaklarında ise hiç soru bulunmamaktadır.

Çalışma Kitabı’ndaki etkinliklerin %84,21’i alt düzey bilişsel basamakta, %15,79’u üst düzey bilişsel basamakta yer almaktadır. Çalışma Kitabı’nda Kılavuz Kitap’takinden daha fazla oranda üst düzey bilişsel beceri gerektiren etkinlik tespit edilmiştir. Ayrıca temalar açısından bakıldığında en fazla üst düzey bilişsel beceri gerektiren etkinlik bu temada yer almıştır.

Her iki kitaptaki toplam verilere bakıldığında alt düzey bilişsel beceri gerektiren soru ve etkinliklerin %%93,24, üst düzey bilişsel beceri gerektiren soru ve

etkinliklerin ise %6,76 oranında olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme basamağı dışındaki tüm basamaklarda soru ya da etkinlik bulunmasına rağmen üst düzey bilişsel basamaklardaki soruların az olduğu görülmüştür.

2015 Türkçe Dersi 6. Sınıf Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı'nda bulunan tüm temalardaki sorular ve etkinlikler incelenerek Çizelge 8'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 8. 2015 6. Sınıf Türkçe Dersi Kılavuz Kitabı ve Çalışma Kitabı Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	99	49,75	22	28,57	121	43,84
Anlama	87	43,72	46	59,74	133	48,19
Uygulama	3	1,51	4	5,19	7	2,54
Çözümleme	5	2,51	0	0,00	5	1,81
Değerlendirme	1	0,50	1	1,30	2	0,72
Yaratma	4	2,01	4	5,19	8	2,90
Toplam	199	100,00	77	100,00	276	100,00

Kılavuz Kitabı'nda, okuduğunu anlama bölümünde tüm temalarda toplam yüz doksan dokuz soru tespit edilmiştir. Bu soruların %96,25'i alt düzey bilişsel basamakta, %3,74'ü üst düzey bilişsel basamakta yer almaktadır. Kılavuz Kitabı sorularının büyük oranda en alt düzeydeki hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Toplam on sekiz metnin yer aldığı kitapta sadece on adet üst düzey bilişsel basamak sorusu yer almakta olup metin başına bir sorudan daha az bir oran görülmektedir.

Çalışma Kitabı verilerine bakıldığında alt düzey bilişsel basamak %93,51, üst düzey bilişsel basamak %6,49 oranında tespit edilmiştir. Kılavuz Kitabı'na oranla üst düzey bilişsel basamak daha yüksek oranda görünse de yeterli düzeyde

olmamıştır. Yine metin sayısı açısından bakıldığında on sekiz metinde sadece on beş üst düzey etkinlik yer almaktadır.

Kılavuz Kitabı'nda yer alan soruların alt ve üst düzeye dağılımına bakıldığında büyük ölçüde alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı, Güncellenmiş Bloom Taksonomisi 'ne göre temalar bakımından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda alt düzey bilişsel basamak ve üst düzey bilişsel basamaklara ait etkinlik ve soruların dağılımı Çizelge 9'da gösterilmiştir.

Çizelge 9. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Temalar Açısından Taksonomi Basamaklarına Dağılımı

Tema	Alt Düzey (%)	Üst Düzey (%)
Okuma Kültürü	94,73	5,26
Atatürk	94,59	5,40
Sevgi	94,73	5,26
Duygular	90,90	9,09
Zaman ve Mekân	96,42	3,57
Doğa ve Evren	93,24	6,76

Çizelge 8'de de görüldüğü üzere üst düzey bilişsel beceri gerektiren etkinlik ve soruların en fazla %9,09 oranında Duygular Teması'nda olduğu tespit edilmiştir. Alt düzey bilişsel beceri gerektiren etkinlik ve sorular ise en yoğun olarak Zaman ve Mekân Teması'nda %96,42 oranında bulunmaktadır. Temalar açısından yapılan değerlendirmede, tema konularının farklılaşmasının temalarda yer alan soru ve etkinliklerin bilişsel basamaklara dağılımını etkilemediği görülmüştür. Tüm tema konularının alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik olduğu, üst düzey bilişsel becerilere cevap verecek nitelikte olmadığı görülmüştür.

4.1.2. Metin Türü Yönünden İnceleme

Türkçe Öğretim Programı(2008)'nda metin türleri şiir, olaya dayalı metinler ve düşünceye dayalı metinler olarak üç başlık altında toplanmıştır. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı incelenmiş ve metinler türlerine göre sınıflandırılmıştır. Kitapta üç şiir, sekiz olaya dayalı metin, yedi düşünceye dayalı bulunmaktadır.

Şiir metinlerine ait Kılavuz Kitabı soruları ve Çalışma Kitabı etkinlikleri incelenmiş, Çizelge 10'daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 10. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiir Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	6	30,00	0	0,00	6	19,35
Anlama	12	60,00	11	100,00	23	74,19
Uygulama	1	5,00	0	0,00	1	3,23
Çözümleme	1	5,00	0	0,00	1	3,23
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	20	100,00	11	100,00	31	100,00

Kitaptaki üç şiir metni için Kılavuz Kitabı'nda toplam yirmi soru yer almaktadır. Bu soruların Taksonomi açısından dağılımında; alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama basamağı %30, anlama basamağı %60, uygulama basamağı %5 ve çözümleme basamağı %5 oranında görülmüştür. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren sadece çözümleme düzeyinde soru tespit edilmiştir. Değerlendirme ve yaratma basamaklarında ise herhangi bir soru tespit edilmemiştir. Soruların önemli bir bölümünün anlama ve hatırlama basamağında yoğunlaştığı görülmektedir. Üst düzey bilişsel basamaklarda ise sadece %5 oranında soru bulunmaktadır.

Çalışma Kitabı'nda şiir metinlerine ait on bir etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin Taksonomi basamaklarına dağılımı incelendiğinde tamamının anlama basamağında olduğu görülmektedir. Çalışma Kitabı'ndaki dağılım Kılavuz Kitabı'na göre oldukça dengesizdir. Etkinliklerin sadece alt düzeyde ve tek bir basamakta yer alması önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Şiir metinlerinde yer alan soru ve etkinliklerin geneline bakıldığında değerlendirme ve yaratma basamaklarında hiç soru ya da etkinlik olmadığı görülmektedir. Alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar %96,77, üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar ise %3,23 oranındadır.

2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan olaya dayalı sekiz metin Güncellenmiş Bloom Taksonomisi açısından incelenmiş ve Çizelge 11'deki verilere ulaşılmıştır

Çizelge 11. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Olaya Dayalı Metinlerdeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitap		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	41	50,62	2	9,09	43	41,75
Anlama	34	41,98	19	86,36	53	51,46
Uygulama	1	1,23	0	0,00	1	0,97
Çözümleme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Değerlendirme	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Yaratma	5	6,17	1	4,55	6	5,83
Toplam	81	100,00	22	100,00	103	100,00

Kılavuz Kitabı'nda, olay dayalı metinlere ait seksen bir soru belirlenmiştir. Bu soruların Taksonomi açısından dağılımında hatırlama basamağında %50,62, anlama basamağında %41,98, uygulama basamağında %1,23, yaratma basamağında %6,17 oranında soru tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren düzeyde sadece yaratma basamağında soru bulunmaktadır. Alt düzeyin %93,83, üst düzeyin ise %6,17 oranında olduğu bir dağılım görülmektedir. İki düzey arasında büyük bir

fark oluşmuş ve çözümleme ile değerlendirme basamaklarında hiç soru tespit edilmemiştir.

Çalışma Kitabı'nda yirmi iki etkinlik tespit edilmiştir. Etkinliklerin %9,09'u hatırlama basamağında, %86,36'sı anlama basamağında, %13,16'sı uygulama basamağında yer almaktadır. Üst düzey bilişsel becerilere hitap eden yaratma basamağında ise %4,55 oranında etkinlik tespit edilmiştir. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında ise hiçbir etkinlik bulunmamaktadır.

Olaya dayalı metinlere ait soru ve etkinlikler incelendiğinde alt düzey bilişsel basamağın %94,17 oranında, üst düzey bilişsel basamağın ise %5,83 oranında olduğu görülmektedir. İki düzey arasında ciddi bir fark olduğu dikkat çekmektedir. Değerlendirme basamağı, öğrencinin kendi görüşlerini ve değer yargılarını ön plana çıkarma yeteneğini geliştirir. Değerlendirme basamağında hiç etkinlik ya da soru olmaması da önemli bir eksikliktir. Çözümleme basamağı da hiç soru ya da etkinlik bulunmayan basamaklardandır.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda düşünceye dayalı yedi metin tespit edilmiştir. Bu metinlere ait Kılavuz Kitabı soruları ve Çalışma Kitabı etkinlikleri incelenerek Çizelge 12'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 12. Düşünceye Dayalı Metinlerdeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

	Kılavuz Kitabı		Çalışma Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	53	50,00	5	13,52	58	40,56
Anlama	49	46,23	23	62,16	72	50,35
Uygulama	0	0,00	4	10,81	4	2,80
Çözümleme	2	1,89	1	2,70	3	2,10
Değerlendirme	1	0,94	1	2,70	1	0,70
Yaratma	1	0,94	3	8,11	4	2,80
Toplam	106	100,00	37	100,00	143	100,00

Kılavuz Kitabı'nda yer alan yüz altı sorunun %50'si hatırlama, %46,23'ü anlama, %1,89'u çözümleme, %0,94'ü değerlendirme, %0,94'ü yaratma basamağında yer almaktadır. Hatırlama ve anlama basamaklarında oldukça fazla soru bulunurken uygulama basamağında hiç soru bulunmamaktadır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda ise %3,77 oranında soru bulunmaktadır. Üst düzey basamakların hepsinde soru bulunmaktadır ancak oranın düşük olması dağılımının dengesiz olduğunu göstermektedir.

Çalışma Kitabı'ndaki otuz yedi etkinliğin %13,50'si hatırlama, %62,16'sı anlama, %10,81'i uygulama, %2,70'i çözümleme, %2,70'i değerlendirme, %8,11'i yaratma basamağında yer almaktadır. Alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda %86,47, üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda ise %13,53 oranında soru bulunmaktadır. Düşünceye dayalı metinlerde tüm basamaklardan soru ve etkinliğin yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 13. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin Türlerine Göre Etkinliklerin Bilişsel Düzey Dağılımı

Metin Türü	Alt Düzey (%)	Üst Düzey (%)
Şiir	96,77	3,23
Olaya Dayalı	93,83	6,17
Düşünceye Dayalı	86,47	13,53

Çizelge 13'te görüldüğü üzere bütün metin türlerinde ağırlıklı olarak alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar yüksek oranda tespit edilmiştir. Üst düzey basamak etkinlik ve sorular en fazla düşünceye dayalı metinlerde bulunmuştur. Şiir metinleri ise en dengesiz dağılımı göstermiştir.

4.2. 2018 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI İNCELEMESİ

İncelemeye konu olan 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan kitaplar; birbirini tamamlayan nitelikte Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı olmak üzere üçlü kitap takımından oluşmaktadır. 2018 yılı

Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan kitaplarda ise Öğretmen Kılavuz Kitabı kaldırılmıştır. Türkçe Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı birleştirilerek "Ders Kitabı" olarak adlandırılan tek bir kitap altında birleştirilmiştir. Yeni programa göre hazırlanan kitaplarda okuma metinleri ve etkinlikler tek kitapta yer almaktadır.

2018 yılında yayımlanan programda metin türlerinde de bazı farklılıklar bulunmaktadır. 2006 Türkçe Öğretim Programı'nda 6. sınıf düzeyinde bulunması gereken metin türleri; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro ve mektup olarak belirtilmiştir. 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda ise daha önceki programlarda yer almayan türler eklenerek metin türleri çeşitlendirilmiştir: Anı, blog, efemera ve broşür, e-posta, haber metni, reklam, kılavuzlar, gezi yazısı, makale-fıkra-söyleşi-deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal-efsane-destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı-türkü, şiir. 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda on sekiz okuma metnine yer verilmişken 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda okuma metni sayısı yirmi dörde çıkartılmıştır. Metin türleri üç ana tür altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarlarının tercihine bırakılmıştır.

2018 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı'na göre ders kitaplarında sekiz tema ve her temada dört metin bulunmaktadır. Bu metinlerden üçü okuma, biri dinleme/izleme metnidir. 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yirmi dört okuma ve sekiz dinleme/izleme metni kullanılmıştır.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nda, ders kitaplarında kullanılmak üzere toplam on altı tema belirlenmiştir. Belirlenen tema başlıkları şunlardır: Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası. 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda göre; Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk temaları her sınıf düzeyinde kitaplarda yer alması zorunlu olan temalardır.

İncelemeye konu olan 2018 6. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler şunlardır: Okuma Kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Erdemler, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Birey ve Toplum.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nda, 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre ders kitaplarında yer alan tema ve metin sayılarında artış olmuştur. Önceki programda tema sayısı altı iken yeni programda bu sayı sekize çıkartılmıştır. Bununla doğru orantılı olarak, 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda metin sayısı otuz ikiye çıkmıştır.

4.2.1. Tema Yönünden İnceleme

Okuma Kültürü Teması. Kitabın ilk teması Okuma Kültürü konulu temasıdır. Bu temada deneme, hikâye ve şiir türünden olmak üzere toplam üç okuma metni bulunmaktadır.

Temada bulunan ilk metin "Bu da Benim Öyküm" adlı deneme türündeki okuma metnidir. Metinde, yazarın çocukluk döneminde kitapları çok sevmediğini sandığı ancak "büyülü kitabım" olarak adlandırdığı bir kitap ile başladığı okuma serüvenini anlatmaktadır. Yazar metinde, hayatının kitaplardan sonra daha da güzelleştiğine ve kitabın hayatımızdaki önemine değinmektedir. Bu metne ait kitapta Şekil 20'de yer alan okuduğunu anlama etkinliğinde altı soru bulunmaktadır.

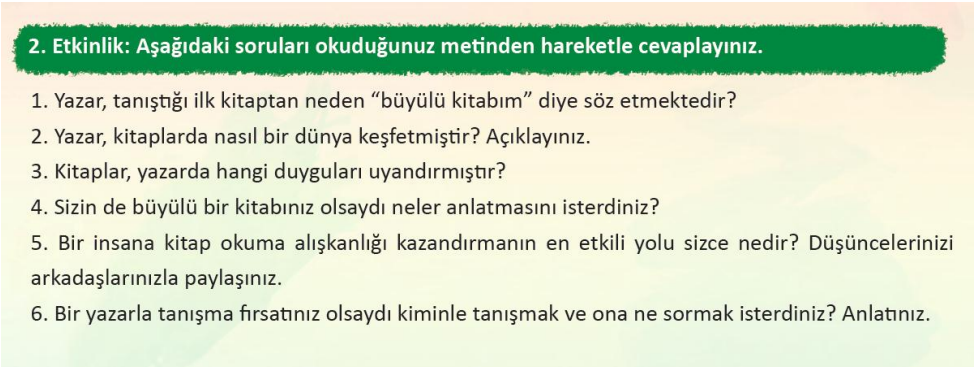
2. Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metinden hareketle cevaplayınız.

1. Yazar, tanıştığı ilk kitaptan neden "büyülü kitabım" diye söz etmektedir?
2. Yazar, kitaplarda nasıl bir dünya keşfetmiştir? Açıklayınız.
3. Kitaplar, yazarda hangi duyguları uyandırmıştır?
4. Sizin de büyülü bir kitabınız olsaydı neler anlatmasını isterdiniz?
5. Bir insana kitap okuma alışkanlığı kazandırmanın en etkili yolu sizce nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
6. Bir yazarla tanışma fırsatınız olsaydı kiminle tanışmak ve ona ne sormak isterdiniz? Anlatınız.

Şekil 20. Bu da Benim Öyküm Metni, 2. Etkinlik

Etkinlikte; iki hatırlama, biri anlama ve üç yaratma basamağında yer alan soru bulunmaktadır. "Kitaplar, yazarda hangi duyguları uyandırmıştır?", "Yazar, kitaplarda nasıl bir dünya keşfetmiştir?" soruları bilişsel basamağın en alt düzeyinde yer alan hatırlama basamağına girmektedir. "Yazar, tanıştığı ilk kitaptan neden 'büyülü kitabım' diye söz etmektedir?" sorusu yine alt düzey bilişsel basamak olan anlama düzeyinde yer almaktadır. "Sizin de büyülü bir kitabınız olsaydı neler

anlatmasını isterdiniz?" ve "Bir insana kitap okuma alışkanlığı kazandırmanın en etkili yolu sizce nedir?" soruları Taksonomi'nin en üst düzey bilişsel basamağı olan yaratma basamağında yer almaktadır. Yaratma basamağındaki sorular ile "Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir." kazanımına ulaşmak hedeflenmiştir. "Bir yazarla tanışma fırsatınız olsaydı kiminle tanışmak ve ona ne sormak isterdiniz?" sorusu, metinde yer alan diğer bir yaratma basamağı sorusudur. Bu metinde okuduğunu anlama soruları dışında, okuduğunu anlamaya yönelik etkinlik bulunmamaktadır.

Temanın ikinci metni "Arıyorum" adlı şiir türündeki metindir. Şiirde, Karamanoğlu Mehmet Bey'in "Bugünden sonra, divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste, meydanda Türkçeden başka dil konuşulmaya!" sözünden yola çıkılarak günlük hayatta yabancı kelimelerin ne kadar çok kullanıldığına ve dilimize verdiği zarara dikkat çekilmektedir. Metinde, okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikte altı okuduğunu anlama sorusu yer almaktadır. Etkinlikte yer alan soruların üçü hatırlama, üçü anlama basamağında yer almaktadır. "Karamanoğlu Mehmet Bey yayınladığı fermanla ne yapılmasını istemektedir?", "Şiirde, dilimize yabancı dillerden girmiş bazı kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimeler hangileridir?", "Şiirde geçen yabancı kelimeleri günlük hayatınızda kullanıyor musunuz? Örneklendiriniz." soruları bilişsel basamağın en altında yer alan hatırlama düzeyindedir.

Etkinlikte yer alan "Şair, Karamanoğlu Mehmet Bey'i niçin aramaktadır?", "Sizce dilimizde kullanılan yabancı kelimelerin artış sebebi ne olabilir?", "Dilimizde yabancı dillere ait kelimeler hızla artarsa bunun ne tür sonuçları olabilir? Örneklerle anlatınız." soruları alt düzey bilişsel basamak olan anlama düzeyinde bulunmaktadır.

İlk temanın son metni, hikâye türündeki "Canım Kitaplığım" adlı metindir. Metnin ana kahramanı olan küçük çocuk, ağabeyinin armağan ettiği silah ve şiddet içeren kitabı içeriği kötü olduğu için ağabeyine iade eder. Küçük çocuk, her kitabın okunmaması gerektiğini çünkü bazı kitapların zararlı içerikler barındırdığını anlatır. Metinde, her kitabın faydalı olmadığı, bazı kitapların olumsuz mesajlar içerebileceği fikri verilmek istenmiştir.

Kitapta metne ait okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik içerisinde altı soru bulunmaktadır. Bu sorulardan üçü hatırlama, üçü anlama, düzeyindedir.

“Metnin konusu ve ana fikri nedir?” ve “Doğru kitap seçimi niçin önemlidir? Örneklerle açıklayınız.” soruları alt düzey bilişsel basamak olan anlama basamağında yer almaktadır.

“Okuyucu için en doğru kitapların seçilebilmesi amacıyla neler yapılabilir?” sorusu anlama basamağındadır. Bu sorunun anlama basamağında yer almasının sebeplerinden birisi, metne hazırlık bölümünde “Sizce iyi bir kitap hangi özelliklere sahip olmalıdır?” sorusunun yer almasıdır. Metne hazırlık aşamasında verilecek cevaplar ve öğretmen dönütleri okuduğunu anlama sorusuna verecekleri cevap ile aynı doğrultuda olacaktır.

Kitaptaki ilk tema olan Okuma Kültürü konulu temaya ait üç okuma metni incelenmiş ve Çizelge 14’ teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 14. Okuma Kültürü Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi’ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	8	44,44
Anlama	7	38,89
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	0,00
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	3	16,67
Toplam	18	100,00

Temada yer alan üç metinde toplam on sekiz okuduğunu anlama sorusu bulunmaktadır. Hatırlama basamağının %44,44 oranında, anlama basamağının %38,89 oranında olduğu görülmektedir. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında herhangi bir soru ya da etkinlik yer almamaktadır. Taksonominin en üst düzey bilişsel basamağı olan yaratma düzeyinde ise üç etkinlik yer almaktadır. Bu temada bulunana etkinliklerin %83,33’ü alt düzey bilişsel basamakta, %16,67’si ise üst düzey bilişsel basamakta bulunmaktadır. Etkinliklerin Taksonomi basamaklarına dağılımına bakıldığında alt düzeyde bir yoğunluk olduğu

görülmektedir. Özellikle uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında soru ya da etkinlik olmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Millî Mücadele ve Atatürk Teması. Kitabın ikinci teması tüm sınıf düzeylerindeki kitaplarda yer alan Millî Mücadele ve Atatürk temasıdır. Temada bulunan üç okuma metinden ikisi anı türündedir. Diğer metin ise 16 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan bildiri metnidir.

Temadaki ilk metin, "Türk Askerinin Cesareti" adlı anı türündeki metindir. Metinde Avustralya Genel Valisi Lord Casey'in Çanakkale Savaşı sırasında başından geçen olay anlatılmaktadır. Metinde, savaşa ara verildiği sırada yaralı İngiliz askerinin kahraman Türk askeri tarafından kurtarılarak kendi siperlerine götürülmesi anlatılmaktadır. Bu metinde, okuduğunu anlamaya yönelik üç etkinlik bulunmaktadır. İlk etkinlikte altı soru bulunmaktadır. Bu sorulardan biri hatırlama, diğer beş soru anlama basamağında yer almaktadır.

Şekil 21. Türk Askerinin Cesareti Metni, 3. Etkinlik

Şekil 21'de yer alan okuduğunu anlamaya yönelik ikinci etkinlikte öğrencilerden hikâye haritasını çıkartmaları beklenmektedir. Bu etkinlik Türkçe Öğretim Programı (2018)'nda yer alan "Metindeki hikâye unsurlarını belirler.", "Metnin konusunu belirler." ve "Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler." okuma

kazanımlarına yönelik hazırlanmıştır. Etkinlik, Taksonomi'nin anlama basamağında yer almaktadır.

Şekil 22. Türk Askerinin Cesareti Metni, 6. Etkinlik

"Görsellerle ilgili soruları cevaplar." kazanımına yönelik hazırlanan Şekil 22'deki etkinlikte; öğrenciden, metinde geçen olay sonrası metin kahramanlarından Yüzbaşı'nın tavrını görseller arasından seçmesi istenmektedir. Öğrenciler, kendilerine verilen ileti ya da görsellerden anlam çıkartabildiklerinde onların anlama düzeyine ulaştığı söylenebilir. Bu etkinlikte de öğrencilerden, görselden bir anlam çıkarması istenmektedir. Dolayısıyla bu etkinlik anlama düzeyinde bulunmaktadır.

Temanın ikinci metni "Yaşlı Nine" adlı anı türündeki metindir. Metinde, iki torununu savaşta şehit veren yaşlı bir kadın Sincan'ın köyünden Atatürk'ü görmek için Ankara'ya doğru yola çıkar. Sabiha Gökçen ve Atatürk atlarıyla gezinti yaparken yaşlı kadın ile karşılaşırlar. Atatürk kadın ile bir süre sohbet eder ve ona bir isteği olup olmadığını sorar. Yaşlı kadın, sadece vatanı kurtardığı için teşekkür etmek istediğini söyler. Atatürk, Türk milletinin ne kadar necip ve kahraman olduğunu belirterek yaşlı kadını köşkünde ağırlar ve üç inek hediye ederek uğurlar.

Metinde okuduğunu anlamaya yönelik iki etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerden ilki iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde okuduğunu anlamaya yönelik dört soru bulunmaktadır. "Yaşlı kadın Atatürk ile niçin görüşmek istemektedir?" sorusu öğrenilen bilginin hatırlanmasına yönelik olduğu için

hatırlama basamağındadır. “Yaşlı kadının Atatürk’ten bir şey istememesini nasıl yorumluyorsunuz? Açıklayınız.”, “Atatürk ile konuşma olanağınız olsaydı ona nasıl teşekkür ederdiniz? Örneklendiriniz.” ve “Metnin ana fikri nedir?” soruları ise anlama basamağında bulunmaktadır. Etkinliğin ikinci bölümünde yer alan “Metinden hareketle arkadaşlarınıza yöneltmek üzere iki soru hazırlayınız.” sorusu da anlama düzeyindedir.

Şekil 23’te görülen etkinlik, “Metin türlerini ayırt eder.” kazanımına yönelik hazırlanmıştır. Etkinlikte metnin belirtilen ölçütlere göre değerlendirilmesi istenmektedir ve Taksonomi’nin değerlendirme basamağında yer almaktadır.

4. Etkinlik

A) Aşağıda verilen bilgilerden hangileri “Yaşlı Nine” metninin tür özelliklerine uygundur? Yanına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz.

( ) Geçmişte yaşanan bir olay anlatılmıştır.
( ) Metinde anlatılan olaylar hayal ürünüdür.
( ) Metnin kahramanları gerçek kişilerdir.
( ) Yer ve zaman bellidir.
( ) Metindeki olaylar günümüzde yaşanmaktadır.

B) Yukarıda özelliklerini işaretlediğiniz metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fabl B) Masal C) Anı D) Haber yazısı

Şekil 23. Yaşlı Nine Metni, 4. Etkinlik

Kitapta yer alan Millî Mücadele ve Atatürk Teması’nın son metni olan “15 Temmuz” adlı bildiri metni, 16.07.2016 tarihînde Meclis Bülteni’nde yayımlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Ortak Bildirisi’nin kısaltılmış halidir. Bildiride; 15 Temmuz 2016 tarihînde gerçekleşen darbe girişimine karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ve Türk milletinin takındığı cesur tavır, geçmişten günümüze kadar Meclis’in kahramanlığı anlatılmakta ve aziz şehitlerimize şükran sunulmaktadır.

Kitapta, metne ait okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik ve bu etkinlikte beş soru yer almaktadır. Bu sorulardan üçü hatırlama, ikisi anlama düzeyindedir. “Türk milleti, bütün dünyaya nasıl örnek olmuştur?”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin temsilcisi olarak kuruluşundan günümüze hangi mücadeleleri vermiştir?” ve “15 Temmuz’da milletimiz nasıl bir tehlike atlatmıştır, milletimiz bu tehlikenin üstesinden nasıl gelmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.”

Soruları daha önce öğrenilmiş bilgilerin hatırlanmasını gerektirdiği için hatırlama basamağında yer almaktadır. “TBMM’ye ‘Gazi Meclis’ adının verilmesinin sebebi ne olabilir? Anlatınız.” ve “Millî birlik ve beraberlik bir millete neler kazandırır? Düşüncelerinizi anlatınız.” soruları ise alt düzey bilişsel düzeyde yer alan anlama basamağında bulunmaktadır.

Millî Mücadele ve Atatürk konulu temada bulunan okuma metinlerine ait okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiş ve Çizelge 15’teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 15. Millî Mücadele ve Atatürk Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi’ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	5	26,32
Anlama	13	68,42
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	0,00
Değerlendirme	1	5,26
Yaratma	0	0,00
Toplam	19	100,00

Çizelge 15’te görüldüğü üzere; temada yer alan okuduğunu anlama soru ve etkinliklerin %26,32’si hatırlama düzeyinde, %68,42’si anlama düzeyinde ve %5,26’sı değerlendirme düzeyindedir. Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre alt düzey bilişsel basamaklarda bulunan hatırlama ve anlama düzeylerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Genel dağılıma bakıldığında soru ve etkinliklerin %94,74’ü alt düzey bilişsel becerilere yöneliktir. Üst düzey bilişsel basamaklardan değerlendirme düzeyinde sadece bir etkinlik tespit edilmiş olup, çözümleme ve yaratma düzeyinde yer alan soru ya da etkinlik ise tespit edilmemiştir.

Bilim ve Teknoloji Teması. Kitapta yer alan üçüncü tema Bilim ve Teknoloji konulu temadır. Bu temada otobiyografi, deneme ve sohbet türünde üç okuma metni yer almaktadır.

Temanın ilk metni "Aziz Sancar" adlı otobiyografi metnidir. Otobiyografide, Nobel ödüllü Türk bilim insanı Aziz Sancar'ın hayat hikâyesi yer almaktadır. Metne ait etkinliklerinden üçü okuduğunu anlamaya yöneliktir. Bu etkinliklerden ilkinde öğrencilerden 5N1K soruları hazırlamaları istenmektedir. Bu etkinlik Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nin anlama basamağında yer almaktadır. "Aziz Sancar" adlı metindeki diğer okuduğunu anlama etkinliği Şekil 24'teki etkinliktir. Hatırlamada, öğrenci daha önce öğrendiği bilgiyi hatırlar ve olduğu gibi aktarır. Şekil 24'teki etkinlikte de metinde verilen bilgilerin hatırlanması ve olduğu gibi yazılması beklenmektedir. Dolayısıyla bu etkinlik Taksonomi'nin hatırlama basamağında yer alır. Metinde yer alan diğer etkinlik metnin anlatıcı türünün tespit edilmesine yönelik olarak hazırlanmış ve anlama basamağında yer almaktadır. Bu metinde diğer metinlerden farklı olarak okuduğunu anlamaya yönelik soru bulunmamaktadır.

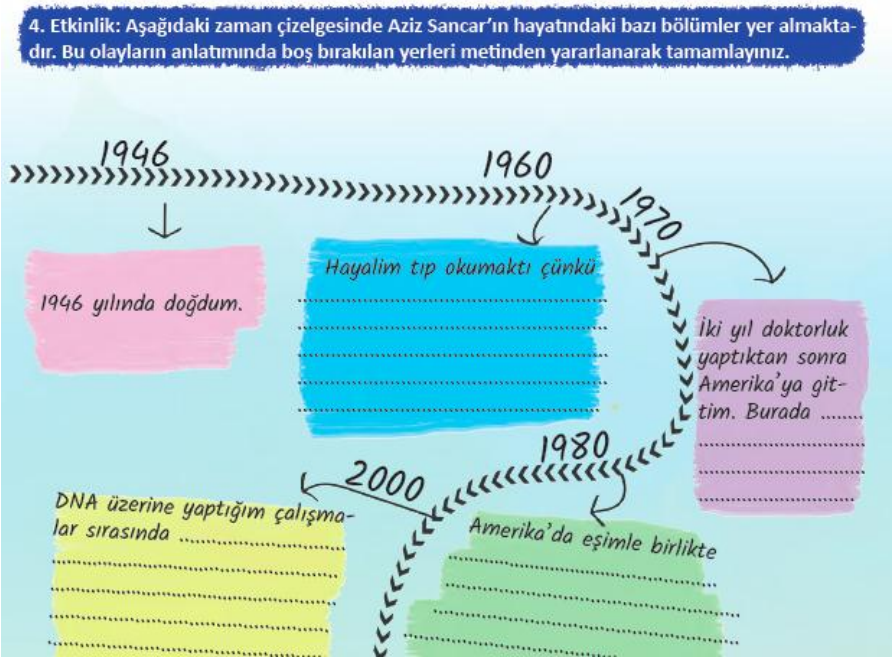

Şekil 24. Aziz Sancar Metni, 4. Etkinlik

Temanın ikinci metni “İnsanlar Zamanı Nasıl Ölçerdi?” adlı deneme türündeki metindir. Metinde; tarih öncesi çağlardan günümüze, zamanı ölçme yöntemleri tarihsel bir akış içerisinde anlatılmaktadır. Bu metne ait bir tane okuduğunu anlama etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikte altı soru yer almaktadır. Bu soruların ikisi hatırlama, üçü anlama ve bir tanesi yaratma düzeyindedir. Etkinlikte yer alan “Bir saat tasarımı yapsaydınız saatinizin hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Nedenleriyle açıklayınız.” sorusu Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’nin üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma basamağında yer almaktadır. Bu soru ile yaratma basamağının ögelerinden olan oluşturmaya uygun olarak öğrencilerin özgün bir ürün ortaya koymaları beklenmektedir.

Temanın son okuma metni “Teknoloji Bağımlılığı” adlı sohbet türündeki metindir. Metinde teknolojik araçlara olan bağımlılığın belirtileri ve zararları anlatılmaktadır. Teknolojik araçların doğru ve yerinde kullanımı öğütlenmektedir. Bu metinde, okuduğunu anlamaya yönelik dört etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerden ilkinde beş okuduğunu anlama sorusu bulunmaktadır. Bu sorulardan dördü hatırlama, biri anlama düzeyindedir. “Teknoloji bağımlılığı nedir? Anlatınız.”, “Hangi teknolojik araçlar bağımlılık yapmaktadır? Açıklayınız.” ve “Teknoloji bağımlılığı belirtileri gösteren kişiler hangi davranışları sergilemektedir?” soruları metinde verilen bilgilerin hatırlanmasına yöneliktir. “Kendimizi teknoloji bağımlılığından korumak için neler yapabiliriz? Açıklayınız.” sorusu ise metinde verilen bilgilerin yorumlanmasına yönelik olup anlama düzeyindedir. Şekil 25’te yer alan etkinlik “Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.” okuma kazanımı ile ilişkili olup anlama basamağında yer almaktadır.

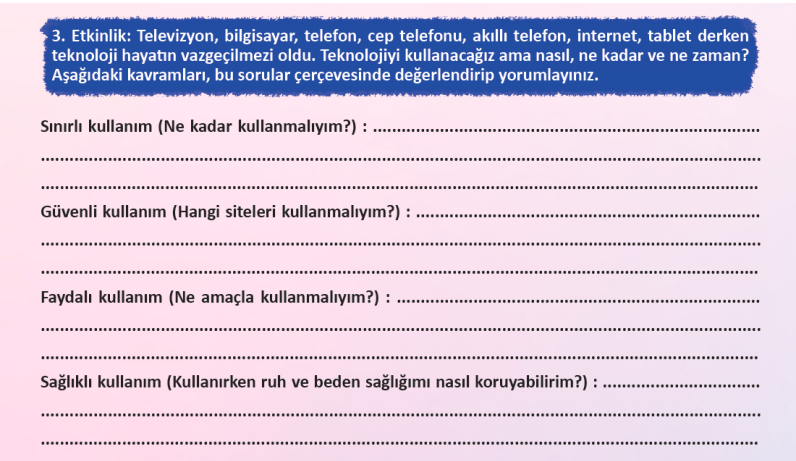
3. Etkinlik: Televizyon, bilgisayar, telefon, cep telefonu, akıllı telefon, internet, tablet derken teknoloji hayatın vazgeçilmezi oldu. Teknolojiyi kullanacağız ama nasıl, ne kadar ve ne zaman? Aşağıdaki kavramları, bu sorular çerçevesinde değerlendirip yorumlayınız.

Sınırlı kullanım (Ne kadar kullanmalıyım?) : .....
.....
.....
Güvenli kullanım (Hangi siteleri kullanmalıyım?) : .....
.....
.....
Faydalı kullanım (Ne amaçla kullanmalıyım?) : .....
.....
.....
Sağlıklı kullanım (Kullanırken ruh ve beden sağlığımı nasıl koruyabilirim?) : .....
.....
.....

Şekil 25. Teknoloji Bağımlılığı Metni, 3. Etkinlik

Şekil 26'da yer alan etkinlikte ise öğrencilerden sosyal medya kullanımında yaşanabilecek olumsuzluklara örnekler vermesi istenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerden çıkarsama yapmaları beklenmekte olup anlama basağında yer almaktadır. Metne ait son okuduğunu anlama etkinliğinde öğrencilere teknoloji bağımlılığı ile ilgili örnek sloganlar verilmiş olup bu sloganlardan yola çıkarak benzer sloganlar bulmaları istenmiştir. Bu etkinlik yaratma düzeyinde yer almaktadır.

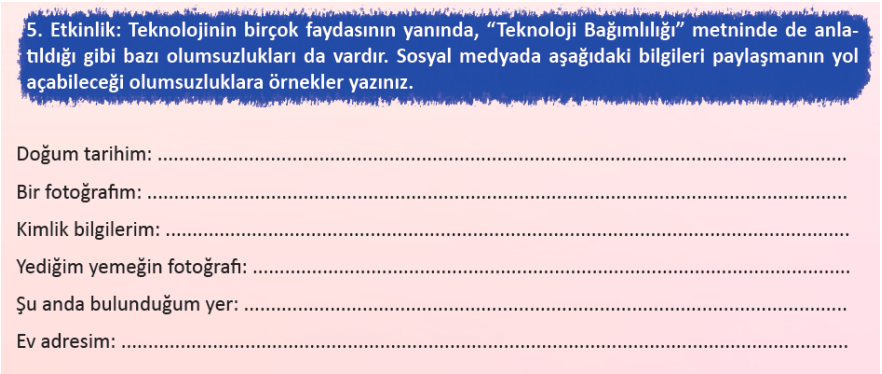
5. Etkinlik: Teknolojinin birçok faydasının yanında, "Teknoloji Bağımlılığı" metninde de anlatıldığı gibi bazı olumsuzlukları da vardır. Sosyal medyada aşağıdaki bilgileri paylaşmanın yol açabileceği olumsuzluklara örnekler yazınız.

Doğum tarihim: .....

Bir fotoğrafım: .....

Kimlik bilgilerim: .....

Yediğim yemeğin fotoğrafı: .....

Şu anda bulunduğum yer: .....

Ev adresim: .....

Şekil 26. Teknoloji Bağımlılığı Metni, 5. Etkinlik

Bilim ve Teknoloji konulu temada yer alan üç okuma metni incelenmiş ve Çizelge 16'daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 16. Bilim ve Teknoloji Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	7	41,18
Anlama	8	47,06
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	0,00
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	2	11,76
Toplam	17	100,00

Temada okuduğunu anlamaya yönelik olarak toplam on yedi soru ve etkinlik hazırlanmıştır. Bunların yedisi hatırlama, sekizi anlama ve ikisi yaratma düzeyindedir. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme düzeyinde soru ya da etkinlik tespit edilmemiştir. Temadaki soru ve etkinliklerin %88,24'ü Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nin hatırlama ve anlama düzeyinde yer almaktadır. Taksonomi'nin basamaklar arası aşamalı ilerleme esasına uygun olmayan bir dağılım gözlenmektedir. Hatırlama ve anlama düzeyleri arasında kuvvetli bir bağ olmakla birlikte aradaki basamakların doğrudan atlanarak en üst düzey bilişsel basamak olan yaratmaya geçildiği görülmektedir. İki etkinlik bulunan yaratma basamağı, temadaki toplam soru ve etkinlere göre %11,76 oranında tespit edilmiştir. Bu temada da alt düzey bilişsel beceri gerektiren soru ve etkinliklerin oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erdemler Teması. Kitapta yer alan dördüncü tema Erdemler temasıdır. Temada iki hikâye ve bir şiir türünde okuma metni bulunmaktadır.

Temanın ilk metni "Vermek Çoğalmaktır" adlı hikâyedir. Hikâye bir medresede geçmektedir. Medresede kapılara bakan öğrenciye köylünün biri ikram olarak bir salkım üzüm getirir. Öğrenci bu üzümleri hocasına armağan eder. Hocası da hasta olan başka bir talebesine götürür. Bu hasta talebesi üzümleri ona yemek getiren aşçıya verir. Aşçı da üzümleri yemez ve kapıya bakan talebeye götürür. Böylece talebe üzümün kendi kısmeti olduğunu anlar. Metinde paylaşmanın insanlar arasındaki dostluk bağını güçlendirdiği anlatılmaktadır.

Kitapta "Vermek Çoğalmaktır" metnine ait üç okuduğunu anlama etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinliklerden ilki metnin özetinin çıkartılmasına yöneliktir. Bu etkinlik okuma kazanımlarından "Okuduklarını özetler." kazanımı ile ilişkili olup alt düzey bilişsel basamakta yer alan anlama düzeyindedir.

Metne ait diğer bir etkinlikte okuduğunu anlamaya yönelik beş soru yer almaktadır. "Köylü, medreseye niçin üzüm getirmiştir?", "Medresenin kapısını açmakla görevli talebenin kişilik özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Anlatınız." soruları hatırlama, "Kapıyı açan talebenin hocası, üzümleri hasta bir talebesine neden vermiştir? Açıklayınız.", "Siz kapıyı açan talebenin yerinde olsaydınız üzümleri ilk olarak kime verirdiniz? Nedenleriyle açıklayınız." ve

“Elimizdekileri başkalarıyla paylaşmak toplumda nasıl bir etki yaratır?” soruları ise anlama düzeyinde yer almaktadır.

Şekil 27. Vermek Çoğalmaktır Metni, 4. Etkinlik

Metne ait son okuduğunu anlama etkinliği Şekil 27’deki etkinliktir. Etkinlik iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; verilen afişlerin yorumlanması, iki afiş arasındaki benzer ve farklı yönlerin belirtilmesine yöneliktir. Bu etkinlik anlama düzeyi yer almakta olup anlamanın alt basamağı olan *yorumlama* ve *karşılaştırma* ile ilişkilidir. Yorumlamada görseller kelimelere çevrilir. Karşılaştırmada ise iki nesne arasındaki bağlantıların belirlenmesi yer alır. Etkinliğin ikinci bölümünde ise afişler arasından hangisinin daha etkili olduğu sorulmaktadır. Bu etkinlik değerlendirme düzeyinde yer almaktadır.

Temanın ikinci metni “Sevgi Diyen Çağlar Aşar” adlı şiirdir. Metinde kinin, nefretin bir yana bırakılarak sevgi ile yaşamamız gerektiği öğütlenmektedir. Metne ait okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Etkinlik iki bölümden

oluşmaktadır. İlk bölümde dört okuduğunu anlama sorusu yer almaktadır. Bu soruların dördü de alt düzey bilişsel beceri gerektiren anlama düzeyindedir. Etkinliğin ikinci bölümünde öğrencilerden metinle ilgili soru hazırlamaları istenmektedir. Bu da anlama düzeyinde bulunmaktadır. Okuduğunu anlamaya yönelik tüm soru ve etkinlikler anlama düzeyinde toplanmış olup diğer basamaklardan soru ya da etkinlik bulunmamaktadır.

Erdemler konulu temanın son okuma metni "Gümüş Kanat" adlı hikâyedir. Hikâyede, okul çıkışlarında babasının matbaasına çalışmak için giden on bir yaşındaki Kemal'in başından geçen olay anlatılmaktadır. Matbaada çalışırken camın önündeki ağaca gümüş renkte kanatları olan bir kuşun takılmış olduğunu görür. Kuşun ayağına ipler dolanmış ve dallara takılarak kuş kendisini kurtaramamıştır. Ağaç, Kemal'in uzanabileceği bir uzaklıkta olmadığı için babasından yardım ister. Babası kuşu kurtarır ancak kuş uçamayacak kadar hâlsiz düşmüştür. Bundan dolayı kuşu bir süre bakması için Kemal'e teslim eder. Bu metne ait kitapta bir okuduğunu anlama etkinliği bulunmaktadır.

Şekil 28'de yer alan okuduğunu anlama etkinliği üç bölümden oluşmaktadır. Etkinliğin ilk bölümünde okuduğunu anlamaya yönelik üç soru bulunmaktadır. "Kemal, babasından niçin yardım istemiştir? Anlatınız." ve "Kemal, avuçları arasındaki kuşu neye benzetmiştir? Anlatınız." soruları Taksonomi'nin alt düzey bilişsel düşünme becerisi gerektiren anlama basamağında yer almaktadır. "Sokak hayvanlarını koruyabilmek için neler yapabiliriz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız." sorusu üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma düzeyindedir. Bu soru ile öğrencilerden yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Etkinliğin ikinci bölümünde öğrencilerin metinden hareketle üç soru hazırlamaları istenmektedir. Bu bölüm de anlama basamağındadır. Metnin ana fikrinin bulunmasına yönelik olarak hazırlanan etkinliğin son bölümü ise alt düzey bilişsel beceri gerektiren anlama düzeyindedir.

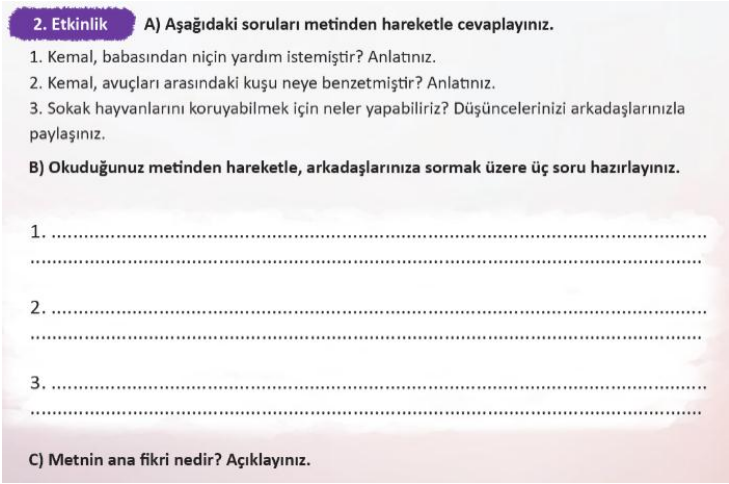

2. Etkinlik **A) Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.**

1. Kemal, babasından niçin yardım istemiştir? Anlatınız.
2. Kemal, avuçları arasındaki kuşu neye benzetmiştir? Anlatınız.
3. Sokak hayvanlarını koruyabilmek için neler yapabiliriz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

B) Okuduğunuz metinden hareketle, arkadaşlarınıza sormak üzere üç soru hazırlayınız.

1. .....
.....

2. .....
.....

3. .....
.....

C) Metnin ana fikri nedir? Açıklayınız.

Şekil 28. Gümüş Kanat Metni, 2. Etkinlik

Erdemler konulu temada yer alan üç okuma metnine ait okuduğunu anlama soruları tespit edilerek Güncellenmiş Bloom Taksonomisi açısından incelenmiş ve Çizelge 17'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 17. Erdemler Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	2	10,53
Anlama	15	78,95
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	0,00
Değerlendirme	1	5,26
Yaratma	1	5,26
Toplam	19	100,00

Erdemler temasında yer alan okuma metinlerine ait okuduğunu anlama sorularının çok büyük bir bölümü %78,95 oranı ile Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nin anlama basamağında yer almaktadır. Taksonomi'nin en alt basamağı olan hatırlama basamağı %10,53 oranında, üst düzey bilişsel beceri gerektiren değerlendirme ve yaratma basamakları ise %5,26 oranında tespit edilmiştir. Uygulama ve çözümleme basamaklarına ait herhangi bir soru ya da

etkinlik bulunmamaktadır. Etkinliklerin %89,48'i alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda yoğunlaşmıştır. Yoğunluğun anlama basamağında olması ve bazı basamaklara ait etkinliğin hiç yer almaması önemli bir eksiklik olarak görülmüştür.

Doğa ve Evren Teması. Kitapta bulunan beşinci tema Doğa ve Evren temasıdır. Temada bulunan üç okuma metninin biri gezi yazısı, diğer ikisi makale türündedir.

Doğa ve Evren Teması'nın ilk metni "Merak Ettiklerimiz" adlı makale türündeki metindir. Makalede "Neden Evrenin Bir Başlangıcı Olduğunu Düşünüyoruz ki?", "Güneş Neden Parlar?", "Yıldızlar Sonsuza Kadar Yaşar mı?", "Yıldızlar Ölünce İçindekilere Ne Olur?" alt başlıkları ile bu sorulara cevap verilmektedir. Metinle ilgili okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikte altı soru bulunmaktadır. Bu sorulardan ikisi hatırlama, üçü anlama ve biri yaratma düzeyindedir. "Keşfettiğiniz gezegenin Dünya'ya göre daha yaşanabilir olması için hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Anlatınız." sorusu üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma basamağındadır.

Temanın ikinci metni "Afyon" adlı gezi yazısıdır. Metinde yazarın Afyon yolculuğu ve orada gördüğü doğal, tarihî ve kültürel güzellikler anlatılmaktadır. Bu metne ait iki etkinlik, okuduğunu anlamaya yöneliktir. Bu etkinliklerden ilkinde altı soru bulunmaktadır. Sorulardan dördü hatırlama, biri anlama ve diğeri yaratma düzeyindedir.

Metne ait Şekil 29'da görülen diğer etkinlik, iki bölümden oluşmaktadır. Etkinlik metnin türünü buldurmaya yönelik olup ilk bölümünde metnin türüne ait unsurların sınıflandırılması beklenmektedir. Anderson ve Krathwohl (2014, 94)'a göre, öğrenci bir şeyin belli bir gruba ait olduğunu tanıdığında *sınıflama* gerçekleşmiş olmaktadır. Buna göre etkinlik anlama basamağında yer almaktadır. Etkinliğin ikinci bölümü ilgili seçenekten metnin türünü bulmaya yönelik olup anlama basamağındadır.

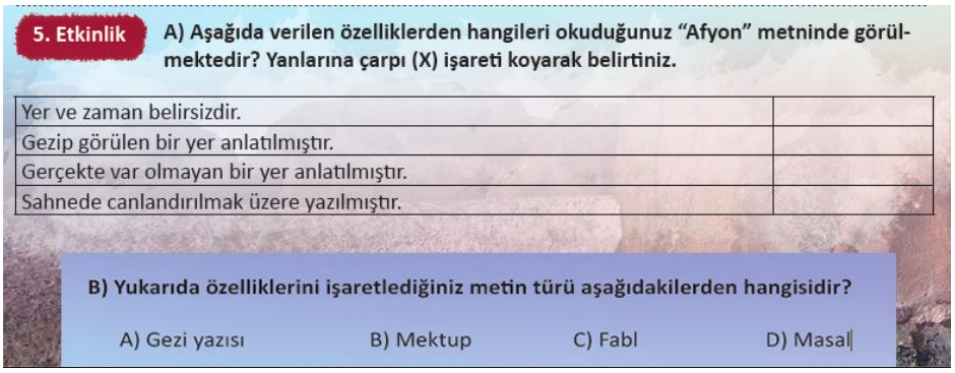

5. Etkinlik **A) Aşağıda verilen özelliklerden hangileri okuduğunuz "Afyon" metninde görülmektedir? Yanlarına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz.**

Yer ve zaman belirsizdir.	
Gezip görülen bir yer anlatılmıştır.	
Gerçekte var olmayan bir yer anlatılmıştır.	
Sahnede canlandırılmak üzere yazılmıştır.	

B) Yukarıda özelliklerini işaretlediğiniz metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gezi yazısı B) Mektup C) Fabl D) Masal

Şekil 29. Merak Ettiklerimiz Metni, 5. Etkinlik

Temanın son metni "Su Kirliliği" adlı makale türündeki metindir. Metinde; su kirliliğinin ne olduğu, suların nasıl kirletildiği ve kirletilmiş su kaynaklarının nasıl temizleneceği anlatılmaktadır. Metinde suyun yaşam için ne derece önemli bir kaynak olduğu ve suların kirletilmesinin insan yaşamını tehlikeye attığı mesajı verilmektedir.

Metinde okuduğunu anlamaya yönelik Şekil 30'da görülen bir etkinlik bulunmaktadır.

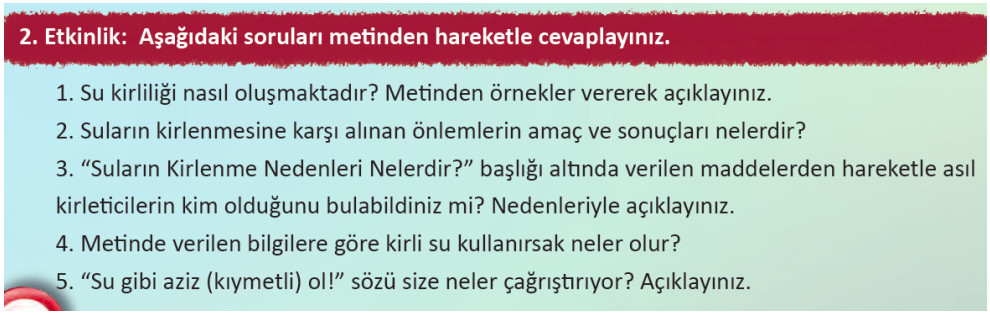

2. Etkinlik: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

1. Su kirliliği nasıl oluşmaktadır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
2. Suların kirlenmesine karşı alınan önlemlerin amaç ve sonuçları nelerdir?
3. "Suların Kirlenme Nedenleri Nelerdir?" başlığı altında verilen maddelerden hareketle asıl kirleticilerin kim olduğunu bulabildiniz mi? Nedenleriyle açıklayınız.
4. Metinde verilen bilgilere göre kirli su kullanırsak neler olur?
5. "Su gibi aziz (kıymetli) ol!" sözü size neler çağrıştırıyor? Açıklayınız.

Şekil 30. Su Kirliliği Metni, 2. Etkinlik

Etkinlikte bulunan beş okuduğunu anlama sorusunun üçü hatırlama, ikisi anlama düzeyindedir. " Su kirliliği nasıl oluşmaktadır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.", "Suların kirlenmesine karşı alınan önlemlerin amaç ve sonuçları nelerdir?" ve "Metinde verilen bilgilere göre kirli su kullanırsak neler olur?" soruları önceden verilen bilginin hatırlanması amacıyla sorulmuş olup hatırlama

düzeyindedir. “Suların Kirlenme Nedenleri Nelerdir?” başlığı altında verilen maddelerden hareketle asıl kirleticilerin kim olduğunu bulabildiniz mi? Nedenleriyle açıklayınız.” ve “Su gibi aziz (kıymetli) ol!” sözü size neler çağrıştırıyor? Açıklayınız.” soruları ise sonuç çıkarma becerisini ölçmek amaçlı olup anlama basamağında yer almaktadır.

Çizelge 18. Doğa ve Evren Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi’ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	9	47,37
Anlama	8	42,11
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	0,00
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	2	10,52
Toplam	19	100,00

Doğa ve Evren konulu temada bulunan okuduğunu anlama soru ve etkinliklerin tümü incelenerek Çizelge 18’deki sonuçlara ulaşılmıştır. Çizelge 18’deki sonuçlara göre temada bulunan okuduğunu anlama soru ve etkinliklerinin %47,37’si hatırlama düzeyinde, %42,11’i anlama düzeyinde, %10,52’si ise yaratma düzeyinde yer almaktadır. Sonuçlar değerlendirildiğinde alt düzey bilişsel beceri gerektiren en alt iki basamak olan hatırlama ve anlama düzeylerinde yoğunluk görülmektedir. Bu iki basamak etkinliklerin %89,47’sini oluşturmaktadır. Uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında hiç etkinlik bulunmamaktadır. En üst düzeydeki yaratma basamağı %10,53 oranında tespit edilmiştir. Daha önceki temalarda da olduğu gibi basamaklar arası aşamalı geçiş görülmemektedir.

Millî Kültürümüz Teması. “Millî Kültürümüz” konulu altıncı temada iki şiir ve bir sohbet türünden okuma metni bulunmaktadır. Temanın ilk metni, Rıza Tevfik Bölükbaşı’na ait “Anadolu” adlı şiirdir. Şair; Anadolu’ya olan sevdasını, Anadolu’nun tarihîmiz için önemini ve Anadolu’nun güzelliklerini anlatmaktadır. Bu metnin etkinliklerinden üçü okuduğunu anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır. İlk

etkinliğin A bölümünde üç okuduğunu anlama sorusu yer almaktadır. Bu soruların tamamı anlama basamağında yer almaktadır. B bölümünde ise öğrencilerden metne yönelik sorular hazırlamaları istenmektedir. Bu bölüm de anlama basamağında yer almaktadır.

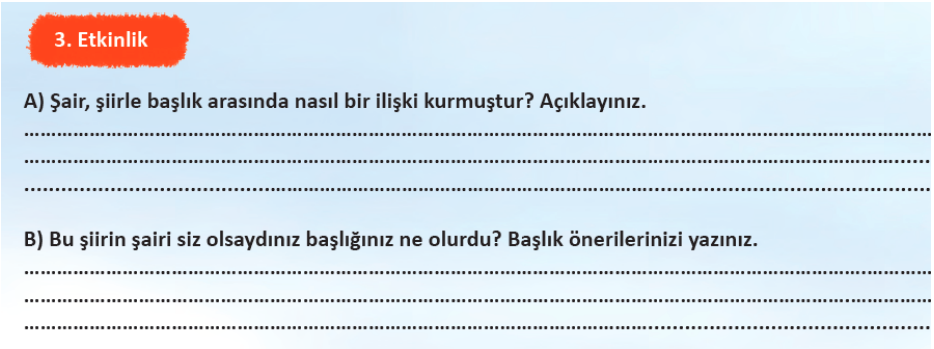
3. Etkinlik

A) Şair, şiirle başlık arasında nasıl bir ilişki kurmuştur? Açıklayınız.

.....

.....

.....

B) Bu şiirin şairi siz olsaydınız başlığınız ne olurdu? Başlık önerilerinizi yazınız.

.....

.....

.....

Şekil 31. Anadolu Metni, 3. Etkinlik

Şekil 31'de görülen, metnin ikinci okuduğunu anlama etkinliğinin A bölümünde şiirin başlığı ile içeriği arasındaki bağlantının bulunması istenmektedir. Bu çözümleme basamağında yer almaktadır. B bölümünde ise şiire yeni bir başlık konması beklenmektedir. Anlama düzeyinde yer alan bu soruda ise anlamanın alt basamağı olan özetleme ile ilişkilidir.

Metne ait üçüncü okuduğunu anlama etkinliğinde, birer dizesi verilen iki şiirin karşılaştırılması istenmektedir. Şiir türünün özelliklerini kavratma amacıyla hazırlanmış olan etkinlik "Şiirin şekil özelliklerini açıklar." kazanımı ile ilişki olup anlama basamağında yer almaktadır.

Temanın ikinci metni "Tarhananın Öyküsü" adlı sohbet türündeki metindir. Metinde, Türk mutfağının geleneksel yemeklerinden tarhananın tarihsel öyküsü, nasıl yapıldığı ve tarhana çorbasının tarifi anlatılmaktadır. Metinde okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte beş soru yer almaktadır. Bu soruların dördü hatırlama, biri anlama düzeyindedir. "Tarhananın ana malzemesi nasıl elde edilir? Anlatınız.", "Yurdumuzda en ünlü tarhanalar nerelerde yapılır?", " Tarhanalar ne zaman, hangi malzemelerle ve nasıl yapılır? Anlatınız." ve "Yurdumuzun farklı yörelerine ait yemeklerle ilgili neler biliyorsunuz? Örnekler

vererek anlatınız.” soruları hatırlama basamağında yer almaktadır. “Evde hazırlanan yiyeceklerin ev ekonomisine ve sağlığımıza olan faydaları nelerdir?” sorusu ise anlama düzeyindedir.

Millî Kültürümüz temasının son okuma metni Bahtiyar Vahapzade’nin “Ana Dili” adlı şiiridir. Şiirde ana dilimizin ne kadar güçlü ve önemli bir dil olduğuna dikkat çekilmektedir. Metinde okuduğunu anlamaya yönelik iki etkinlik hazırlanmıştır. Bu etkinliklerden ilkinde beş soru yer almaktadır. Bu soruların ikisi hatırlama, üçü anlama basamağında yer almaktadır.

3. Etkinlik: Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz. Siz de şiirden çıkarılabilecek ve çıkarılamayacak yargılar yazınız.

Şiirden Çıkarılabilecek Yargılar	Şiirden Çıkarılamayacak Yargılar
Bize bu dünyada her şeyi ana dilimiz tanıtmıştır.	Ana dilimizi doğru kullanmak bilim ve teknolojide ilerlememizi sağlar.
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Şekil 32. Ana Dili Metni, 3. Etkinlik

Şekil 32’deki okuduğunu anlama etkinliğinde, şiirden çıkartılacak ve çıkartılamayacak yargıların bulunması istenmektedir. Bu etkinlikte şiirde verilen bilgilerden hareketle bir genellemeye ulaşmaları ve sonuç çıkarmaları beklenmektedir. Anlamanın alt basamakları olan özetleme ve sonuç çıkarma ile doğrudan ilişkilidir.

Millî Kültürümüz konulu temada yer alan üç okuma metnine ait okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenerek Çizelge 19’daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 19. Millî Kültürümüz Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	6	33,33
Anlama	11	61,11
Uygulama	0	0
Çözümleme	1	5,56
Değerlendirme	0	0
Yaratma	0	0
Toplam	18	100

Temada okuduğunu anlamaya yönelik hazırlanan yirmi dokuz soru ve etkinlik tespit edilmiştir. Bu soru ve etkinliklerin %33,33'ü hatırlama düzeyinde, %61,11'i anlama düzeyinde, %5,56'sı çözümleme düzeyindedir. Temada yer alan soru ve etkinliklerin %94,44'ü alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda, %5,56'sı ise üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda yer almaktadır. Uygulama, değerlendirme ve yaratma basamaklarında hiç soru ya da etkinlik bulunmamaktadır.

Sağlık ve Spor Teması. Sağlık ve Spor konulu temada deneme, kılavuz ve broşür türünde üç okuma metni bulunmaktadır. Türkçe Öğretim Programı'na yeni eklenen kılavuz ve broşür türleri bu temada yer almıştır.

Temanın ilk metni "Bisiklet Zamanı" adlı, kılavuz türündeki metindir. Metinde bisikletlerin mekanik yapısı, türü, kullanım amaçları, nasıl ve nerelerde kullanılacağı gibi kullanım talimatları verilmektedir. Metinde okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik yer almaktadır. Etkinlik iki bölümden oluşmaktadır. Anlama basamağında yer alan etkinliğin ilk bölümünde öğrencilerin metinden hareketle 5N1K soruları hazırlamaları istenmektedir. Etkinliğin ikinci bölümünde ise altı okuduğunu anlama sorusu bulunmaktadır. Bu sorulardan beşi hatırlama düzeyinde, biri anlama düzeyindedir. Metinde üst düzey bilişsel beceri gerektiren herhangi bir soru ya da etkinlik tespit edilmemiştir.

Spor ve Sağlık konulu temanın ikinci okuma metni "Yemek, İçmek ve Sindirmek" adlı deneme türündeki metindir. Metinde, gıdaların dişlerden başlayarak mideye kadar hangi aşamalardan geçerek sindirildiği anlatılmaktadır.

2. Etkinlik: Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

1. Metnin başında yer alan karşılıklı konuşmada sizi şaşırtan bir şey oldu mu? Nedenleriyle anlatınız.
2. Metne göre dişlerimizin ne derece önemli olduğunu ne zaman anlarız? Bu durumu yaşamınızdan örnekler vererek yorumlayınız.
3. Metinde tükürüğün sindirimdeki önemi ile ilgili verilen bilgiler nelerdir? Açıklayınız.
4. Metinde anlatılan sindirim aşamaları nelerdir? Bu aşamalardan hangisi sizce daha ilginçtir? Anlatınız.
5. Yazar, midedeki yiyecekler ile ilgili hangi benzetmeleri yapmıştır? Bu benzetmeleri yapmasının nedeni ne olabilir?
6. Sağlıklı bir yaşam ve sindirim sistemi arasında nasıl bir ilişki olabilir? Açıklayınız.

Şekil 33. Yemek, İçmek ve Sindirmek Metni, 2. Etkinlik

Metinde okuduğunu anlamaya yönelik sadece Şekil 33'teki etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikte altı okuduğunu anlama sorusu bulunmaktadır. Sorulardan biri hatırlama, ikisi anlama ve üçü çözümleme basamağında yer almaktadır. "Sağlıklı bir yaşam ve sindirim sistemi arasında nasıl bir ilişki olabilir? Açıklayınız." sorusu üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme düzeyine örnektir.

Sağlık ve Spor temasında bulunan üçüncü okuma metni Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap" adlı broşür türündeki metindir. Metinde; obezitenin ne olduğu, zararları ve tedavisi gibi on soruya cevap verilmektedir. Bu metne ait okuduğunu anlamaya yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikte altı okuduğunu anlama sorusu mevcuttur. Bu soruların üçü hatırlama, üçü anlama düzeyindedir.

Temada yer alan okuma metinlerine ait okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 20'deki verilere ulaşılmıştır. Çizelge 20'deki veriler incelendiğinde etkinliklerin büyük bölümünün alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama ve anlama düzeylerinde toplandığı görülmektedir. Hatırlama basamağı %57,89 oranı ile yoğunluğun en fazla

olduğu düzeydir. Sonrasında ise %36,84 ile anlama düzeyi gelmektedir. Üst düzey beceri gerektiren sadece bir soru bulunmaktadır ve genel toplamın %5,56'sını oluşturmaktadır. Sağlık ve Spor konulu temadaki okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre alt düzey bilişsel beceri gerektiren hedeflerin yoğun olduğu bir tema olarak dikkat çekmektedir.

Çizelge 20. Sağlık ve Spor Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	9	47,37
Anlama	7	36,84
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	3	15,79
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	0	0,00
Toplam	19	100,00

Birey ve Toplum Teması. Kitabın son teması, Birey ve Toplum konulu temadır. Temada; tiyatro, hikâye ve deneme türünde üç okuma metni yer almaktadır.

Temanın ilk metni "Evet Efendim" adlı tiyatro metnidir. Metinde, Hacivat Karagöz'e nezaket ifadelerini öğretmek istemektedir. Okuduğunu anlamaya yönelik iki etkinlik bulunmaktadır. İlk etkinlikte beş soru yer almaktadır. Bu sorulardan ikisi hatırlama, ikisi anlama ve biri çözümleme basamağında yer almaktadır. "Hacivat, Karagöz'e neden nezaket ifadelerini öğretmek istemektedir? Açıklayınız." ve "Metnin sonunda Hacivat, Karagöz'e neden kızmaktadır? Açıklayınız." soruları hatırlama basamağında yer alan sorulardır. "Metnin başlığıyla içeriği arasında nasıl bir ilişki vardır? Anlatınız." sorusu üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme basamağında yer almaktadır. İkinci etkinlik ise metnin tür özelliklerini buldurmaya yönelik olup anlama düzeyindedir.

Temanın ikinci metni “Sen de Bir İyilik Yap” adlı hikâyedir. Hikâyede Güniz Hanım’ın kızı Gökçe telefonunu parkta kaybeder. Telefonu Canol adında bir çocuk bulur ve hemen Güniz Hanım’ı arayarak telefonu bulduğunu bildirir. Güniz Hanım, çocukla okulunda buluşur ve onu ödüllendirmek için harçlık vermek ister. Ancak çocuk bunu kabul etmez ve teşekkür etmesinin yeterli olduğunu söyleyerek bir ders verir. Hikâyede okuduğunu anlamaya yönelik üç etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerden ilkinde yedi soru yer almaktadır. Sorulardan üçü hatırlama, üçü anlama ve biri yaratma düzeyindedir. Bu sorular arasında yer alan “Güniz Hanım, Canol’a teşekkür etmek için ne yapmıştır? Siz Güniz Hanım’ın yerinde olsaydınız Canol’u ödüllendirmek için ne yapardınız?” sorusu üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma düzeyindeki sorudur. Soruda öğrenciden kendisini kadının yerine koyarak farklı bir ödüllendirme yöntemi bulması beklenmektedir.

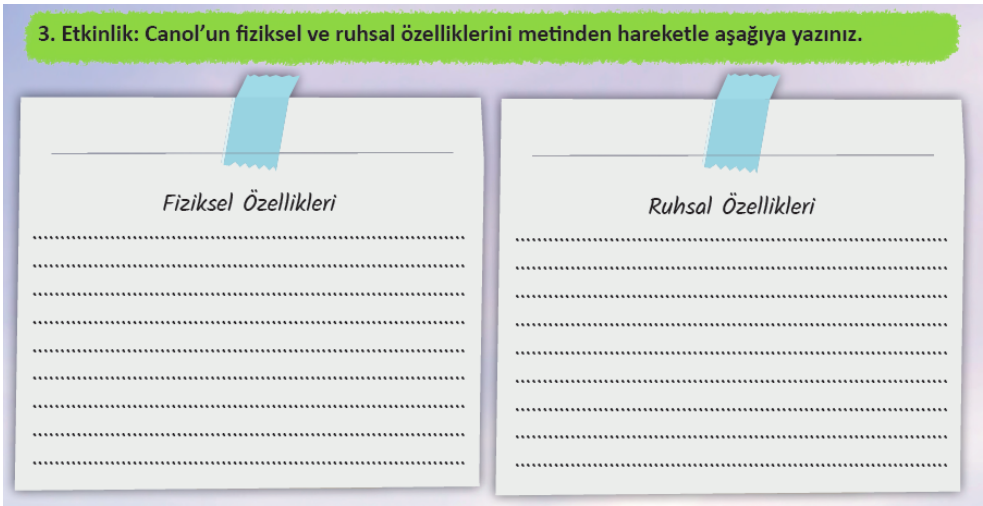

Şekil 34. Sen de Bir İyilik Yap Metni, 3. Etkinlik

Şekil 34’teki etkinlik, metindeki kahramanın özelliklerini buldurmaya yöneliktir. Metinde, kahramanın ruhsal ve fiziksel özellikleri açıkça belirtilmiş olup öğrenciden bu bilgileri hatırlaması beklenmektedir. Dolayısıyla bu etkinlik alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama basamağında yer almaktadır. Metindeki üçüncü okuduğunu anlama etkinliğinde metnin özetlenmesi ve ana fikrinin bulunması istenmektedir. Bu etkinlik de Taksonomi’nin anlama basamağında yer almaktadır.

Metnin son okuduğunu anlama etkinliği, Şekil 35'te yer alan etkinliktir. Etkinliğin ilk bölümünde yer alan "Canol, parkta bulduğu cep telefonunu sahibine ulaştıramasaydı aşağıdaki numaralardan hangisini aramalıydı? Nedenleriyle açıklayınız." sorusu hatırlama düzeyindedir. İkinci bölümde yer alan soru ise anlama basamağında yer alan sonuç çıkarmaya yöneliktir.

Şekil 35. Sen de Bir İyilik Yap Metni, 7. Etkinlik

Temanın son metni Halil Cibran tarafından kaleme alınan deneme türündeki "Dostluğa Dair" adlı metindir. Metinde gerçek dostun nasıl olması gerektiğinden bahsedilerek dostluğun önemine dikkat çekilmektedir. Okuduğunu anlamaya yönelik iki etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerden ilki iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bulunan dört sorunun biri hatırlama, üçü anlama basamağında yer almaktadır. Etkinliğin ikinci bölümü ise anlama düzeyinde olup öğrencilerden metinle ilgili iki tane soru hazırlamaları beklenmektedir.

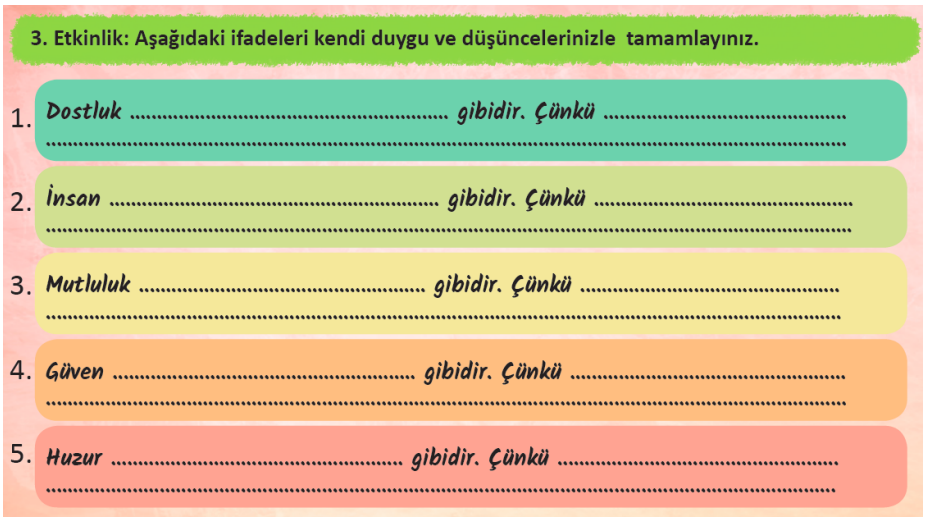
3. Etkinlik: Aşağıdaki ifadeleri kendi duygu ve düşüncelerinizle tamamlayınız.

1. Dostluk ..... gibidir. Çünkü .....
.....

2. İnsan ..... gibidir. Çünkü .....
.....

3. Mutluluk ..... gibidir. Çünkü .....
.....

4. Güven ..... gibidir. Çünkü .....
.....

5. Huzur ..... gibidir. Çünkü .....
.....

Şekil 36. Dostluğa Dair Metni, 3. Etkinlik

Metne ait ikinci okuduğunu anlama etkinliği Şekil 36'daki etkinliktir. Etkinlik, "Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur." kazanımı ile ilişkili olup uygulama basamağında yer almaktadır.

Kitabın son teması olan Birey ve Toplum konulu tema Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 21'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 21. Birey ve Toplum Teması Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	8	34,78
Anlama	12	47,83
Uygulama	1	4,35
Çözümleme	1	8,7
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	1	4,35
Toplam	23	100

Temadaki okuduğunu anlama soru ve etkinliklerinin dağılımına bakıldığını yoğunluğun alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda olduğu görülmektedir.

Kitapta yer alan diğer temalar gibi bu temanın da hatırlama ve anlama basamakları en fazla etkinliğin yer aldığı basamaklar olmuştur. Hatırlama basamağı %34,78, anlama basamağı %56,52 oranındadır. Uygulama ve yaratma basamakları %4,35 oranındadır. Çözümleme ve değerlendirme basamaklarında herhangi bir etkinlik tespit edilmemiştir.

2018 Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan sekiz temadaki toplam yirmi dört okuma metni incelenmiş, yüz elli bir okuduğunu anlama sorusu ve etkinliği tespit edilmiştir. Bu soru ve etkinlikler Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 22'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 22. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Soru ve Etkinliklerinin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde
Hatırlama	54	35,53
Anlama	81	53,29
Uygulama	1	0,66
Çözümleme	5	3,29
Değerlendirme	2	1,32
Yaratma	9	5,92
Toplam	152	100

Çizelge 22'de yer alan verilerden de görüldüğü üzere hatırlama basamağı %35,53, anlama basamağı %53,29, uygulama %0,66, çözümleme basamağı %3,29, değerlendirme basamağı %1,32, yaratma basamağı %5,92 oranında tespit edilmiştir. En fazla etkinliğin olduğu basamak 81 etkinlik ile anlama düzeyindedir. Hatırlama düzeyi 54 etkinlik ile ikinci sırada bulunmaktadır. Üçüncü sırada ise 9 etkinlik ile üst düzey bilişsel beceri gerektiren yaratma basamağı gelmektedir. Çözümleme basamağında 5, değerlendirme basamağında ise 2 soru ya da etkinlik bulunmaktadır. Uygulama basamağı ise 1 soru ya da etkinlik ile en az görülen basamak olmuştur.

2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı temalarının alt ve üst düzey bilişsel basamaklara dağılımını veren Çizelge 23'e bakıldığında, alt düzey bilişsel beceri gerektiren etkinliklerin %94,74 oranı ile en çok Millî Kültürümüz Teması'nda olduğu görülmektedir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren etkinliklerin en çok olduğu tema ise %16,67 oranı ile Okuma Kültürü Teması'dır. Temalar arasında soru dağılımları bakımından anlamlı bir fark görülmemektedir. Tüm temalarda alt düzey bilişsel beceri gerektiren etkinliklerin oldukça yoğun olduğu tespit edilmiştir. Yoğunluğun büyük bölümü hatırlama ve anlama düzeyinde yer almaktadır. Bu sonuçtan yola çıkılarak kitabın üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yönünden oldukça eksik kaldığı söylenebilir. Genel değerlendirmeye bakıldığında 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen üst düzey bilişsel becerileri geliştirme amacına ulaşılamadığı görülmektedir. Soru ve etkinliklerin daha dengeli bir dağılım göstermesi programın amacına ulaşmasını sağlayacaktır.

Çizelge 23. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Temalarının Alt ve Üst Düzey Bilişsel Basamaklara Dağılımı

Tema	Alt Düzey (%)	Üst Düzey (%)
Okuma Kültürü	83,33	16,67
Millî Mücadele	94,74	5,26
Bilim ve Teknoloji	88,24	11,76
Erdemler	89,48	10,52
Doğa ve Evren	89,48	10,52
Millî Kültürümüz	94,44	5,556
Sağlık ve Spor	84,21	15,79
Birey ve Toplum	86,96	13,05

4.2.2. Metin Türü Yönünden İnceleme

2018 Türkçe Dersi Kitabı'nda toplam yirmi dört okuma metni bulunmaktadır. Türkçe Öğretim Programı (2018)'de metinler; şiir, hikâye edici metinler ve bilgilendirici metinler olarak üç bölümde toplanmıştır. Metin türleri yönünden incelemede bu sınıflandırma temel alınmıştır. Kitapta bulunan yirmi dört

metinden dördü şiir, beşi hikâye edici, on beşi bilgilendirici metinlerden oluşmaktadır. Kitapta tür olarak şiir, hikâye, tiyatro, deneme, anı, gezi yazısı, otobiyografi, sohbet, makale, deneme, kılavuz, broşür ve bildiri türlerinden metinler yer almaktadır. Millî Mücadele ve Atatürk Teması'nda yer alan 15 Temmuz metni 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan metin türlerinden hiçbirine uymamaktadır. Metin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yayınladığı basın bildirisidir. Bu sebepten dolayı metin *bildiri* olarak adlandırılarak bilgilendirici metinler içerisinde değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca Bilim ve Teknoloji Teması'nda yer alan Aziz Sancar metni, yazarın kendisi tarafından kaleme alınmamasına rağmen otobiyografi özelliği taşımaktadır. Bu sebeple metin otobiyografi olarak değerlendirilmiştir.

Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitaplarında yer alacak metin türlerinin sayısı bakımından bir sınırlandırma yapılmamıştır, ancak metin türleri arasında dengeli bir dağılımın esas olduğu belirtilmiştir. Metinlerin türlere göre dağılımına bakıldığında (Çizelge 24); en fazla metnin bilgilendirici türden, en az metnin ise şiir türünden olduğu görülmektedir. Metin türlerinin dağılımı açısından programda belirtilen dengenin bilgilendirici metin türü yönünde bozulduğu görülmüştür.

Çizelge 24. 2018 Türkçe Ders Kitabı'ndaki Soru ve Etkinliklerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)
Şiir	4	16.67
Hikâye Edici Metin	5	20.83
Bilgilendirici Metin	15	62.50
Toplam	24	100.00

Kitapta yer alan dört şiir metninde yer alan okuduğunu anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 25'teki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 25. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiir Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	5	20,83
Anlama	19	75,00
Uygulama	0	0,00
Çözümleme	0	4,17
Değerlendirme	0	0,00
Yaratma	0	0,00
Toplam	24	100,00

Çizelge 25'ten de görüldüğü üzere; hatırlama basamağı %20,83, anlama basamağı %75,00, çözümleme basamağı ise %4,17 oranındadır. Şiir metinlerinde bulunan tüm etkinliklerin büyük bir bölümü alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama ve anlama basamaklarında toplanmıştır. Yoğunluğun en fazla olduğu basamak %75,00 oranıyla anlama basamağı olmuştur. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklardan sadece çözümlemede soru bulunmaktadır. Şiir metinlerinin yaratıcı düşünmeyi gerektirmesine rağmen soru ve etkinlik dağılımın bu yönde olmadığı görülmektedir.

Kitapta bulunan beş hikâye edici metin bulunmaktadır. Bu metinlerden dördü hikâye, biri tiyatro türündedir. Bu metinler Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 26'daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 26. 2018 Türkçe Ders Kitabı Hikâye Edici Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	12	32,43
Anlama	21	56,76
Uygulama	0	0,00

Çözümleme	1	2,70
Değerlendirme	1	2,70
Yaratma	2	5,41
Toplam	37	100.00

2018 Türkçe Ders Kitabı'ndaki hikâye edici metinler incelendiğinde hatırlama basamağı %32,43, anlama basamağı %56,76, çözümleme basamağı %2,70, değerlendirme basamağı %2,70, yaratma basamağı %5,41 oranında tespit edilmiştir. Alt düzey bilişsel beceri gerektiren hatırlama ve anlama basamakları %89,19 oranındadır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklardan olan çözümleme, değerlendirme ve yaratma düzeyinde %10,81 oranında etkinlik bulunmaktadır. Uygulama basamağında hiç etkinlik yer almamaktadır. Hikâye edici metinlerde yer alan etkinliklerin alt düzey bilişsel basamaklarda yoğunlaştığı görülmektedir.

2018-2019 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan yirmi dört okuma metninin on beşi bilgilendirici metin türlerindendir. Kitapta; deneme, makale, anı, gezi yazısı, sohbet, biyografi, otobiyografi, kılavuz, broşür ve bildiri türlerinden metinler yer almaktadır. Bildiri, bir tür olarak Türkçe Öğretim Programı'nda metin türü olarak yer almasa da daha önce belirtilen sebepten dolayı bilgilendirici metin türü olarak kabul edilmiş ve değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Bilgilendirici metinlerde tespit edilen doksan bir soru ve etkinlik incelenerek Çizelge 27'deki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 27. 2018 Türkçe Ders Kitabı Bilgilendirici Metinlerindeki Soru ve Etkinliklerin Taksonomi'ye Göre Dağılımı

Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	37	40,66
Anlama	42	46,51
Uygulama	1	1,10
Çözümleme	3	3,30
Değerlendirme	1	1,10
Yaratma	7	7,69
Toplam	91	100,00

Bilgilendirici metinlerin %40,66'sı hatırlama düzeyinde, %46,51'i anlama düzeyinde yer almaktadır. Uygulama ve değerlendirme basamaklarında birer soru ya da etkinlik bulunup her bir basamak %1,10 oranındadır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren çözümleme basamağı %3,30, Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'nin en üst basamağında yer alan yaratma ise %6,29 oranında tespit edilmiştir. Alt düzey bilişsel becerilere hitap eden basamakların oranı %91,21, üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamakların oranı ise %8,79'dur. Kitapta en çok paya sahip olan bilgilendirici metinlerde yer alan okuduğunu anlama soru ve etkinliklerinin büyük çoğunlukla alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik olarak hazırlandığı görülmektedir. On beş okuma metninde; uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarından sadece birer etkinlik yer alması ise düşündürücüdür.

Çizelge 28. 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Türlerine Göre Alt ve Üst Düzey Bilişsel Basamaklara Dağılımı

Metin Türü	Alt Düzey (%)	Üst Düzey (%)
Şiir	95,83	4,17
Hikâye Edici	89,19	10,81
Bilgilendirici	88,27	12,09

Kitapta yer alan soru ve etkinliklerin metin türlerindeki dağılımı alt ve üst düzey bilişsel basamaklar açısından değerlendirilmiş ve Çizelge 28'deki verilere ulaşılmıştır. Şiir metinlerinde yer alan soru ve etkinliklerin %95,83'ünün alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda en dengesiz dağılımın şiir metinlerinde olduğu söylenebilir. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren soru ve etkinliklerin en çok bilgilendirici metinlerde yer aldığı görülmektedir. Metin türlerinin geneli değerlendirildiğinde, bütün metin türlerinin alt düzey bilişsel basamaklarda yoğunluk gösterdiği tespit edilmiştir. Üst düzey bilişsel becerilere ulaşma yönünden bilgilendirici metinler diğer metin türlerine oranla daha iyi bir dağılım gösterse de yeterli düzeye ulaşmamıştır. Sonuç olarak metin türleri arasında Güncellenmiş Bloom Taksonomisi açısından anlamlı bir fark görülmemektedir.

4.3. 2015 TÜRKÇE DERS KİTABI İLE 2018 TÜRKÇE DERS KİTABI'NIN KARŞILAŞTIRILMASI

2015 Türkçe Ders Kitabı ve 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan toplam 428 soru ve etkinlik Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek Çizelge 29'daki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 29. 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın Taksonomi'ye Göre Karşılaştırılması

	2015 Ders Kitabı		2018 Ders Kitabı		Genel	
Bilişsel Basamak	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Hatırlama	121	43,84	56	35,52	177	41,36
Anlama	133	48,19	83	53,29	216	50,47
Uygulama	7	2,54	1	0,66	8	1,87
Çözümleme	5	1,81	1	3,29	6	1,40
Değerlendirme	2	0,72	2	1,32	4	0,93
Yaratma	8	2,90	9	5,92	17	3,97
Toplam	276	100,00	152	100,00	428	100,00

2015 Türkçe Ders Kitabı'nda on sekiz okuma metni, 2018 Türkçe Ders Kitabı' nda ise yirmi dört okuma metni bulunmaktadır. 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda daha az metin bulunmasına rağmen soru ve etkinlik sayısındaki fark dikkat çekmektedir. 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda 276 soru ve etkinlik bulunurken 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda 152 soru ve etkinlik bulunmaktadır.

2015 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan soru ve etkinliklerin %94,57'si, 2018 Türkçe Ders Kitabı'nın %89,47'si alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda yer almaktadır. İki kitapta da anlama basamağının en çok soru ya da etkinlik bulunan basamak olduğu görülmektedir. Soru ve etkinlik yoğunluğunun en az olduğu basamaklar; 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda değerlendirme basamağı, 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda ise uygulama basamağı olmuştur.

Üst düzey beceri gerektiren basamakların oranı 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda %5,43, 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda %10,53 oranındadır. Dağılım açısından bakıldığında 2018 Türkçe Ders Kitabı üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yönünden daha üstün görülmektedir. Ancak bu üstünlük genel anlamda yetersiz kalmaktadır. Sonuç olarak her iki kitapta yer alan soru ve etkinliklerin alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik olup üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yönünden eksik kalmaktadır.

İki kitabın toplamında yer alan 428 soru ve etkinliğe bakıldığında; hatırlama basamağı %41,36, anlama basamağı %50,47, uygulama basamağı %1,87, çözümleme basamağı %1,40, değerlendirme basamağı %0,93 ve yaratma basamağı ,%3,97 oranında tespit edilmiştir. Genel toplamda yer alan soru ve etkinliklerin %93,70'i alt düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yöneliktir. En sık rastlanan basamak %50,47 oranıyla anlama basamağı olmuştur. Soru ve etkinliğin en az olduğu basamak ise %0,93 oranıyla değerlendirme basamağıdır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar arasında en fazla yaratma basamağında soru ve etkinlik yer almaktadır.

2015 Türkçe Ders Kitabı ve 2018 Türkçe Ders Kitabı, Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre dengeli bir dağılım göstermemektedir. Soru ve etkinliklerin oldukça büyük bir bölümü alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda yer almaktadır. Ayrıca basamaklar arasında da dengeli bir dağılım görülmemektedir. En üst düzey olan yaratma basamağı %3,97 iken bir alt basamak olan değerlendirme %0,93 oranındadır.

5.SONUÇ-TARTIŞMA

İnceleme sonucunda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2015 Türkçe Dersi 6. Sınıf Kitabı ve 2018 Türkçe Dersi 6. Sınıf Kitabı'nda yer alan 428 metin altı okuduğunu anlama soru ve etkinliği Güncelleştirilmiş Bloom Taksonomisi açısından incelenmiş ve dengesiz bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. İncelemeye konu olan iki kitapta da metin altı soru ve etkinliklerinin büyük bir bölümünün alt düzey bilişsel basamakta yer alan kazanımlara yönelik olduğu görülmektedir.

İki kitapta yer alan toplam 428 metin altı okuduğunu anlama soru ve etkinliğinin %93,70'i alt düzey bilişsel becerilere yönelik hazırlanmış olduğu görülmektedir. Kitaplardaki soru ve etkinliklerin önemli bir bölümü hatırlama ve anlama basamağında toplanmıştır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklardan en çok yaratma basamağında soru ve etkinlik bulunmaktadır.

Kitaplarda yer alan metin altı okuduğunu anlama soruları temalar ve metin türleri açısından incelenmiştir. Temalar arasında karşılaştırma yapıldığında ciddi farklar olmadığı görülmüştür. Tüm temalarda alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamakların oldukça yoğun olduğu tespit edilmiştir. Tema konularındaki farklılıklar, soruların bilişsel basamaklara dağılımına herhangi bir etkide bulunmamıştır.

Metin türleri açısından da inceleme yapılmış ve türler arası farklılıkların sonucu değiştirmediği görülmüştür. Tüm metin türlerinde alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar üst düzeye göre daha fazladır. 2015 Türkçe Ders Kitabı'nda metin türlerinin orantılı olarak dağıtıldığı görülmüş, 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda ise bilgilendirici metinlerin diğer metinlere oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu dengesizlik sonuca etki etmemiştir.

Üst düzey bilişsel beceri basamakları; şiir metinlerinde %9,38, olaya dayalı metinlerde %4,32, düşünceye dayalı metinlerde %9,8 oranında tespit edilmiştir. Olaya dayalı metinler diğer metin türlerine göre daha az üst düzey bilişsel beceri

gerektiren soru ve etkinlik içermektedir. Ancak sonuç olarak tüm metinler alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklara hitap etmektedir.

Tüm bilişsel beceri basamaklarına bakıldığında 2015 Türkçe Dersi Kitabı'nda en az soru ve etkinliğin değerlendirme basamağında olduğu görülmüştür. 2018 Türkçe Dersi Kitabı'nda ise en az soru ve etkinlik uygulama basamağında yer almaktadır.

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtildiği üzere; birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin "sözlü iletişim", "okuma" ve "yazma" alanlarında temel becerileri kazanmaları ile birlikte üst düzey bilişsel becerileri geliştirecek şekilde düzenlenmiştir. Programda belirlenen bu hedefe ulaşmak için kitapta yer alacak soru ve etkinliklerin hem hiyerarşik bir düzen içerisinde düzenlenmesi hem de üst düzey bilişsel becerilere hitap etmesi gerekmektedir. Ancak çalışma sonuçlarından da görüleceği üzere araştırmaya konu olan kitaplar, bu iki kıstası da karşılamamaktadır. Üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklarda çok az oranda soru ve etkinlik yer almış ve basamaklar arası geçişlerdeki hiyerarşik düzene hiçbir konu ya da temada rastlanmamıştır.

Ö. Savaş (2014) tarafından yapılan "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmada da alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamakların daha yoğun olduğu görülmüştür.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar aynı zamanda Durukan ve Demir (2017) tarafından çalışma ile benzerlik göstermektedir. Durukan ve Demir (2017)'in yaptığı çalışmada iki farklı 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'na ait etkinlikler Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiş ve alt düzey bilişsel beceri gerektiren basamakların %84,69 oranında olduğu görülmüştür.

Program'da belirtilen hedeflere ulaşmaktaki en önemli araç şüphesiz ki ders kitaplarıdır. Ancak ders kitaplarının bu konuda eksik kaldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda ders kitaplarında yer alan soru ve etkinliklerin hazırlanmasında Taksonomi'ye uygun bir yaklaşım sergilenmediği ortaya konmuştur. Birçok soru ve etkinlikte üst düzey bilişsel beceri gerektiren basamaklar hiç yer almamaktadır. Bunun yanı sıra Taksonomi ilkelerinden olan hiyerarşik düzen de göz ardı edilmiştir.

Otobiyografi, kişinin kendi yaşamını, yaşamöyküsünü anlattığı yapıt ya da yazı olarak tanımlanmaktadır. 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan "Aziz Sancar" metninin otobiyografi türü özelliklerine uygundur ancak yazarının bir başkası olması metnin türünün tespitinde sorun oluşturmaktadır. Ayrıca otobiyografi metin türü, 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda 6. sınıf düzeyi kitaplarda yer alması gereken metinler içerisinde bulunmamaktadır. Yine aynı kitapta Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer almayan bildiri türündeki metne yer verilmiştir.

2018 Türkçe Ders Kitabı'nda etkinliklerin hangi kazanımı karşıladığına yönelik bir tablo, çizelge ya da bilgi yer almamaktadır. Bu belirsizlik, etkinliğin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma kazanımlarından hangisine karşılık geldiği hususunda soru işareti yaratmaktadır.

2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin tür özellikleri bakımından da kafa karışıklığı yarattığı görülmüştür. Kitapta yer alan metinler tek bir tür özelliği göstermeyip birkaç farklı metin türünün birleşimi görünümündedir.

2018 Türkçe Öğretim Programı'nda kitaplarda kullanılacak metin türlerine "blog, efemera ve broşür, e-posta, reklam, kılavuz, özlü sözler, sosyal medya mesajları, sosyal medya mesajları" gibi yeni türler ilave edilmiştir. Ancak blog, e-posta gibi türler esasında bir metin türü özelliği göstermemektedir. Blog kelimesi, *web* ve *log* kelimelerinin birleşerek kısaltılması (weBlog) sonucu ortaya çıkmış yabancı bir kelimedir. Türkçede ağ günlüğü, internet günlüğü olarak da ifade edilmektedir. Blog, kişilerin genel ağ üzerinde, edindikleri genel ağ sayfalarına istedikleri zamanda istediği türden bilgi, belge ve yazıları yayınladığı alanın adıdır. Dolayısıyla blogların tek bir türü ya da ayırt edici bir özelliği bulunmamaktadır. Esasen blog, bir yazı türünden ziyade yazıları genel ağ üzerinde yayınlama metodudur. Bu bakımdan bir tür olarak bilgilendirici metinler arasında yer alması düşündürücüdür.

6. ÖNERİLER

1. Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan soru ve etkinliklerin bir bütün içinde tekrar ele alınarak tüm bilişsel basamaklara hitap edilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bloom Taksonomisi dünya çapında en çok kullanılan sınıflandırma yöntemi olsa da farklı sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Yeni Türkçe Öğretim Programı'na göre; eğitim sadece "bilme (düşünce)" için değil, "hissetme (duygu)" ve "yapma (eylem)" için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez. Bu yüzden soru ve etkinliklerin sınıflandırılmasında Bloom Taksonimisi gibi çok boyutlu (süreç ve içerik) olan; Marzano, Romizowski, Tuckman ve De Block Taksonomileri kullanılabilir.

2. Öğrencilerin, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan hedeflere ulaşabilmesi için kitaplarda üst düzey bilişsel beceri basamaklarında daha fazla soru ve etkinlik bulunması gerekmektedir.

3. Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ile sınırlandırılmıştır. Bunun dışında farklı yayınevleri tarafından yayımlanan ders kitapları bulunmaktadır. Farklı yayınevleri farklı sınıf düzeyleri de incelenerek araştırmanın kapsamı genişletilebilir. Yapılacak araştırmalarda okuma alanı dışında yazma, dinleme ve konuşma alanları da eklenebilir.

4. 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan hedef kazanımlar da Taksonomi esaslarına göre değerlendirilerek yeniden yapılandırılabilir. Böylece ders kitaplarında yer alacak soru ve etkinliklerin de bu doğrultuda hazırlanması daha kolay olacaktır.

5. 2018 Türkçe Ders Kitabı için kılavuz niteliğinde bir kitap ya da plan bulunmamaktadır. Bu yüzden kitapta yer alan etkinliklerin hangi kazanımı karşılamaya yönelik hazırladığı belirtilmemiştir. Öğretmenlerin soru ya da etkinliklerin hangi hedefe yönelik hazırlandığını bilmesi değerlendirme süreci için önemlidir. Bunun için kılavuz kitap ya da bir plan hazırlanması uygun olacaktır.

Ayrıca hangi etkinliğin hangi kazanımı karşıladığının bilinmesi Taksonomi açısından değerlendirme yapmak için de kolaylık sağlayacaktır.

6. İncelemeye konu alan 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan bazı metinler, türleri bakımından ayırt edici özelliklere sahip değildir. Örneğin; otobiyografi türü, kişinin kendi hayatını anlattığı metin türüdür. Ancak kitapta yer alan Aziz Sancar adlı metin otobiyografi türü özelliklerin uygun olmasına rağmen başkası tarafından kaleme alınmıştır. Bu tür sorunlar, öğrencilerin "Metin türlerini ayırt eder." kazanımına ulaşması önünde engel oluşturmaktadır. Bu sorunun önüne geçmek için kitapta yer alan metinlerin türlerine uygun özellikleri içermesi gerekmektedir.

7. 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan metin türleri çizelgesinde sosyal medya mesajları, e-posta ve blog gibi yazı türleri bulunmaktadır. Çizelgede yer alan bu yazı türleri esasında bir yazı türü özelliği taşımamaktadır. Bu sebeple metin türleri içerisinde değil ayrıca bir başlık altında bu tür yazılara yer verilebilir.

8. 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda okuduğunu anlamaya yönelik soru sayısı etkinlik sayısından oldukça fazladır. Etkinlik temelli olarak hazırlanan kitaplarda bu durum düzeltilerek etkinlik sayıları artırılabilir.

9. 2018 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan bazı sorular üst düzey basamakta yer alabilecek soru iken metne hazırlık çalışmasında benzer sorunun olmasından dolayı alt düzey bilişsel basamakta yer almıştır. Bundan dolayı metne hazırlık soruları ve okuma-anlama soruları birlikte ele alınarak yeniden yapılandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

ADALI, O. (2010). *Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

AKYOL, H. (2010). *Türkçe Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

ANDERSON, W. L. ve KRATWOHL, D. R. (Editörler), (2014). *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama* (Çev. Özçelik D. A.). Ankara: Pegema Yayıncılık.

ATILGAN, H. (2006). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

BLOOM, B. S. (2012). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme* (Çev. D. A. Özçelik). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.

BÜMEN, N. T. (2006). *Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi*. Eğitim ve Bilim. (142), 3-14.

ÇİFTÇİ, Ö. ve TEMİZYÜREK, F. (2014). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Ölçülmesi*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5, 109-129.

DALAK, O. (2015). *TEOG Sınav Soruları ile 8. Sınıf Öğretim Programlarındaki İlgili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

DEMİREL, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegama Yayıncılık.

DURUKAN, E. (2009). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinleri Anlamaya Yönelik Sorular Üzerine Taksonomik Bir İnceleme*. Millî Eğitim Dergisi, 181, 84-92.

DURUKAN, E. ve DEMİR, E. (2017). *6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması.* Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 6(3), 1619-1629.

EROĞLU, D. (2013). *6, 7, 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Dilbilgisi Soruları ve Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

FOREHAND, M. (2005). *Emerging Perspectives On Learning, Teaching, And Technology, Bloom's Taxonomy*. Web: http://epltt.coe.uga.edu/index.php?title= Bloom%27s_Taxonomy adresinden 10 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır.

GÜNDOĞDU, A. (2012). *Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretiminde Öyküleyici Metin Çözümlemeye Yönelik Gözlem Formu Önerisi.* Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi. 3 (5).

İŞMAN, A. ve ESKİCUMALI, A. (2003). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme (3. Baskı).* İstanbul: Değişim Yayınları.

KARATAY, H. (2014) *Okuma Eğitim Kuram ve Uygulama (2. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

KERAY, B. (2012). *Söyleşi Metinleri Yoluyla Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Soru Sorma Becerilerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

KRATHWOHL, D. R. (2002). *A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview*. Theory Into Practice. 41-4, 212-264.

MAYER, R .E. (2002). *Rote Versus Meaningful Learning*.Theory Into Practice. 41-4, 226-232.

ÖNTAŞ, T. (2012). *Eğitimde Ölçme Değerlendirme ve Taksonomi*. Web: https://www.academia.edu/2239768/eğitimde_ölçme__değerlendirme_ve_taksonomi adresinden 25 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.

ÖZDEMİR, S. M., ALTIOK, S. ve BAKİ, N. (2015). *Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının İncelenmesi*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 4(3), 363-375.

SARAR KUZU, T. (2013). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Hatırlama ve Anlama Bilişsel Düzeyleri Açısından İncelenmesi*. CÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 37-1.

SAVAŞ, B. (2006). *Okuma Eğitimi ve Çocuklarda Dil Gelişimi (2. Baskı*). İstanbul: Alfa Yayınları.

SAVAŞ, Ö. (2014). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

SEVER, S. (1994). *Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme.* İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

SEVER, S. (2013*). Çocuk ve Edebiyat (7. Baskı*). Ankara: Tudem Yayıncılık.

ŞEKER, H. (2010). *Bloom'un Taksonomisinden, Bilişsel Süreç Boyutlarının Sınıflandırmasına Doğru Revize Edilen Taksonomi Üzerine*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 03-39,1-9.

SÖNMEZ, V. (1999). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

TEKİN, H. (1993). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.* Ankara: Yargı Yayınevi.

TUĞRUL, B. (2002). *Bloom'un Taksonomik Süreçlerine Etkileşimci Taksonomi Açısından Bir Bakış.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 23:267-274.

TURGUT, F. ve BAYKUL, Y. (2010). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

TUTKUN, Ö. F. (2012). *Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış*. Sakarya University Journal of Education. 2 (1), 14-22.

TUTKUN, Ö. F., DEMİRTAŞ, Z., GÜR ERDOĞAN, D. ve ARSLAN, S. (2015). *Revize Bloom Taksonomisinin Genel Yapısı: Gerekçeler ve Değişiklikler*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 3(10), 350-359.

TÜZEL, S., YILMAZ E. ve BAL M. (2013). *Türkçe Öğretmen Adaylarının Metin İşleme Sürecine Yönelik Hazırladıkları Soruların Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Doğrultusunda İncelenmesi*. The Journal Of Academic Social Science Studies. 6-8, 1085-1100.

ÜLPER, H. (2009). *Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

WILSON, L. (2016). *Understanding The New Version Of Bloom's Taxonomy*. https://thesecondprinciple.com/teaching-essentials/beyond-bloom-cognitive-taxonomy-revised/ Erişim Tarihi: 19 Haziran 2017.

YILMAZ, Z. A. (2006). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığı*. İlköğretim Online. 5(1), 1-6.

YILMAZ, M. (2008). *Türkçede Okuduğunu Anlama Becerilerini Geliştirme Yolları*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5-9.

YILMAZ, H. (2002). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.*